

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Abraham v Novém zákoně

Jana Křížová

Katedra Nového zákona
Vedoucí práce: doc. Jiří Mrázek, Th.D.
Studijní program: Magisterský
Studijní obor: Evangelická teologie

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Abraham v Novém zákoně napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Brně dne 10. června 2015

Bibliografická citace

Abraham v Novém zákoně [rukopis]: diplomová práce, Jana Křížová
vedoucí práce: doc. Jiří Mrázek, Th.D., Praha 2015, 101 s.

Anotace

Diplomová práce Abraham v Novém zákoně vychází z vyprávění o Abrahamovi v knize Genesis, bere v úvahu jeho ohlasy ve Starém zákoně a v mimobiblické literatuře a zabývá se jeho použitím v Novém zákoně. Abraham je představen jako Boží přítel, vzor víry a praotec. Práce zkoumá, kdo má právo považovat se za dědice abrahamovských zaslíbení a co z toho vyplývá, zejména pro církve. Přílohy podávají seznam biblických veršů, ve kterých je Abraham zmíněn nebo které obsahují narážku na jeho příběh. V dalších přílohách jsou uvedeny některé klíčové texty Starého a Nového zákona a jejich doslovný překlad jako podklad závěrů hlavního textu.

Klíčová slova

Abraham, Nový zákon, smlouva, zaslíbení, Boží lid

Summary

The thesis Abraham in the New Testament commences with the narrative of Abraham in the Book of Genesis, evaluates responses to that story in the Old Testament as well as in the extra-biblical literature, and then examines its use in the New Testament. Abraham is introduced as God's friend, a model of faith, and a forefather. The questions are raised as to who are entitled to think of themselves as heirs to Abraham's promises and what are the consequences for the Church.

Appendices provide a list of Bible verses wherein Abraham is mentioned or which make allusions to his story. Other attachments present key texts from the Old and New Testaments and their literal translations as source materials supporting the conclusions of the main text.

Keywords

Abraham, New Testament, covenant, promise, God's people

...καὶ ἐποίησαν αὐτῶ ὅσα ἤθελον
...a učinili mu, co se jim zlíbilo

Marek 9,13

Obsah

Předmluva.....	9
Úvod.....	11
1. Abraham ve Starém zákoně	14
1.1. Abraham v knize Genesis	14
1.2. Abraham v dalších knihách Starého zákona	17
1.3. Abraham v dalších spisech	19
2. Abraham v Novém zákoně.....	21
2.1. Abraham – Boží přítel	21
2.2. Abraham – vzor víry.....	24
2.3. Abraham – praotec.....	29
2.3.1. Kdo je dědic?.....	29
2.3.2. Dědic podle Jana.....	30
2.3.3. Dědic podle Pavla.....	31
2.3.4. Dědic je Ježíš Kristus	34
Exkurs.....	36
Závěr.....	42
Seznam literatury	44
Přílohy	48
1. Seznam veršů o Abrahamovi – Nový zákon	48
2. Seznam veršů o Abrahamovi – Starý zákon.....	52
2.1. Gn 11,26-25,10 Abrahamův příběh s odkazy do Nového zákona.....	52
2.2. Ohlasy Abrahamova příběhu ve Starém zákoně.....	56
3. Seznam veršů o Abrahamovi – další spisy	59
4. Vybrané oddíly Starého zákona, pracovní překlad a poznámky	63
4.1. Gn 12,1-9.....	63
4.2. Gn 13,14-17.....	66
4.3. Gn 15,1-21.....	68
4.4. Gn 17,1-16.....	73
4.5. Gn 22,1-19.....	77
5. Vybrané oddíly Nového zákona, pracovní překlad a poznámky	82
5.1. Mt 3,8-9; L 3,8.....	82
5.2. Mk 12,26-27; Mt 22,32; L 20,37-38.....	83
5.3. L 13,28-29; Mt 8,11-12.....	84
5.4. J 8,31-59.....	85
5.5. Ř 4,1-25.....	90
5.6. Ga 3,6-29	94
5.7. Žd 11,8-17.39-40.....	98
5.8. Jk 2,20-24.....	101

Předmluva

Abraham v Novém zákoně je téma široké. Je zpracované mnohokrát a mnohými způsoby. Vymežit přesně, co obsahuje a co už ne, lze jen stěží.

V této práci se omezím na ohlasy příběhu samotného Abrahama. Nebudu se věnovat odkazům na zničení Sodomy, protože v nich Abraham nehraje roli. Nebudu se zabývat setkáním Abrahama s Malkisedekem, protože pozornost je v dopise Židům zaměřena právě jen na postavu záhadného Malkisedeka.

Vycházím z odkazů na Abrahamovo jméno v Novém zákoně. K tomu je vhodné přidat narážky na Abrahamův příběh, i když se v nich jeho jméno nevyskytuje. Velkou pomocí pro tuto práci je Komentář k použití Starého zákona v Novém zákoně¹. Autoři v té knize vypisují odkazy a narážky opravdu podrobně. Někdy je ovšem nesnadné rozhodnout, jestli všeobecně sdílený názor je narážkou na konkrétní místo Starého zákona. Například text 1K 6,1-6, kde Pavel vyčítá Korintským, že bratr se soudí s bratrem, je uváděn do souvislosti s Gn 13,8, kde Abram říká Lotovi: „Ať nejsou rozepře mezi mnou a tebou.“ Taková volná spojení jsem nebrala v úvahu. Hranice mezi tím, co je citát, co je volné převyprávění, co je narážka na daný verš a co obecná představa, jsou ovšem plynulé.

Když se pisatelé novozákonních spisů odvolávají na Abrahama, navazují sice na jeho příběh v knize Genesis a na zmínky o Abrahamovi ve Starém zákoně, ale samozřejmě jsou zejména ovlivněni tím, jak Abrahama chápou jejich současníci. Proto jsem do příloh zařadila vedle seznamů novozákonních a starozákonních veršů i seznam odkazů na mimobiblické spisy. Nové české překlady knih deuterokanonických, apokryfů a pseudepigrafů k tomu významně přispěly; zejména jsem ocenila pečlivě vypracované rejstříky. Zkratky názvů knih jsou z nich převzaty.

V další části příloh najde čtenář některé klíčové oddíly Starého a Nového zákona s pracovním překladem a poznámkami. Texty jsou rozděleny do řádků po malých kouscích; vystoupí tak jejich struktura a sdělení je srozumitelnější. Rozsah práce nedovoluje, abych v ní uvedla podrobné exegeze všech textů, a ani to není třeba. Ty texty jsou obecně známé a existuje k nim množství dobrých výkladů. Vedle encyklopedií a výkladů jsem použila výsledky práce z novozákonních a starozákonních seminářů, ve kterých jsme se soustavně zabývali texty z knihy Genesis, dopisem Římanům a dalšími.

Vybrané části Abrahamova příběhu mají zdůraznit opakovaná Hospodinova zaslíbení. Texty z Nového zákona ukazují, proč se jejich autor dovolává právě Abrahama. Z biblických textů jsem vycházela a budu na ně odkazovat. Je užitečné uvést je na jednom místě. Některé oddíly jsou ovšem dost dlouhé, aby

¹ BEALE, G a D CARSON. Commentary on the New Testament use of the Old Testament. 2nd print. Grand Rapids: Baker Academic, 2008

vystoupil v souvislosti smysl odkazu na Abrahama; v hlavní části práce by přerušovaly postup přemýšlení a vyprávění, proto jsou umístěny v přílohách. Vyprávění považuji za vhodný způsob pro sdělení toho, o čem vypráví Bible. Zkratky biblických knih používám podle Českého ekumenického překladu. Cituji z něj, pokud není uvedeno jinak.

Úvod práce podává základní orientaci v tématu a nastoluje otázky; kapitoly rozpracují téma z různých hledisek, závěr shrnuje. Abraham ve Starém zákoně je pojednán postupně podle pořadí knih: nejprve Abrahamův příběh ve knize Genesis, pak další knihy, deuterokanonické spisy a další. Abraham v Novém zákoně je pojednán podle témat. Odkazy na Abrahama v pořadí novozákonních spisů jsou uvedeny v příloze.

O Abrahamovi přemýšleli a psali židovští rabíni od starých dob až doposud. Bylo by jistě zajímavé vzít v úvahu jejich pohledy, ale v této práci se jich můžu dotknout jen okrajově.

Abraham je důležitou postavou také pro muslimy. Ani islámu se v práci o Abrahamovi v Novém zákoně nevěnuji.

Úvod

Jméno Abraham se v řeckém textu Nového zákona vyskytuje 73x.

Další významná postava, Mojžíš, je zmíněn 79x, ale ve většině případů je spojen se Zákonem a často je jeho jméno přímo synonymem Zákona. Mojžíš jako osobnost vystupuje ve Štěpánově řeči před ukamenováním (Sk 7), zmiňuje se o něm Jan, že vyvýšil hada na poušti (J 3,14), a v dopise Židům je představen jako jeden z hrdinů víry (Žd 11). Mojžíš spolu s Eliášem navštíví Ježíše při proměnění na hoře (Mt 17, Mk 9, L 9). Pro srovnání: o Eliášovi se mluví na 27 místech.

Abraham je tedy pro pisatele novozákonních knih postava významná. Čím? Proč je tak důležitý? Už při prvním zběžném čtení vidíme, že jeho jméno uváděli na scénu samozřejmě. Každý přece ví, kdo je Abraham a co znamená. Abraham je náš praotec a patří jaksi na Boží stranu. Boháč se s ním po smrti v zásvěti setká (L 16); mnozí budou s Abrahamem stolovat v Božím království (L 13,28). Žid je automaticky synem Abrahamovým (L 13,16; L 19,9; J 8,33). To je výchozí předpoklad, i když je pak zpochybňován (Ř 9,7 a také).

Odpověděli mu: „Náš otec je Abraham.“ Ježíš jim řekl: „Kdybyste byli děti Abrahamovy, jednali byste jako on.“ (J 8,39)

Často je Abraham používán jako argument – téměř pro cokoli.

A pokud jde o vzkříšení mrtvých, nečetli jste, co vám Bůh pravil: „Já jsem Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův?“ On přece není Bohem mrtvých, nýbrž živých. (Mt 3,9)

Pochopte tedy, že syny Abrahamovými jsou lidé víry. (Ga 3,7)

Neuznáš, ty nechápavý člověče, že víra bez skutků není k ničemu? Což nebyl náš otec Abraham ospravedlněn ze skutků? (Jk 2,20-21)

Synoptici, Jan, Pavel, autor dopisu Židům, Jakub, ti všichni se Abrahama dovolávají jako nesporné autority. Zjevně počítají s tím, že jejich posluchači Abrahamův příběh znají a sdílejí všeobecnou představu Abrahama jako Božího přítele, hrdiny víry a „našeho otce“.

Ta představa se poněkud liší od toho, co o Abrahamovi čteme v Gn 12-25. Abraham jako Boží přítel je zmíněn až v Iz 41,8 a 2Pa 20,7. Jistě, Hospodin k němu měl zvláštní vztah („poznal jsem ho“ Gn 18,19), ale chápání Abrahama jako Božího přítele se vyvíjelo, až dosáhlo zpracování v Závěti Abrahamově. Hrdina víry utekl do Egypta, vydával tam svou manželku za sestru (Gn 12), vzal do svých rukou realizaci Božího zaslíbení (Gn 16) a smál se nedůvěřivě, když mu Bůh vytrvale sliboval syna ze Sary (Gn 18). O tom všem není v Novém zákoně zmínka.

Abraham se postupem doby stal postavou příkladnou a jako „naš otec“ velmi vlivnou. V Novém zákoně se o něm pochopitelně mluví tak, jak ho přijímali

tehdejší židé. A oni, zdá se, „učinili mu, co se jim zlíbilo“ (Mk 9,13). Podobně jako Eliášovi.

Ale je to opravdu tak? Vyvstává tu otázka: Je používání Abrahama jako příkladu či dokladu, jak je čteme v Novém zákoně, oprávněné? Do jaké míry odpovídá obraz Abrahama jeho příběhu v knize Genesis?

Už při letném čtení si všimneme, že lidé se hlásí k Abrahamovi jako praotci. Považují zřejmě za cosi velmi žádoucího, být Abrahamovými potomky. Znovu a znovu se (nejen) v Novém zákoně řeší otázka, kdo vlastně je Abrahamovým dítětem. Nárok na toto označení si dodnes dělají židé, křesťané i muslimové. Někdy si to synovství vzájemně upírají. Jistě, jde o to, komu platí všechna ta krásná Boží zaslíbení – požehnání, potomstvo, země. Ale proč právě Abraham má být ten, na kom je ukázáno, kdo jsem? Co to je, co oslovilo židy a křesťany, že se vztahují k Abrahamovi? Co je to podstatné, co určuje identitu Božího lidu?

„Náš otec Abraham“ – toto označení používá Wilson bez jakéhokoli vysvětlení jako nadpis své učebnice pro křesťany², neboť mu je jasné, že křesťané jsou praví Abrahamovi dědici, pouze jim patří Boží zaslíbení, ovšem musí znovu přijmout své židovské kořeny, naučit se myslet hebrejsky a do svého bohoslužebného života zavést židovské prvky. Nevšimla jsem si, že by doporučoval i obřízku, ale jeho přesvědčení míří tímto směrem. Snad jsou jeho názory pochopitelné jako reakce na křesťanský antisemitismus nebo prostě na ignorantství. Předpokládám, že takových knih bylo napsáno víc, ale myslím, že není třeba se jimi dále zabírat.

Zevrubněji se Abrahamem v židovství, křesťanství a islámu zabývá Kuschel³. Jeho motivem je abrahamovská ekumena jako prostředek smíření a příspěvek ke světovému míru. S jemným humorem ukazuje, jak se Abraham stal praotcem židů, ačkoli sám pocházel z pohanského prostředí, a jak ho židé začali považovat za své výlučné vlastnictví; i když stále si uchoval postavení praotce konvertitů. Abraham jako vzorný žid. Podobně křesťané si Abrahama pokřesťanštili. Už v prvních staletích církve se objevují názory, že křesťané jsou ti praví dědici abrahamovských zaslíbení; snad jediní oni (List Barnabášův, Dialog Justinův). Muslimové odvozují svůj původ od Abrahamova syna Izmaele. Abraham se jim stal vzorem muslima, přestože sám muslimem nebyl. Kuschel byl zpočátku poměrně optimistický a očekával, že by se tato tři abrahamovská náboženství mohla domluvit na nějakých styčných bodech. Velmi by si to přál. Později on i jiní, kteří reagovali na jeho vystoupení, od těchto nadějí ustoupili. V koránu je jiný Abraham než v Bibli. „A učinili mu, co se jim zlíbilo“ (Mk 9,13).

² WILSON, Marvin R. Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry. 1. vyd. Praha: Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém - česká pobočka, 1996

³ KUSCHEL, Karl-Josef. Spor o Abrahama: co židy, křesťany a muslimy rozděluje a co je spojuje. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1997

Ve světle srovnání abrahamovských náboženství se znovu vynoří otázka: Kdo jsou potomci Abrahamovi? Co je to podstatné, co opravňuje člověka, aby se považoval za Abrahamova dědice? Co je vlastně to dědictví? Proč o to stát?

Refrén jedné současné písně to vyjadřuje takto:

Otče Abrahame,
my se přece známe,
tys nás zplodil,
dej nám podíl
na svých pokladech.
Prosbu vysíláme,
otče Abrahame,
jak čas letí,
tvoje děti
měly trochu pech.
Ne cenný papíry,
ale trochu víry
vodkaž nám, ať
zase chytne dech.⁴

Jak to všechno souvisí s tím, kdo jsme my, církev?

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=k4O9h7PwtSM>, cit. 30. 5. 2015

1. Abraham ve Starém zákoně

1.1. Abraham v knize Genesis

Abraham se kdysi jmenoval Abram. Vstupuje na scénu, když odchází se svým otcem Terachem, manželkou Sáráj a synovcem Lotem z rodného Uru do Cháranu. Tam ho osloví Hospodin: „Jdi ze své země do země, kterou ti ukážu.“ Zároveň s tím příkazem slíbí: „Požehnám ti. A v tobě budou požehnány všechny čeledi země.“ Abram šel, jak mu Hospodin řekl, a vzal s sebou Sáráj a Lota. Bylo mu pětasedmdesát let. Přišel do země kenaanské. Hospodin mu řekl: „Tuto zemi dám tvému potomstvu.“ Abram procházel zemí, stavěl oltáře Hospodinu a vzýval jeho jméno. V té zemi nastal hlad a Abram sestoupil do Egypta. Vydával tam svou manželku za sestru a faraon si ji vzal do harému. Hospodin postihl faraona ranami a faraon Abrama se Sáráj vyhostil.

Abram a Lot byli příliš bohatí, země nemohla uživit jejich stáda, proto se od sebe oddělili. Lot se usadil v Sodomě. Abramovi řekl Hospodin: „Pozvedni své oči. Celou zemi, kterou vidíš, dávám tobě a tvému potomstvu až navěky. Tvého potomstva bude nespočet jako prachu země.“

V bojích místních králů byl zajat Lot. Abram se o tom dověděl a šel ho vysvobodit. Když se po vítězství vracel, setkal se s Malkisedekem. Ten Abramovi požehnal a Abram mu dal desátek.

Po těch událostech Hospodin povzbuzoval Abrama: „Neboj se, jsem tvůj štít.“ Slíbil mu, že jeho potomků bude jako hvězd. Abram Hospodinu uvěřil, a on mu to připočetl jako spravedlnost. Hospodin daroval Abramovi smlouvu: „Tvému potomstvu dávám tuto zemi.“ Sáráj ovšem byla neplodná. Deset let po tom, co přišli do kenaanské země, přiměla Abrama, aby měl syna s její otrokyní Hagar. Abramovi bylo osmdesát šest let, když se narodil Izmael.

Když bylo Abramovi devětadevadesát let, Hospodin mu změnil jméno na Abraham a znovu daroval smlouvu: „Budu Bohem tobě a tvému potomstvu.“ Znovu slíbil, že Abrahamovo potomstvo dostane zemi. Znamením té smlouvy je obřízka. Hospodin změnil jméno Sáráj na Sára a slíbil, že za rok bude mít syna Izáka. Řekl, že sice Izmaele požehná a velmi rozmnoží, ale Izák bude tím slíbeným potomkem, kterému platí smlouva. Abraham se tvářil nedůvěřivě. Hospodin se ukázal Abrahamovi jako tři muži. Abraham je bohatě pohostil a oni mu řekli, že Sára bude mít syna. Sára to slyšela a smála se. Ona i Abraham už byli staří.

Hospodin se svěřil Abrahamovi, že se jde podívat, jak to vypadá v Sodomě, a že celé město pravděpodobně zničí. Abraham se za Sodomu přimlouval a dosáhl slibu, že kvůli deseti spravedlivým nebude město zničeno. Dva Hospodinovi poslové přišli do Sodomy. Lot se jich ujal a ochránil je před znásilněním. Víc

spravedlivých tam nenašli. Ráno vyvedli Lota s rodinou z města a pak Hospodin Sodomu (a Gomoru) vyhladil. Lotova manželka zahynula na útěku. Dcery otce opily a počaly s ním syny; ti se stali praotci Moábců a Amónovců.

Abraham táhl jako kočovník z místa na místo. V Geraru řekl králi, že Sára je jeho sestra – podobně jako kdysi v Egyptě. Hospodin tentokrát krále varoval, aby se k ní nepřiblížil, a pro jistotu způsobil, že v králově domě byli všichni neplodní. Na Abrahamovu přímluvu dal pak věci do pořádku.

Abrahamovi a Sáře se narodil Izák; Hagar s Izmaelem museli od Abrahama odejít. Pohanský král požádal Abrahama, aby s ním uzavřel smlouvu.

Po těch událostech Bůh zkoušel Abrahama: „Vezmi Izáka, jdi do země Morija a obětuj ho tam.“ Abraham vzal Izáka, šel a připravoval obětování. Když vztáhl ruku, aby zabil svého syna, zabránil mu v tom Hospodinův posel. Jako výsledek zkoušky Hospodin znovu slíbil, že Abrahamova a Izákova potomstva bude nespočet jako hvězd a písku na břehu moře. V jeho potomstvu si budou žehnat všechny národy země.

Zemřela Sára a Abraham pro ni koupil hrob v Makpele.

Abraham poslal sluhu k rodině svého bratra Náchora, aby odtud přivedl manželku pro Izáka. Hospodin dopřál jeho cestě zdaru. Rebeka s ním šla. Izák si ji vzal a zamiloval.

Abraham si pak vzal za ženu Ketúru a měl s ní šest synů. Dal jim dary a poslal je pryč. Všechno své jmění odkázal Izákovi.

Zemřel v dobrém stáří a byl připojen ke svému lidu. Izák a Izmael ho společně pochovali do jeskyně v Makpele. (Gn 12-25)

Toto vyprávění mají na mysli ti, kdo se na Abrahama odvolávají. Bylo snad ustáleno nejpozději ve druhém století B. C. Textová kritika dokládá, jak střípky staré tradice byly sestaveny do souvislého příběhu a zasazeny do kontextu knihy Genesis. Ukazuje se, že archeologie a historie mají k tomu málo co říci.⁵ Pro Abrahamův vliv ovšem není podstatné, jestli kdysi žil jako jednotlivec v dějinách. Představuje prostě praotce. Po generace se k němu lidé hlásili a předávali si to vyprávění o něm jako cosi, co zakládá jejich identitu. Působí tak dodnes.

⁵ Israel Finkelstein, Thomar Römer: Comments on the Historical Background of the Abraham Narrative, Between „Realia“ and „Exegetica“, in Hebrew Bible and Ancient Israel.

Autoři dokládají, že části vyprávění o Abrahamovi pocházejí už z druhé poloviny 9. století, tehdy ještě ne v psané formě; gramotnost se rozšířila v Judsku až ke konci sedmého století. Abrahamovské materiály reprezentují tradice obyvatel jižních částí země – judského království, zatímco příběhy o Jákobovi pocházejí ze severu. Po roce 720 B. C. byla jižní tradice (příběhy o Abrahamovi a Izákovi) spojena se severní tradicí o Jákobovi tak, aby jižní tradice převládla. Historicky to bylo naopak. Podle archeologických nálezů bylo severní království v 8. století podstatně vyspělejší než jižní. Judsko se začalo rychle rozvíjet až po zničení severního království Asyřany. Proces spojování těch dvou tradic byl dlouhý, pokračoval přes dobu exilu až do doby perské a snad až helenistické. Vnímání Abrahama v Novém zákoně je samozřejmě založeno na výsledném textu, a to zejména na řeckém znění – Septuagintě.

Abrahama oslovuje Bůh, a on slyší a poslouchá. Někdy příkladně reaguje na rozkaz, jindy se neptá a udělá, co sám uzná za vhodné. Bohu věří; většinou. Má k němu blízko. Dovolí si přimlouvát se za Sodomu.

Abrahamova postava nese prorocké rysy.⁶ Předznamenává pozdější příběhy Božího lidu. Ve vyprávění o Abrahamovi najdeme narážky (Gn 15,7) i přímé odkazy na pobyt jeho potomků v Egyptě a na exodus (Gn 15,13-16).

Abraham čekal na splnění slibu, narození Izáka, velmi dlouho. Zaslíbenou zemi nedostal vůbec. Na konci života vlastnil jen svůj hrob. V čem tedy spočívá Boží požehnání?

Snad v tom, že Bůh sám je jeho štítem a odměnou (Gn 15,1) a to další bude až přidáno?

Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno. (Mt 6,33)

Ve druhé polovině knihy Genesis je Abraham zmiňován výhradně jako ten, komu Bůh slíbil potomstvo a zemi⁷. Na to je kladen nápadný důraz.

Hospodin se představuje jako Bůh Abrahamův (Gn 26,24), když obnovuje svůj slib Izákovi, a jako Bůh Abrahamův a Izákův (Gn 28,13), když obnovuje svůj slib Jákobovi. Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův – toto označení se pak používá ve všech dalších knihách Bible. V Pentateuchu se vyskytuje 16x.

⁶ Viz přílohu 4.3. V Gn 15,1 se „k Abramovi stalo slovo Hospodinovo ve vidění“, podobně jako se stalo jiným velkým prorokům (Iz 38,4; Jr 1,2). A podobně jako oni, i Abram potřeboval slyšet nejprve: „Neboj se.“ Bůh se zjevuje jako mocný a dobrý – aby se upevnila Abramova víra.

אֱלֹהֵי אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד

Septuaginta překládá:

μη φοβοῦ Ἀβραμ ἐγὼ ὑπερασπίζω σου ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα

„Já jsem tvůj štít“ překládá „já tě chráním“ a sporné „tvá odměna bude přehojná“, tj.

Abramovou odměnou bude přehojné potomstvo, překládá jednoznačně „já jsem tvá odměna“.

Abramovou odměnou je sám Hospodin.

⁷ MICHNOVÁ, Jaroslava. "Tuto zemi dám tvému potomstvu" (Gn 12,7): Dar země jako téma Starého zákona [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. 121 l. Vedoucí práce Petr Sláma.

1.2. Abraham v dalších knihách Starého zákona

O Abrahamovi se v naprosté většině případů mluví jako o tom, s kým Bůh uzavřel smlouvu – že dá zemi jeho potomkům a bude jim Bohem.

Z tebe si dnes ustavuje svůj lid a chce ti být Bohem, jak k tobě mluvil a jak přísahal tvým otcům, Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi. (Dt 29,12)

Přítom sliby potomstva a země jsou téměř vždy spojeny.

Hospodin sám se představuje jako Bůh praotců, když se ukázal Mojžíšovi.

Bůh dále Mojžíšovi poručil: „Řekni Izraelcům toto: ‚Posílá mě k vám Hospodin, Bůh vašich otců, Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův.‘ To je navěky mé jméno, jím si mě budou připomínat od pokolení do pokolení.“ (Ex 3,15)

Také proroci představovali Hospodina jako Boha praotců:

Prorok Eliáš přistoupil a řekl: „Hospodine, Bože Abrahamův, Izákův a Izraelův, ať se dnes pozná, že ty jsi Bůh v Izraeli a já tvůj služebník... Odpověz mi, Hospodine! Odpověz mi, ať pozná tento lid, že ty, Hospodine, jsi Bůh. Ty sám obrať jejich srdce zpět k sobě.“ (1Kr 18,36-37)

Zřídka najdeme zmínky o událostech z Abrahamova života. Je to tehdy, když v nějaké souvislé řeči si má lid připomínat svoje dějiny, jako v knihách Paralipomenon a také:

Jozue řekl všemu lidu: „Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Vaši otcové, Terach, otec Abrahamův a otec Náchorův, sídlili odedávna za řekou Eufratem a sloužili jiným bohům. Vzal jsem vašeho otce Abrahama odtamtud za řekou a provedl jsem jej celou kenaanskou zemí. Rozmnožil jsem jeho potomstvo a dal jsem mu Izáka.“ (Jz 24,2-3)

Ty, Hospodine, jsi Bůh; ty jsi vyvolil Abrama a vyvedls jej z Ur-kasdímu a dals mu jméno Abraham. Shledal jsi, že jeho srdce je ti věrné, a uzavřel jsi s ním smlouvu. (Neh 9,7-8)

Abrahamův pobyt v Egyptě snad předznamenává pobyt pozdějších otroků a vyjití z Egypta připomíná Abrahamovo vyjití z Cháranu, případně z Ur.

Ostatní knihy Starého zákona vůbec nezmiňují, jak se od Abrahama oddělil Lot a jak ho pak Abraham zachraňoval ze zajetí, jak se Abraham za Sodomu přimlouval, jak utekla Hagar s Izmaelem, ale hlavně: Nikde není nářek na to, že Hospodin přikázal Abrahamovi obětovat Izáka.

Přesto, celý Abrahamův příběh, jak je zachycen v knize Genesis, i s těmi oddíly, které ve Starém zákoně nedošly ohlasu, byl známý a působil. Jako příklad lze uvést traktát Bava mecija, kde mnohem později rabíni zpracovali příběh o tom, jak (tehdy ještě) Abram vydával Sáraj za svou sestru (Gn 12,16):

Člověk ať vždy dbá o čest své ženy, neboť na domě nespočívá požehnání z jiného důvodu než právě kvůli jeho ženě, jak je řečeno kvůli ní Abramovi učinil mnoho dobrého.⁸

⁸ SLÁMA, Petr. Tanu raban: antologie rabínské literatury. Praha: Vyšehrad, 2010, str. 391

Je to pro Abrahama velmi přejné.

Žalmista mluví o Abrahamovi jako o Božím služebníkovi, když připomíná v chvalo zpěvu Hospodinovy mocné činy:

Egypt se radoval, že už táhnou, neboť strach z nich na něj padl.
Jako závěs rozestíral oblak, ohněm svítival jim v noci.
Žádali a přihnali jim křepelky, chlebem nebeským je sytil.
Otevřel skálu a vody tekly proudem, valily se jako řeka vyprahlými kraji.
Neboť pamatoval na své svaté slovo a na Abrahama, svého služebníka.
Vyvedl svůj lid – a veselili se, svoje vyvolené – a plesali.
Daroval jim země pronárodů, výsledek námahy národů obdrželi,
aby dbali na jeho nařízení a zachovávali jeho zákony. Haleluja. (Ž 105,38-45)

Podobně vřelý vztah mezi Bohem a Abrahamem naznačuje Izajáš:

A ty, Izraeli, služebníku můj, Jákobe, tebe jsem vyvolil, potomku Abrahama, mého přítele, tebe jsem vychvátil z končin země, zavolal jsem tě z odlehlých míst, řekl jsem ti: „Ty jsi můj služebník, tebe jsem vyvolil, nezavrhl jsem tě.“ Neboj se, vždyť já jsem s tebou. Nerozhlížeť se úzkostlivě, já jsem tvůj Bůh. (Iz 41,8-10)

Podle Izajáše Hospodin dokonce Abrahama vykoupil (Iz 29,22).

Krásně vyjadřuje Abrahamův význam prorok Micheáš:

Kdo je Bůh jako ty, který snímá nepravost, promíjí nevěrnost pozůstatku svého dědictví! Nesetrvává ve svém hněvu, neboť si oblíbil milosrdenství. Opět se nad námi slituje, rozšlape naše nepravosti.
Do mořských hlubin vhodíš všechny jejich hříchy, prokážeš věrnost Jákobovi, milosrdenství Abrahamovi, jak jsi za dnů pradávných přísahal našim otcům.
(Mi 7,18-20)

Abraham je ten, komu Bůh přísahal, že jeho potomci dostanou zemi a on jim bude Bohem. Znamená to tedy, že být Abrahamovým synem, Abrahamovou dcerou je velmi žádoucí. Je o co stát. Tím naléhavěji vyvstává otázka: Kdo je to Abrahamovo potomstvo, jemuž platí Boží věrnost a milosrdenství? Vždyť se ho dovolávají i ti, kteří k tomu nemají oprávnění:

I stalo se ke mně slovo Hospodinovo: „Lidský synu, obyvatelé oněch trosek v izraelské zemi říkají: ‚Abraham byl samojediný a obdržel zemi. Nás je mnoho. Tato země byla dána do vlastnictví nám.‘ Proto jim řekni: Toto praví Panovník Hospodin: Protože jíte maso s krví, zvedáte oči ke svým hnusným modlám a proléváte krev, byste měli obdržet tuto zemi? Opíráte se o svůj meč, dopouštíte se ohavnosti, poskrvňujete každý ženu svého bližního, a měli byste obdržet zemi?“
(Ez 33,23-26)

1.3. Abraham v dalších spisech

V deuterokanonických knihách se těžiště Abrahamova odkazu přesouvá. Je stále považován za praotce, jenž dostal cenná zaslíbení, a Hospodin je osloven jako Bůh Abrahamův, ale Abraham začíná také vystupovat jako Boží přítel, Bohem milovaný.

Nevzdaluj své milosrdenství od nás pro Abrahama, kterého jsi miloval, pro Izáka, svého služebníka, a Izraele, svého svatého. (Da 3,35)

Důležitosti nabývá Abrahamova zkouška – spoutání Izáka:

Děkujeme Hospodinu, který nás podrobuje zkoušce jako naše otce. Připomeňte si, co učinil s Abrahamem, jak podrobil zkoušce Izáka a co se stalo Jákobovi. (Júd 8,26)

Nebo dokonce:

Abraham byl přece skrze zkoušku shledán věrným a bylo mu to počteno za spravedlnost. (1Mak 2,52)

Abraham se stává vzorem víry hodným následování. Zaslíbení dostává jako odměnu za svou poslušnost:

Abraham je veliký otec mnoha pronárodů, nikdo mu nebyl rovný v slávě, zachovával zákon Nejvyššího, který s ním uzavřel společenství smlouvy. Na svém těle potvrdil smlouvu a ve zkoušce byl shledán věrným. Proto mu Bůh potvrdil přísahou, že v jeho potomstvu budou požehnány pronárody, že ho učiní početným, jako je prach země, a jako hvězdy že vyvýší jeho potomstvo a dá jim dědictví od moře k moři, od Řeky až do posledních končin země. Také Izákovi dal stejný příslib kvůli jako otci Abrahamovi. (Sír 44,19-22)

V pseudepigrafech⁹ tento vývoj pokračuje. Čtvrtá Makabejská dosvědčuje, že Abrahamova poslušnost, v níž šel obětovat Izáka, sloužila jako povzbuzení mučedníkům. V kapitolách 8-17 je líčena zbožná matka a jejích sedm synů, kteří statečně dosvědčili svou víru.

Jestliže takto zemřeme, potom Abraham, Izák a Jákob nás přijmou. (4Mak 13,17)

Matka oněch mladíků... podobná smýšlením Abrahamovi, nedala se láskou k dětem svést. (4Mak 14,20)

Jste povinni snášet pro Boha jakékoli utrpení. Kvůli němu i náš otec Abraham byl ochoten obětovat Izáka. (4Mak 16,20)

Kdo pro Boha umírají, v Bohu žijí, jako Abraham, Izák a Jákob i všichni otcové. (4Mak 16,25)

Zde už jsou patrné představy, které najdeme v novozákonních knihách: Abraham jaksi je u Boha, živý, a my se k němu a praotcům můžeme za určitých okolností připojit.

⁹ Knihy tajemství a moudrosti III: mimobiblické židovské spisy: pseudepigrafy. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2013

Ve Zjevení Abrahamově je rozpracováno přesvědčení, že Abram kdysi vyšel z domu svého otce kvůli otcovu modlářství. O tom se kniha Genesis nezmiňuje, nicméně Abraham se stal vzorem konvertity.

Závěť Abrahamova počítá s jedinečným vztahem Boha k Abrahamovi. Abraham je Božím přítelem, je milovaný, zbožný a spravedlivý. Oceňována je jeho pohostinnost. Odmítá ovšem umřít a s Bohem o tom vyjednává, což je líčeno s laskavým humorem.

Mnohé pseudepigrafy byly napsány řecky. Knihy Nového zákona vznikaly v helenistickém prostředí. Naprostá většina starozákonních citátů v Novém zákoně pochází z řeckého překladu, Septuaginty, případně jsou citovány volně.

2. Abraham v Novém zákoně

Abraham se v novozákonních spisech vyskytuje samozřejmě. Jeho jméno je vesměs uvedeno jako dokreslení, zdůvodnění, příklad. Nikdy není považován za postavu, která by se měla představit, vysvětlit, zvěstovat jako cosi nového.

Podobně jako ve Starém zákoně můžeme sledovat Abrahama

1. jako toho, ke komu má Bůh zvláštní vztah,
2. jako vzor víry a
3. jako praotce, ke kterému se hlásí Boží lid.

Ty tři oblasti se v mnohém překrývají. Přesto bude užitečné pojednat o Abrahamovi v Novém zákoně takto tematicky. Přehled odkazů řazený podle novozákonních knih je uveden v příloze 1.

Podobně jako ve Starém zákoně se znalost Abrahamova příběhu předpokládá a málokdy je výslovně zmíněn, snad jen ve Skutcích apoštolů, když Petr (Sk 3), Štěpán (Sk 7) a Pavel (Sk 13) vysvětlují židům, že Ježíš je Mesiáš. Abrahamův příběh inspiroval i v prvních staletích křesťanství. Například ve Výkladu o duši¹⁰ má duše opustit dům svého otce jako Abraham:

Tak také bylo řečeno Abrahamovi: Vyjdi ze své země, kmene i z domu svého otce.

Autoři spisů Nového zákona jsou ovlivněni všeobecným míněním své doby, proto přidávám k novozákonním knihám i některá místa z pseudepigrafů.

2.1. Abraham – Boží přítel

Abraham je v Bibli nazván Božím přítelem pouze v Iz 41,8; 2Pa 20,7; Jk 2,23. S jeho zvláštním vztahem k Bohu, přesněji řečeno se zvláštním vztahem Boha k němu, se ovšem počítá. Znovu: Dlouhodobě všeobecně sdílené přesvědčení počítá s tím, že Abraham má k Bohu blízko. Skutky Pavlovy¹¹ povzbuzují:

Vizte Abrahama, že mu pro jeho víru Bůh řekl: Můj příteli.

První list Klementův¹² říká

Abraham, který byl nazván přítelem, byl shledán věrným, protože uposlechl Božích slov. (10,1)

O kousek dál¹³ naráží na Gn 18,27:

Velkého osvědčení se dostalo Abrahamovi a byl nazván Božím přítelem a přece praví, hledě s pokorou na Boží slávu: „Já však jsem hlína a popel.“ (17,2)

¹⁰ Rukopisy z Nag Hammádí 1. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2008, str. 280

¹¹ Novozákonní apokryfy II, Příběhy apoštolů. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2007, str. 235

¹² Spisy apoštolských otců. 3., rev. vyd. Praha: Kalich, 2004, str. 69

¹³ Spisy apoštolských otců. 3., rev. vyd. Praha: Kalich, 2004, str. 73

Abraham prostě musí mít zvláštní vztah k Bohu, když si může dovolit tak naléhavě až drze zápat o záchranu Sodomy. Podle jeho příkladu se přimlouvají i další.¹⁴ Dovolávají se přítom Božích slibů.

Bůh se k Abrahamovi hlásí. V Listě o neděli¹⁵ píše Pán:

Nevíte, že ve svatý den Páně jsem pobýval v domě Abrahamově díky jeho pohostinnosti, když obětoval tele, aby pohostil svatou Trojici?

Jakkoli je pro nás úsměvné považovat Abrahamovy hosty (Gn 18) rovnou za svatou Trojici, vystihuje ten verš, že Bůh má k Abrahamovi přátelský vztah, když s ním jedl. Abraham byl tehdy velmi pohostinný. Nejen mnoho dobrého jídla, i dostatek pití je jistě k dispozici tam, kde je Abraham¹⁶:

Znovu mě uchopil, donesl na sever města a zavedl tam, kde byla řeka vína. Uviděl jsem tam Abrahama, Izáka, Jákoba, Lota, Jóba a jiné svaté; zdravili mě.

Stolování s Abrahamem není ovšem jen záležitostí pseudepigrafů. Ježíš říká:

Amen, amen, pravím vám, tak velikou víru jsem v Izraeli nenalezl u nikoho. Pravím vám, že mnozí od východu i západu přijdou a budou stolovat s Abrahamem, Izákem a Jákobem v království nebeském; ale synové království budou vyvrženi ven do tmy; tam bude pláč a skřípění zubů. (Mt 8,10-12)¹⁷

Až Bůh uvede všechno do pořádku, to znamená, až přijde Boží království v plnosti, bude to něco jako nádherná hostina v dobré společnosti. Abraham tam bude určitě. Zůstává otázka, kdo ještě. Matouš naznačuje, že všichni, kdo přijmou pozvání. Co to ale znamená, přijmout pozvání? Kdo je oprávněn hlásit se k Abrahamovi? Kdo jsou synové království vyvrženi ven? O tom budeme uvažovat v dalších kapitolách.

Označení Bůh Abrahamův, Izákův a Jákův posloužilo Ježíšovi jako argument proti saduceům:

A pokud jde o vzkříšení mrtvých, nečetli jste, co vám Bůh pravil: „Já jsem Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákův?“ On přece není Bohem mrtvých, nýbrž živých. (Mt 22,32, paralely Mk 12,26 a L 20,37)

¹⁴ Novozákonní apokryfy III, Proroctví a apokalypsy. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2007, Zjevení Ezdrášovo, str. 165 a Zjevení Šadrakovo, str. 179

¹⁵ Novozákonní apokryfy II, Příběhy apoštolů. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2007, str. 506

¹⁶ Novozákonní apokryfy III, Proroctví a apokalypsy. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2007, Zjevení Pavlovo, str. 290

¹⁷ Ježíš v Mt říká tato slova jako reakci na žádost pohanského setníka, který ho prosí, aby mu uzdravil sluhu na dálku. Ten setník rozumí tomu, že Ježíš má od někoho pravomoc rozkazovat, a věří, že má také moc uzdravit slovem. V podobném textu L 13,28-29 jde o to, kdo se včas dostane dovnitř, na hostinu. Kdo se dopouští bezpráví, to nebude. V obou případech ti, kdo zůstanou venku, budou ze vzteku skřípat zuby, protože zmeškali mnoho tím, že se nenechali pozvat, i když na to pozvání měli vlastně původně právo. Pozvání je ovšem doširoka otevřeno všem, kdo se pozvat nechají. Přijdou mnozí od východu a od západu, u Lukáše také od severu a jihu, zkrátka odevšad, a budou stolovat s Abrahamem, jenž je praotcem mnohých národů, sám původem pohan, protože se kdysi pozvat (na cestu) nechal. Uvěřil.

Bůh sám se představuje jako Bůh praotců. Není to nehybný princip. Je to živý Bůh. Chová se jako osoba, jedná, uchází se o člověka, povolává do vztahu, pověřuje úkoly. A tento živý Bůh přece nemůže být spojen s mrtvými. Znamená to tedy, že i praotcové jsou nějakým způsobem živí, u Boha. Není třeba to znát přesně do všech detailů, stačí, že Bůh, který miluje Abrahama, se představuje jako Abrahamův Bůh. Ten vztah, láska, přece nemůže zmizet. A je to právě Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův, kdo „oslavil svého služebníka Ježíše“ (Sk 3,13), což znamená, že vzkřísil Ježíše z mrtvých.

Abraham je tedy vnímán jako kdosi, kdo pobývá s Bohem, kdo sice zemřel jako každý jiný člověk, ale nezmizel. Třeba na nás čeká. Třeba se s ním po smrti potkáme. Tyto představy používá Lukáš, když vypravuje podobenství o boháči a Lazarovi:

Byl jeden bohatý člověk, nádherně a vybraně se strojí a den co den skvěle hodoval. U vrat jeho domu lehával nějaký chudák, jménem Lazar, plný vředů, a toužil nasytit se aspoň tím, co spadlo se stolu toho boháče; dokonce přibíhali psi a olizovali jeho vředy. I umřel ten chudák a andělé ho přenesli k Abrahamovi; zemřel i ten boháč a byl pohřben. A když v pekle pozdvihl v mukách oči, uviděl v dáli Abrahama a u něho Lazara. Tu zvolal: „Otče Abrahame, smiluj se nad mnou a pošli Lazara, ať omočí aspoň špičku prstu ve vodě a svaží mé rty, neboť se trápím v tomto plameni.“ Abraham řekl: „Synu, vzpomeň si, že se ti dostalo všeho dobrého už za tvého života, a Lazarovi naopak všeho zlého. Nyní on se raduje a ty trpíš. A nad to vše je mezi námi a vámi veliká propast, takže nikdo – i kdyby chtěl, nemůže odtud k vám ani překročit od vás k nám.“ Řekl: „Prosím tě tedy, otče, pošli jej do mého rodného domu, neboť mám pět bratrů, ať je varuje, aby také oni nepřišli do tohoto místa muk.“ Ale Abraham mu odpověděl: „Mají Mojžíše a Proroky, ať je poslouchají!“ On řekl: „Ne tak, otče Abrahame, ale přijde-li k nim někdo z mrtvých, budou činit pokání.“ Řekl mu: „Neposlouchají-li Mojžíše a Proroky, nedají se přesvědčit, ani kdyby někdo vstal z mrtvých.“ (L 16,22-31)

To vyprávění nápadně připomíná vtipy, které kolují mezi lidmi dnes:

Umře vážený biskup a učitel církve. Zamíří samozřejmě do nebe. U brány ho srdečně přivítá svatý Petr, vede ho dál, procházejí spolu chodbami, rozmlouvají, ale trvá to už nějak dlouho. Biskup se dožaduje: „Proč to zdržování, já se těším na to, až se setkám s Hospodinem tváří v tvář!“ Petr opatrně odpoví: „Víš, já tě na to setkání musím nejprve připravit. Ona je to černoška.“

Pomocí všeobecně sdílených představ se v dobrých vtipech cosi sděluje. Soudný člověk nebude po vyslechnutí vtipu spekulovat o tom, jestli v nebi mají chodby a jak asi vypadá ta brána. To vyprávění o boháči a Lazarovi, jež vložil Lukáš do úst Ježíšovi, jistě obsahuje další, snad i důležitější významy, ale pro naše přemýšlení o Abrahamovi z něj vyplývá: Abraham je tam, kde jde o Boží věci. Je Bohu blízko, je Boží přítel. A je dobré být v jeho společnosti (tedy Bohu blízko).

2.2. Abraham – vzor víry

Abraham věřil, a proto uposlechl, když byl povolán, aby šel do země... (Žd 11,8)

Abraham věřil, a proto šel obětovat Izáka, když byl podroben zkoušce. (Žd 11,17)

Řečnický působivě uvádí autor dopisu Židům Abrahama jako příklad jednání z víry. Opět, Abraham je všeobecně a bez pochybování jako vzor víry přijímán. Klíčový verš, který k tomu přispěl a na který mnozí odkazují, je:

Abram Hospodinovi uvěřil a on mu to připočetl jako spravedlnost. (Gn 15,6)

To vyjádření „uvěřil“ je ve Starém zákoně výjimečné¹⁸ a právem vzbudilo pozornost. Abram uvěřil, že bude mít potomků jako hvězd, jak Hospodin slibuje. Abraham jako otec víry. Ovšem druhá polovina verše není jednoznačná:

וְהֵאֱמַן בַּיהוָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה

Doslovný překlad by zněl:

a uvěřil v Hospodina a připočetl ji jemu, spravedlnost

Není jasné, kdo komu tu spravedlnost připočetl. Někteří biblisté, například Römer¹⁹, se přiklánějí k tomu, že Abram uvěřil a začal počítat s Boží spravedlností. Toto chápání je úplně v souladu s tím, jak levité vzývají Boha:

Ty, Hospodine, jsi Bůh; ty jsi vyvolil Abrama a vyvedls jej z Ur-kasdímu a dals mu jméno Abraham. Shledal jsi, že jeho srdce je ti věrné, a uzavřel jsi s ním smlouvu, že zemi Kennanců, Chetejců, Emorejců a Perizejců, Jebúsejců a Girgašijců dáš jeho potomstvu. Dostál jsi svému slovu, neboť jsi spravedlivý. (Neh 9,7-8)

O Boží spravedlnosti zpívají žalmisté:

Tvoje spravedlnost je jak mocné horstvo, propastná tůň nezměrná jsou tvoje soudy. (Ž 36,7)

Jeho spravedlnost trvá navždy, jeho roh se zvedne v slávě. (Ž 112,9)

Ať už je Römerovo řešení přijatelné či nikoli (zajímavé je určitě), nemění nic na skutečnosti, že Septuaginta pro jistotu přidala Abrama a jednoznačně přeložila וַיַּחְשְׁבֶהָ pasivem:

καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραμ τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην

¹⁸ אָמַן v hifilu se ve Starém zákoně vyskytuje 52x, z toho 26x v záporném tvaru (neuvěřili ap.), 17x ve smyslu rozkazu nebo přání (věřte, aby uvěřili, uvěří), 2x o důvěře v člověka. O tom, že by člověk uvěřil Bohu, najdeme vedle Gn 15,6 (on uvěřil) zmínku 3x v žalmech (Ž 106,12 oni uvěřili; Ž 116,10 a Ž 119,66 uvěřil jsem), jednou o ninivských (Jn 3,5) a dvakrát o lidu (Ex 4,31; Ex 14,31).

Tvar וַיַּחְשְׁבֶהָ se vyskytuje pouze zde v Gn 15,6.

¹⁹ RÖMER, Thomas. Abraham's righteousness and sacrifice: how to understand (and translate) Genesis 15 and 22. *Communio viatorum*. 2012, roč. 54, č. 1, s. 3-15.

Ovlivnila tak další překlady, včetně Bible kralické:

I uvěřil Hospodinu, a počteno mu to za spravedlnost.

Septuaginta tedy určila způsob pochopení tohoto verše a také jeho použití při sporech o ospravedlnění z víry nebo skutků.

Na tomto místě bude užitečné vyjasnit, co se myslí spravedlností, vírou a skutky. My lidé 21. století považujeme víru za náhradní přístup ke skutečnosti – tam, kde (doposud) chybí (vědecké) důkazy. „Věřím“ je něco méně než „vím“. Je to stále ještě rozšířený postoj, podporovaný i výchovou na školách. Přitom vlastně člověk věří informacím, věcem a lidem podstatně víc, než si uvědomuje, a ve svém životě se tím, čemu věří, běžně řídí.

Skutky jsou pro nás eticky hodnotitelné činy. Když řekneme „skutek“, míníme tím něco dobrého, co člověk vykoná pro ostatní; přispěje penězi na dobročinnou akci, pomůže sousedovi ap.

Když se řekne „spravedlnost“, vzpomeneme si nejprve na justici, na soudy a spory právníků, pak snad na princip „provinění a trest“, případně „zásluha a odměna“, a dále na to, že spravedlnost přece musí mezi lidmi být, jinak společnost propadá záhubě. Ospravedlnění pak spočívá v tom, že Bůh uzná, jak ten člověk byl hodný, a po zásluze ho odmění. Nanejvýš promine nějaká drobná nedopatření. Nic dalšího není třeba.

V Bibli je to jinak. Víra je důvěra v Boží moc a jistota, že ta moc je dobrá.²⁰

Dobré skutky spočívají zejména v zachovávání kultických předpisů.²¹ Až v druhé řadě jsou to další činy, které vyplývají z poslušnosti Zákonu a přímo prospívají lidem. S pokleslým pochopením smyslu života podle kultických předpisů zápasili už starozákonní proroci (Iz 1,11-17; Am 5,21-25).

Spravedlnost v bibli není mravní bezúhonnost (leđa okrajově), není to osobní vlastnost. Je to správný vztah k Bohu. Výklad Genesis Českého ekumenického překladu²² upozorňuje, že sloveso חֲשַׁב, které zde překládáme jako „připočíst, považovat za“, bývalo používáno, když kněz prohlásil obětní zvíře, a tím i obětníka, za přijatelného Bohu (Lv 7,18; Nu 18,27). Spravedlivý ve smyslu správný byl ten, kdo odpovídal požadavkům souvisejícím s kultem. V Gn 15,6 je prohlášen Abram za spravedlivého přímo Hospodinem, bez účasti prostředníka – kněze. Abram je spravedlivý, protože přijal Boží slib. Bůh je spravedlivý, protože svůj slib plní. Všechno se děje podle darované smlouvy a je to tak dobře, v souladu Božím řádem, jímž je založen svět. Abraham zjistil že, ten řád se ho týká, vřadil se do něj a mohl být prohlášen za spravedlivého. Jeho víra je správná.

²⁰ ŽÁK, Vladislav A. Na počátku: výklad knihy Genesis. 1. vyd. Praha: Evangelická církev metodistická v ČR, 1990, str. 140

²¹ Lutherovy záslužné skutky jsou náboženské úkony: účast na mši, povinné modlitby, almužny.

²² Starý zákon. Překlad s výkladem 1. Genesis. Praha: Kalich, 1968, str. 104

Boží spravedlnost je spojována s milosrdenstvím a spásou:

Hospodin dal poznat svoji spásu, zjevil před očima pronárodů svoji spravedlnost.
(Ž 98,2)

Miluje spravedlnost a právo, Hospodinova milosrdenství je plná země. (Ž 33,5)

Být spravedlivý před Bohem, v tom je záchrana. Ale jak toho dosáhnout? Od dávných dob o tom lidé přemýšleli a mluvili, případně psali.

Na jedné straně věděli, že spravedlnost (to je spása) přichází od Hospodina:

Nebesa, vydejte krůpěje shůry, ať kane z oblaků spravedlnost; nechť se otevře země a urodí se spása a spravedlnost vyraší s ní. Já Hospodin to stvořím.
(Iz 45,8)

Tím, co zakusí, získá můj spravedlivý služebník spravedlnost mnohým; jejich nepravosti on na sebe vezme. (Iz 53,11)

Pro svou spravedlnost mě vysvobod, pomoz mi vyváznout, skloň ke mně své ucho, buď mou spásou. (Ž 71,2)

Já, já sám vymažu kvůli sobě tvoje nevěrnosti, na tvé hříchy nevzpomenu. Připomeň mi to, můžeme se spolu soudit, sám si spočítej, pro co bys mohl být ospravedlněn. (Iz 43,25-26)

Člověk stojí o to, být spravedlivý před Bohem, což znamená být ve správném vztahu s Bohem a v souladu s jeho řády, ale sám sebe ospravedlnit nemůže. Plněním kultických úkonů si spravedlnost neobstará. Ani snahou o mravný život spravedlnost nezíská.

Na druhé straně – ono přece záleží na tom, co člověk dělá. I ten, kdo už byl ospravedlněn, musí dávat pozor, aby v tom stavu setrval; není to automaticky.

Řeknu-li o spravedlivém, že bude žít, ale on se začne spoléhat na svou spravedlnost a dopouštět se bezpráví, nebude se připomínat žádný z jeho spravedlivých činů, ale zemře pro bezpráví, kterého se dopustil. (Ez 33,13)

Izajáš, a nejen on, počítá s tím, že člověk o spravedlnost usiluje:

Slyšte mě, kdo usilujete o spravedlnost, kdo hledáte Hospodina.

Pohledte na skálu, z níž jste vytesáni, na hlubokou jámu, z níž jste vykopáni.

Pohledte na Abrahama, svého otce, a na Sáru, která vás v bolestech porodila. Jeho jediného jsem povolal, požehnal jsem mu a rozmnožil jsem ho.

Hospodin potěší Sijón, potěší všechna jeho místa, jež jsou v troskách. Jeho poušť změní, bude jako Eden, jeho pustina jako zahrada Hospodinova. Bude v něm veselí a radost, vzdáváníí díky a zpěvování.

Věnuj mi pozornost, můj lide, můj národe, naslouchej mi!
Ode mne vyjde zákon a mé právo svitne všem lidem.

Má spravedlnost je blízko, má spása vzejde, všechny lidi bude soudit má paže. Ve mne skládají naději ostrovy, čekají na mou paži.

Pozvedněte své oči k nebi, pohledte dolů na zem!
Nebesa se rozplynou jako dým a země zvětší jako roucho,
rovněž tak její obyvatelé pomřou.

Ale má spása bude tu věčně, má spravedlnost neztroskotá.

Slyšte mě, kdo znáte spravedlnost, lide, v jehož srdci je můj zákon.
Nebojte se lidských pomluv, neděste se jejich hanobení!

Moli je sežerou jako roucho, larvy je sežerou jako vlnu,
ale má spravedlnost bude tu věčně a moje spása po všechna pokolení. (Iz 51,1-8)

Záleží na tom, co člověk dělá:

Pravím vám, že z každého planého slova, jež lidé promluví, budou skládat účty
v den soudu. Neboť podle svých slov budeš ospravedlněn a podle svých slov
odsouzen. (Mat 12,36-37)

Tak jak to tedy je, co – nebo kdo – člověka ospravedlňuje?

Ten však, kterého Bůh vzkřísil, se neobrátí v prach. Budiž vám tedy známo,
bratří, že skrze něho se vám zvěstuje odpuštění všech hříchů, a to i těch, jichž vás
nemohl zprostit Mojžíšův zákon. Ale v něm je ospravedlněn každý, kdo věří.
(Sk 13,37-39)

Vždyť se v něm (v *evangelii*) zjevuje Boží spravedlnost, která je přijímána vírou a
vede k víře; stojí přece psáno: „Spravedlivý z víry bude živ.“ (Ř 1,17)

Avšak můj spravedlivý – říká Bůh – bude žít, protože uvěřil. (Žd 10,38)²³

Co k tomuto rozhovoru přináší Abraham jako vzor víry? Byl tak vzorný, že
ho za to Hospodin ospravedlnil, jak to předkládá První list Klementův?

Zač byl pozhnán náš otec Abraham? Zdali ne proto, že pln víry činil, co je
spravedlivé a pravdivé?²⁴ (31,2)

Tento názor není ojedinělý. Už Sírachovec říká, že Abraham dostal zaslíbení
jako odměnu za úspěšně vykonanou zkoušku (viz str. 18). Navazuje v tom na:

Prisáhl jsem při sobě, je výrok Hospodinův, protože jsi to učinil a neodepřel jsi mi
svého jediného syna, jistotně ti pozhnám a tvé potomstvo jistotně rozmnožím
jako nebeské hvězdy a jako písek na mořském břehu. Tvé potomstvo obdrží bránu
svých nepřátel a ve tvém potomstvu dojdou pozhnání všechny pronárody země,
protože jsi uposlechl mého hlasu. (Gn 22,16-18)

Apoštol Pavel zdůrazňuje cosi jiného:

Je jasné, že nikdo není před Bohem ospravedlněn na základě zákona, neboť čteme:
„Spravedlivý bude živ z víry.“ (Ga 3,11)

Proto mluvíme o spravedlnosti z víry, aby bylo jasné, že je to spravedlnost
z milosti. Tak zůstane v platnosti zaslíbení dané veškerému potomstvu
Abrahamovu – nejen těm, kdo stavějí na zákoně, ale i těm, kdo následují
Abrahama vírou. On je otcem nás všech. (Ř 4,16)

²³ Zde v posledních dvou verších je použit výrok z Abk 2,4: וְצַדִּיק בְּאֵמוּנָתוֹ יִחְיֶה

Je spravedlivý z víry nebo bude žít z víry? ČEP překládá „Spravedlivý bude žít pro svou
věrnost.“ Žd 10,38 jednoznačně „protože uvěřil“. Ale Ř 1,17 a Ga 3,11 zůstávají nejednoznačné:
ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται

Žd 10,38 přidává „můj“: ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ πίστεως ζήσεται

Septuaginta překládá Abk 2,4: ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως μου ζήσεται

Překlad Abk 2,4 je tedy nejednoznačný, ale v naší souvislosti rozdílů nejsou důležité.

²⁴ Spisy apoštolských otců. 3., rev. vyd. Praha: Kalich, 2004, str. 79

Abraham uvěřil Bohu, a to bylo podstatné. Pak podle té víry jednal (alespoň většinou), jak uvádí dopis Židům (Žd 11). Proto může říct Jakub:

Což nebyl náš otec Abraham ospravedlněn ze skutků, když položil na oltář svého syna Izáka? (Jk 2,21)

Na první pohled se zdá, že souhlasí s pohledem Sírachovce; jenže Jakubovi spíše záleželo na tom, aby se víra nestala jen teoretickým názorem, protože taková víra vlastně ani vírou není.

Víra, není-li spojena se skutky, je sama o sobě mrtvá. (Jk 2,17)

Když člověk říká, že má víru, a ta víra se nijak neprojevuje, je to divné.

Neuznáš, ty nechápavý člověče, že víra bez skutků není k ničemu? Což nebyl náš otec Abraham ospravedlněn ze skutků, když položil na oltář svého syna Izáka?

Nevidíš, že víra působila spolu s jeho skutky a že ve skutcích došla víra dokonalosti? (Jk 2,18-22)

Jakub nestaví víru a skutky do protikladu. Víra se ve skutcích naplní. To, co udělal Abraham, jak poslechl Boží hlas, je vysvětlitelné právě jen jeho vírou. Abraham byl ospravedlněn ze skutků víry, říká Jakub.

Abrahamova víra opravdu není něco, co by si jenom myslel, něco jako vnitřní přesvědčení. Vyprávění o Abrahamovi nelíčí, co si myslel. Nezabývá se jeho pocity. Nicméně, z toho, co Abraham dělal, můžeme přece jen cosi o jeho víře říct. Abrahamova víra není jeho vlastnost. Není to jednou a provždy získaný stav. Abraham také pochyboval a chyboval – když se soustředil na něco jiného než na Boha. Nechal se ovládnout svým strachem, a zapřel manželku (Gn 20). Svou pozornost zaměřil na problém s dědicem, a odmlouval Hospodinu (Gn 15,2-3) nebo se smál (Gn 17,17). Jenže Abraham v tom nezůstal. Znovu a znovu se do Boží blízkosti vracel a zápasil o tu důvěru, v níž je možno riskovat, vzdávat se jiných opor a spoléhat jen na Boží věrnost.

Abraham je vzor víry hodný následování. A my

když jsme tedy ospravedlněni z víry, máme pokoj s Bohem skrze našeho Pána Ježíše Krista (Ř 5,1)

a co lepšího si můžeme přát.

2.3. Abraham – praotec

Když se řekne Abraham, první slovo, které člověka napadne, je „otec“. K Abrahamovi jako otci, případně praotci, se jeho potomci hlásí. Zajímavé je, že sousloví „Abrahamovo potomstvo“ se vyskytuje v Novém zákoně (a v literatuře té doby) podstatně častěji než ve Starém zákoně. Být dětmi Abrahama považují ovšem za žádoucí všichni. Bůh přece právě Abrahamovým potomkům slíbil zemi a požehnání. Dovolávat se Abrahama jako otce znamená ujišťovat se, že jsme vyvolení, že můžeme počítat s Boží ochranou.

Dotazujte se na vůli Hospodinovu a jeho moc, jeho tvář hledejte ustavičně.
Připomínejte divy, jež vykonal, jeho zázraky a rozsudky jeho úst,
potomkové Abrahama, jeho služebníka, Jákobovi synové, jeho vyvolení!
Je to Hospodin, náš Bůh, kdo soudí celou zemi.
Věčně pamatuje na svou smlouvu, na slovo, jež přikázal tisícům pokolení.
Uzavřeli ji s Abrahamem, přísahou ji stvrdil Izákovi,
stanovil ji Jákobovi jako nařízení, Izraeli jako smlouvu věčnou:
„Dám ti kenaanskou zemi za dědičný úděl!“ (Ž 105,4-11)

2.3.1. Kdo je dědic?

Jenže – kdo je ten dědic? Kdo se k Abrahamovi hlásí právem? O to šlo už v předchozí kapitole o Abrahamově víře: následovat Abrahama vírou (Ř 4,16), abychom se mohli ujmout dědictví. Nebo alespoň se na to dědictví těšit.

Židé se za Abrahamovo potomstvo považovali samozřejmě. Pavel oslovuje židy v synagoze: „Bratři z rodu Abrahamova!“ (Sk 13,26) a Ježíš označuje ženu uzdravenou v sobotu za „dceru Abrahamovu“ (L 13,16).

Ale už ve Starém zákoně věděli, že tělesný původ nestačí.

Hle, přicházejí dny, je výrok Hospodinův, kdy potrestám všechny, kteří se obřezávají, a přesto jsou neobřezaní: Egypt, Judu, Edóma, Amónovce, Moába a všechny, kdo si vyholují skráně a sídlí na stepi, neboť všechny tyto pronárody jsou neobřezané. I celý dům izraelský má neobřezané srdce! (Jr 9,24-25)

Ti, kdo se prohlašují za Abrahamovy potomky, mohou být Boží nepřátelé:

Oni jsou Hebrejci? Já také! Jsou Izraelité? Já také! Jsou potomky Abrahamovými?
Já také! (2K 11,20)

Zažil to Pavel a zažil to Ježíš:

Vím, že jste potomci Abrahamovi; ale chcete mě zabít, neboť pro mé slovo není u vás místa. (J 8,37)

Znamená to tedy, že židé už ztratili nárok na dědictví?

Vizme tedy, zda dědicem je tento lid, či ten první, a zda platí smlouva nám, či jim.
(List Barnabášův 13,1)²⁵

²⁵ Spisy apoštolských otců, str. 45

Opravdu je pohané nahradili?

Co tedy praví Abrahamovi, když jediný uvěřil a bylo mu to položeno za spravedlnost? „Hle, ustavil jsem tě, Abrahame, za otce národů, kteří neobřezáni uvěřili Bohu.“ (List Barnabášův 13,7)²⁶

Mnoho lidí si to během minulých dvou tisíc let myslelo a někteří si to myslí dodnes. Ale Pavel rozhodně prohlašuje:

Chci tím říci, že Bůh zavrhl svůj lid? Naprosto ne! Vždyť i já jsem Izraelec, z potomstva Abrahamova, z pokolení Benjamínova. (Ř 11,1)

V novozákonní době nikdo nezpochyboval Abrahamovo dědictví pro židy. Petr mluví k mužům izraelským:

Vás se týkají zaslíbení proroků i smlouva, kterou Bůh uzavřel s vašimi otci, když řekl Abrahamovi: „V tvém potomstvu budou požehnány všechny národy na zemi.“ (Sk 3,25)

Jenom – Petr, Pavel, Jakub a další ukazovali, že Božího požehnání je dostatek pro všechny, že k dědictví, odkazu Abrahamova se můžou hlásit všechny národy země, a není to na úkor Božího lidu Izraele.

Kristus se stal služebníkem židů, aby ukázal Boží věrnost a potvrdil sliby, dané otcům, a pohanské národy aby slavily Boha za jeho slitování. (Ř 15,8-9)

Židé nejsou Abrahamovými dědici automaticky.

Ne všichni, kteří jsou z Izraele, jsou Izrael, ani nejsou všichni dětmi Abrahamovými jen proto, že jsou jeho potomci, nýbrž „z Izáka bude povoláno tvé potomstvo“, to jest: dětmi Božími nejsou tělesné děti, nýbrž za potomky se považují děti zaslíbené. (Ř 9,6-8)

Jan Křtitel žádá:

Neste tedy ovoce, které ukazuje, že činíte pokání. Nemyslete si, že můžete říkat: „Náš otec je Abraham!“ Pravím vám, že Bůh může Abrahamovi stvořit děti z tohoto kamení. (Mt 3,8-9)

Abrahamovým dědicem je ten, kdo ve svém životě počítá s Bohem a jedná podle toho. Činí pokání jako Zacheus.

Zacheus se zastavil a řekl Pánu: „Polovinu svého jmění, Pane, dávám chudým, a jestliže jsem někoho ošidil, nahradím mu to čtyřnásobně.“ Ježíš mu řekl: „Dnes přišlo spasení do tohoto domu; vždyť je to také syn Abrahamův.“ (L 19,8-9)

Byl syn Abrahamův, ale spasení k němu přišlo v Ježíši. Tento žid to pochopil.

2.3.2. Dědic podle Jana

Židé v evangeliu podle Jana (J 8,31-59)²⁷ to nepochopili. Nejprve mu uvěřili. Ježíš jim nabídl: „Zůstanete-li v mém slovu, jste vpravdě mými učedníky. Poznáte pravdu a pravda vás osvobodí.“ Oni odmítli: „Nic takového od tebe

²⁶ Spisy apoštolských otců, str. 46

²⁷ Viz příloha 5.4.

nepotřebujeme, jsme potomstvo Abrahamovo, jsme svobodní.“²⁸ Ježíš jim předhazuje: „Nejednáte jako Abraham. Jste otroky hříchu. Nechápete, co říkám. Nevidíte pravdu. Už mi nevěříte. Nejste schopni přijmout, že přicházím od Boha.“ Tím je rozčílí tak, že ho chtějí ukamenovat – ti, kdo mu na začátku uvěřili, tedy dali za pravdu.

V ostrém rozhovoru se postupně ukazuje, jak je pro tyto židy těžké vyrovnat se se skutečností, že rozhodující je víra v Ježíše Krista, nikoli jejich původ. Oni jsou přesvědčeni, že žádnou záchranu od Ježíše nepotřebují. Zárukou spásy jim je praotec Abraham. Ježíš se jim snaží ukázat, že Abraham vlastně dosvědčuje evangelium, ale oni jsou tak zaslepení, že to nevidí a víru ztrácí. Abraham měl blízký vztah k Bohu, protože mu věřil. Jeho víra se pak projevovala v jeho jednání a v průběhu života se vyvíjela.²⁹ Je to víra, která se osvědčuje vždycky znovu. Nestačí jednou přitakat. Je třeba ve víře setrvat. Protože také je možné od víry odpadnout.

Ta abrahamovská víra osvobozuje, uvádí do pravdy, způsobuje, že rozumíme Boží řeči a chápeme, že je o co stát. Dalo by se snad říci, že praví Abrahamovi potomci se chovají jako on. Až doposud. Čekají jeho dědictví a pochopili, že pravým dědicem je Ježíš.

2.3.3. Dědic podle Pavla

K tomu, kdo je právoplatným Abrahamovým potomstvem, se obsáhle vyjadřuje Pavel v dopise Římanům³⁰. Na začátku vysvětlí, proč píše, a představí hlavní tezi (Ř 1,16-17): evangelium o Boží spravedlnosti, která vede k víře a je vírou přijímána. V další části ukazuje na příkladu pohanů a židů, proč je ospravedlnění třeba. Ve třetí kapitole (Ř 3,21-31) uvádí, co nastoluje novou situaci, totiž Ježíšova smrt, jež napравuje vztah mezi Bohem a člověkem (a mezi lidmi). Ježíš Kristus umožňuje smíření člověka s Bohem. Člověk může přijmout ospravedlnění vírou, takovou vírou, jako měl Abraham. O tom pojednává kapitola čtvrtá. Od páté kapitoly popisuje Pavel z různých hledisek, jak se projevuje nový, ospravedlněný člověk, v čem spočívá obnova vztahu k Bohu, jak působí ta nová síla Ducha svatého, jež je odlišná od Zákona. Abraham byl ospravedlněn před tím, než byl vydán Zákon, a navíc ještě před ustanovením obřizky. Stal se tedy otcem všech, i neobřezaných, kteří jdou vírou v Abrahamových stopách.

V celém dopise se Pavel opakovaně dotýká vztahu víry a Zákona, když jde o ospravedlnění. Staví do protikladu dva způsoby Božího jednání s člověkem: Bůh

²⁸ Motiv svobody je důležitý také v Pavlově dopise Galatským (Ga 5,1.13).

²⁹ CHALUPA, Petr a Gabriela Ivana VLKOVÁ. Svoboda ve vztahu k službě a poslušnosti: biblicko-teologická studie. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011

³⁰ Viz klíčový text v příloze 5.5.

promlouvá k člověku prostřednictvím Zákona, anebo jedná s člověkem prostřednictvím milosti.

Jedna možnost je, že Bůh dává člověku pravidla. Říká člověku, co má dělat. Člověk pak poslechne nebo neposlechne. V tom lepším případě vezme pravidla vážně a zachovává je. Koná skutky. Ospravedlnění pak spočívá v tom, že Bůh kladně vyhodnotí výsledek té snahy a prohlásí na soudu, že ten člověk obstál.

Jiná možnost je, že Bůh jedná milostí a člověk odpovídá vírou. Toto Boží jednání je aktivnější než jednání skrze Zákon. Působí změnu stavu. Když Bůh ospravedlňuje hříšníka, znamená to, že ten hříšník se mění.

Milost je Boží moc, nikoli vlastnost.³¹

Někdy se říká, že Starý zákon, to je Zákon Mojžíšův. Až teprve v Novém zákoně se uplatňuje Boží milost. Boží lid Starého zákona vzniká na Sinaji, kde s ním Bůh uzavírá smlouvu.

„Budete-li mě skutečně poslouchat a dodržovat mou smlouvu, budete mi zvláštním vlastnictvím jako žádný jiný lid, třebaže má je celá země. Budete mi královstvím kněží, pronárodem svatým.“

Všechny lid odpověděl jednomyslně: „Budeme dělat všechno, co nám Hospodin uložil.“ (Ex 19,5-6.8)

Pavel ukazuje na Abrahamovi, že už ve Starém zákoně Bůh jedná přednostně milostí. Boží lid vzniká podstatně dřív než na Sinaji, a to když Bůh povolává Abrahama. Boží lid jsou ti, kdo vírou přijali milost.

To prvenství je časové – Abraham byl dřív než Mojžíš. Ale to, že Bůh jedná zejména milostí, lze vyvodit i ze série zaslíbení (Gn 12; 13; 15; 17; 22), jež Abraham dostává opakovaně. Pavel sdílí všeobecný názor, že Abraham je vzor víry. Jenže v čem ta jeho víra spočívá? Na rozdíl od (v té době) převládajícího přesvědčení, že Abraham dostal zaslíbení jako odměnu za poslušnost (Gn 22), upozorňuje Pavel, že Abrahamova víra se osvědčila už dříve, kdy se prostě spolehl na Boží sliby, Izáka ještě neměl a nic nenasvědčovalo tomu, že by bylo možné mít syna. Abraham přijal Boží milost a odpověděl vírou. Uvěřil.

To nejdůležitější, co Abraham udělal, bylo, že přijal od Boha slib. Stalo se to dříve, než přišel požadavek obřízky, a mnohem dříve, než přišel Zákon.

Pavel popisuje, jak Abraham uvěřil, že se stane „otcem mnohých národů“, ačkoli on i Sára už byli příliš staří na to, aby mohli mít děti. Byli zmrtevší, a Bůh slibuje, že z nich vzejde život. Abraham uvěřil v Boha, jenž povolává nejsoucí za jsoucí: ospravedlňuje bezbožného (Ř 4,5), oživuje mrtvé (Ř 4,17) a vzkřísil z mrtvých Ježíše (Ř 4,24). To jsou činy téže kvality. Abraham je praotcem těch, kdo věří touto vírou.

Abraham je tedy praotcem těch, kdo věří, že Bůh vzkřísil Ježíše z mrtvých.

Tato víra Bohu stačí, aby člověka ospravedlnil. Není možné k ní přidávat nějaké požadavky, to bychom volili (náhradní) Boží jednání prostřednictvím Zákona. Pavel to v dopise Galatským vysvětluje naléhavě. Ten dopis se týká

³¹ Podle příspěvku Jana Roskovce při semináři RETK2021 v roce 2013/2014.

sporu s představiteli jeruzalémských křesťanů. Křesťanské sbory v Galácii byly tvořeny převážně z pohanů, kteří uvěřili v Ježíše Krista. Nechali se pokřtít, a podle Pavla nic dalšího nebylo třeba. Jeruzalémští křesťané pocházeli ze židů a prohlašovali, že všichni křesťané mají přijmout také Mojžíšův zákon. Když s tím požadavkem přišli ke Galatským, snadno je přesvědčili. Vážení učitelé z Jeruzaléma přece vědí, jak to má být. Na to Pavel reaguje dopisem, v němž dokazuje, jak zavádějící je brát si vedle Krista něco jiného za zdroj spasení.³² Jako argumenty uvádí:

Kristus zemřel za naše hříchy. To stačí. Když se vracíte k Zákonu, pohrdáte tím Kristovou obětí a odmítáte jeho milost.

Bůh vám dal svého Ducha. Prožili jste ve svém sboru velké věci. Bylo to v souvislosti se Zákonem nebo s vírou? Když se vracíte k Zákonu, vaše víra je zbytečná a vaše zkušenosti víry jsou nadarmo.³³

Abraham dostal zaslíbení a přijal ho vírou. Zákon přišel až později, ten s tím nemá nic společného. Navíc to zaslíbení platí všem národům, nejen židům, těm pod Zákonem.

Pochopte tedy, že syny Abrahamovými jsou lidé víry. (Ga 3,7)

A jaká je ta víra?

V Kristu Ježíši nezáleží na tom, je-li někdo obřezán či ne; rozhodující je víra, která se uplatňuje láskou. (Ga 5,6)

Víra působící láskou. πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. Víra, která něco dělá. To by se snad líbilo i Jakubovi (Jk 2,22).

Ježíš podle Jana říká, že Abrahamovi potomci poznají pravdu, totiž že Ježíš přišel od Boha, a ta pravda je osvobodí (J 8,32). Pavel také spojuje víru v Ježíše Krista se svobodou.³⁴ V dopise Galatským velmi odvážně označí křesťany, kteří chtějí žít pod zákonem, za otroky, a adresáty, původně pohany, naopak za děti zaslíbení (Ga 4,28). Vysvětluje to na příkladu dvou Abrahamových synů.

Odpovězte mi vy, kteří chcete být pod zákonem: Co slyšíte v zákoně? Čteme tam, že Abraham měl dva syny, jednoho z otrokyně a druhého ze ženy svobodné. Ten z otrokyně se narodil jen z vůle člověka, ten ze svobodné podle zaslíbení...

Vy, bratří, jste dětmi zaslíbení jako Izák. Ale jako tenkrát ten, který se narodil pouze z těla, pronásledoval toho, který se narodil z moci Ducha, tak je tomu i nyní. Co však říká Písmo? „Vyžeň otrokyni i jejího syna, neboť syn otrokyně nebude dědicem spolu se synem svobodné.“ A proto, bratří, nejsme syny otrokyně, nýbrž ženy svobodné. Tu svobodu nám vydobyl Kristus. (Ga 4,21-5,1)

Jistě, Abraham je praotcem mnohých národů, ale dědicem je jenom ten, kdo se nenarodil z vůle člověka, nýbrž z Boha (J 1,13).

³² MRÁZEK, Jiří. Abraham v Pavlových epištolách a ostatních novozákonních spisech. Svätý Pavel, synagoga a církvev. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1994

³³ Viz klíčový text v příloze 5.6.

³⁴ ŽENATÝ, Filip. Pavel a Izrael podle epištoly Galatským [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. Vedoucí práce Jan Roskovec.

2.3.4. Dědic je Ježíš Kristus

Na začátku evangelia podle Jana čteme:

Těm, kteří ho přijali a věří v jeho jméno, dal moc stát se Božími dětmi. (J 1,13)

Pavel to vyjadřuje takto:

Vy všichni jste přece skrze víru syny Božími v Kristu Ježíši. Neboť vy všichni, kteří jste byli pokřtěni v Krista, také jste Krista oblékli. Není už rozdíl mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši. Jste-li Kristovi, jste potomstvo Abrahamovo a dědicové toho, co Bůh zaslíbil. (Ga 3,26-29)

Ještě jednou: Dědicové zaslíbení jsou ti, kdo byli pokřtěni v Krista. Kdo patří Kristu. Křesťan je Abrahamovým potomkem tím, že oblékl Krista. Nestane se jím žádným způsobem, který by Krista obešel. Nestane se jím tím, že přijme Mojžíšův zákon, nestane se jím tak, že se za Abrahamova dědice prohlásí. Křesťan je Boží dítě a Abrahamův dědic jenom skrze víru v Ježíše Krista. Podle Pavla totiž tím pravým Abrahamovým potomkem, jemuž je určeno zaslíbení, je Ježíš Kristus:

Slib byl dán Abrahamovi a „jeho potomku“; nemluví se o potomcích, nýbrž o potomku: je jím Kristus. (Ga 3,16)

To, že Ježíš je potomek Abrahamův, zdůrazňují už rodokmeny v evangeliích podle Matouše a Lukáše. Matouš označuje Ježíše za syna Abrahamova hned v prvním verši. Abraham je totiž nositel zaslíbení, jež přesahuje jeho generaci. Narážky na Abrahamův a Sárin příběh jsou patrné, když anděl ve snu zvěstuje Josefovi nadpřirozené narození potomka (Mt 1,20). Kananejská žena (Mt 15,22-28) uznává, že Ježíš byl poslán ke „ztraceným ovcím z lidu izraelského“, ale trvá na tom, že i pohané budou požehnáni skrze Abrahamova potomka, mesiáše.

Ohlasy Abrahamova příběhu u Lukáše nacházíme často, v kapitolách 1. a 2. zejména. Motiv neplodnosti jako u pramatek Izraele a dalších žen (Sára Gn 18, Rebeka Gn 25, Ráchel Gn 3, matka Samsonova Sd 13, Chana 1S 1) se opakuje u matky Jana Křtitele a pak zvláštním způsobem u Marie. Anděl Páně oznamující narození dítěte (L 1,11) připomíná Hospodinova posla a často reprezentuje Boha samotného (Gn 16-17). „Neboj se“ je obvykle to první, co anděl řekne (L 1,13 a Gn 15,1). Pojmenování Izáka (Gn 17,19) ho zařazuje do smlouvy podobně jako pojmenování Jana (L 1,13). Zachariáš reaguje na andělovu zprávu (L 1,18) stejně jako Abraham (Gn 15,8): „Podle čeho to poznám?“

S Boží mocí se počítá na mnohých místech Písma, nicméně množství narážek na Abrahamův příběh v L 1-2 vede k závěru, že za výrokem „u Boha není nic nemožného“ (L 1,37) je Gn 18,4.

Lukáše zajímá hlavně zaslíbení:

Maria řekla: „Duše má velebí Pána a můj duch jásá v Bohu, mém spasiteli, že se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení. Hle, od této chvíle budou mne

blahoslavít všechna pokolení, že se mnou učinil veliké věci ten, který je mocný. Svaté jest jeho jméno a milosrdenství jeho od pokolení do pokolení k těm, kdo se ho bojí. Prokázal sílu svým ramenem, rozptýlil ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně; vladaře svrhl s trůnu a ponížené povýšil, hladové nasýtil dobrými věcmi a bohaté poslal pryč s prázdnou. Ujal se svého služebníka Izraele, pamětliv svého milosrdenství, jež slíbil našim otcům, Abrahamovi a jeho potomkům na věky.“
(L 1,46-55)

Mariino Magnificat (L 1,54-55) navazuje na Iz 41,8-9; Ž 98,3 a Mi 7,20. Tyto verše propojují zaslíbení daná Abrahamovi s Božím činem spásy pro jeho lid. Izajáš vnímá roli Izraele jako toho, kdo naplní zaslíbení daná Abrahamovi. Posláním Izraele totiž bylo být požehnáním pro národy. Mesiáš vzešlý z Izraele má sloužit jako „světlo, jež bude zjevením pohanům“ (L 2,32; Iz 42,6; Iz 49,6).

Také Benedictus výslovně uvádí zaslíbení Abrahamovi.

Pochválen buď Hospodin, Bůh Izraele, protože navštívil a vykoupil svůj lid a vzbudil nám mocného spasitele z rodu Davida, svého služebníka, jak mluvil ústy svatých proroků od pradávna; zachránil nás od našich nepřátel a z rukou těch, kteří nás nenávidí, slitoval se nad našimi otcí a rozpomenul se na svou svatou smlouvu, na přísahu, kterou učinil našemu otcí Abrahamovi, že nám dá, abychom vysvobozeni z rukou nepřátel a prosti strachu jej zbožně a spravedlivě ctili po všechny dny svého života. (L 1,68-75)

Pro Lukáše je Abraham důležitá postava. Zaslíbení daných praotcům se dovolávají Petr (Sk 3), Štěpán (Sk 7) a Pavel (Sk 13). Přitom Petr dává do souvislosti služebníka Ježíše

Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův, Bůh našich otců oslavil svého služebníka Ježíše, kterého vy jste vydali. (Sk 3,13)

se služebníkem žehnajícím:

Vás se týkají zaslíbení proroků i smlouva, kterou Bůh uzavřel s vašimi otcí, když řekl Abrahamovi: „V tvém potomstvu budou požehnány všechny národy na zemi.“ Především pro vás povolal svého služebníka a poslal ho k vám, aby vám přinesl požehnání a odvrátil každého od jeho hříchů. (Sk 3,25-26)

Naznačuje tak, že Ježíš je tím slíbeným potomkem praotce Abrahama, ve kterém budou požehnány všechny národy. Podle Petra to požehnání zahrnuje také židy.

Lukáš tedy chápe podobně jako Pavel (Ga 3,16), kdo je dědic abrahamovských zaslíbení.

Exkurs

Nejdůležitější texty o Abrahamovi v Novém zákoně jsou obsaženy v dopisech apoštola Pavla Galatským a Římanům. Podrobné exegeze těch oddílů najdeme v mnoha výkladech (některé jsou uvedeny v seznamu literatury, ale je jich samozřejmě mnohem víc). Podobné je to se souvislým textem v evangeliu podle Jana. Také jiná místa v Novém zákoně, kde se o Abrahamovi mluví, jsou součástí výkladů příslušných knih. Výsledky exegezí týkající se tohoto širokého tématu „Abraham v Novém zákoně“ jsem průběžně používala.

Na tomto místě chci malou sondou do evangelia podle Lukáše ukázat, jak se novozákonní autoři přirozeně vyjadřovali pomocí starozákonních obrazů a jak postava Abrahama ovlivňuje myšlení a postoje lidí, kteří si jeho příběh vyprávěli. Zvolila jsem Magnificat (L 1,46-55). Tento novozákonní žalm má nejbližší paralelu v písni Chany (1S 2,1-10). Sdílí s ní stejné téma: Hospodin shlédl na svou služku a dal jí syna. V obou písních se osobní motiv (změna stavu) rozvíjí do oslavy Boha, jenž mění úděl celého lidu. Bůh válečník, který se zastává svého lidu a vysvobozuje, je zároveň milosrdný Bůh, který pamatuje na ponížení a pečuje o chudé.

Podobně Mojžíš a pak Mirjam v Ex 15,1-18.21 velebí Boha, že zachránil svůj lid před vojskem faraona; Debora v Sd 5 oslavuje Boha a obdivuje jeho moc po vítězství nad Síserou. Další souvislosti s Magnificat najdeme v knize Žalmů (18; 33; 34; 35; 44; 71; 89; 98; 101; 103; 105; 107; 111; 118; 126; 136; 138; 147). Nemyslím, že by Lukáš přímo opisoval, spíše se nechal těmi starými písněmi inspirovat, protože dobře vystihly, co chtěl vyjádřit.

Předkládám řecké znění Magnificat a doslovný překlad:

⁴⁶ Καὶ εἶπεν Μαριάμ· Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον, ⁴⁷ καὶ ἠγαλλίασεν τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτήρῳ μου, ⁴⁸ ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί, ⁴⁹ ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός. καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ⁵⁰ καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ⁵¹ Ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν· ⁵² καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσεν ταπεινοὺς, ⁵³ πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς. ⁵⁴ ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους, ⁵⁵ καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.	⁴⁶ A řekla Mariam: Velebí duše moje Pána ⁴⁷ a zaradoval se duch můj v Bohu, spasiteli mém, ⁴⁸ že pohlédl na pokoření služky své. Hle, vždyť od nynějška budou blahoslavít mě všechna pokolení, ⁴⁹ že učinil mi velké věci ten mocný. A svaté jméno jeho ⁵⁰ a milosrdenství jeho od pokolení do pokolení bojícím se ho. ⁵¹ Učinil sílu paží svou, rozptýlil pyšné smýšlením srdce jejich; ⁵² svrhl vladaře s trůnů a povýšil pokořené, ⁵³ hladové nasýtil dobrými věcmi a bohaté poslal pryč prázdné. ⁵⁴ Ujal se svého služebníka Izraele, pamětliv milosrdenství, ⁵⁵ jak mluvil k otcům našim, k Abrahamovi a semeni jeho navěky.
---	---

V. 46

Marie řekla: Má duše velebí Pána

Některé staré texty (Ireneus) mají ve v. 46: „I řekla Elisabet“ a přisuzují celou píseň Alžbětě. Bylo by to možné, ale všechny nejstarší řecké rukopisy mají Marii a tradice církve jednoznačně používá Magnificat jako píseň Mariinu. Na zkoumání starozákonních obrazů nemá podstatný vliv, která z nich tu píseň zpívá.

Žalmisté také – jako Marie – oslovují svou duši (Ž 34,3; 35,9). Duše, to je živé já, jež velebí Pána. „Velebit“ se někdy překládá také jako „oslavovat“, „vyvyšovat“. Doslova je to „zveličovat“. Kraličtí v poznámkách vysvětlují: „zveličuje, t. důstojně a slavně o Hospodinu mluví.“ Bůh při prvním oslovení Abrama slibuje (Gn 12,2):

καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα καὶ εὐλογήσω σε καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου

אֶמְצָא לְךָ אֶתְּנִי וְאֶתְּנִי לְךָ אֶתְּנִי וְאֶתְּנִי לְךָ אֶתְּנִי

Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno.

V. 47

a můj duch se zaradoval v Bohu, mém spasiteli,

Slova duše a duch jsou používána jako synonyma, je zde patrný paralelismus.

Duše velebí v přítomnosti, duch se zaradoval v aoristu. Slovesa v aoristu se vyskytují také v dalších verších. Všechno, o čem Marie zpívá, se už stalo, je to hotové, ale není to záležitost pouhé minulosti; lze to též s jistotou očekávat v budoucnosti. Odpovídá to snad způsobu, jakým mluvili starozákonní proroci.

Marie se připojuje k Abakukovi:

Já budu jástem oslavovat Hospodina, jásat ke chvále Boha, který je má spása.
(Abk 3,18)

Radost z Hospodina (jásat, veselit se) je zmiňována v Iz 29,19; Iz 61,10; Jl 2,23.

Spasitel, spása může být narážkou na jméno Mariina syna.

Sousloví „Spasitel náš Bůh“ je zmíněno v 1Tm 2,3.

V závěru dopisu Judova se vyskytují mnohá slova z Magnificat:

μόνον θεῶ σωτῆρι ἡμῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν δόξα μεγαλωσύνη
κράτος καὶ ἐξουσία πρὸ παντὸς τοῦ αἰῶνος καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς
αἰῶνας, ἀμήν. (Ju 1,25)

V. 48

že pohlédl na pokoření své služky.

Hle, vždyť od nynějška mě budou blahoslavít všechna pokolení,

Hospodin hledí, shlédne na poníženého, vysvobozuje, zachraňuje (Gn 29,32; 1S 9,16; Ž 18,28; 33,19; 136,23; 138,6; Iz 66,2; 57,15).

Abramovo potomstvo bude pokořováno v cizí zemi po čtyři sta let (Gn 15,13).

Hospodin slyšel Hagar v jejím pokoření (Gn 16,11).

Pokoření může být k užítku (2K 7,10; 1P 5,6; Mt 5,5).

Pokoření nebo ponížení jsou způsobeny různými příčinami: často je to chudoba, bezdětnost, útisk. Přitom osud jednotlivce je vždy spojen s osudem Božího lidu. Chana (1S 1,11) volala k Bohu, protože neměla děti, ale to není zdroj ponížení Marie. Marie ví, že je bezvýznamná

žena. Jenom se nechá oslovit, uvěří Bohu a poslušně přijme, k čemu ji Bůh zve (jako Abraham). Proto ji budou blahoslavít všechna pokolení. Všechna pokolení budou požehnána (jako u Abrahama) tím, že Marie přijala pověření od Boha. Abrahamovské motivy můžeme najít téměř všude.

O tom, co dělá Bůh, je třeba mluvit, dosvědčovat jeho velké činy. Když se jí narodí syn, řekne Lea:

Jaké blaho pro mne; všechny dcery mě budou blahoslavít. (Gn 30,13)

O Hospodinových činech žalmista zpívá (Ž 71,17; 101,1) a vyzývá:

Připomínejte divy, jež vykonal, jeho zázraky a rozsudky jeho úst, potomkové Abrahama, jeho služebníka, Jákobovi synové, jeho vyvolení! (Ž 105,5-6)

V. 49

že učinil mi velké věci ten mocný.

A svaté je jeho jméno

Ten mocný nebo silný je Bůh válečník, Bůh bohatýr (Sf 3, 17; Iz 24), jenž je uprostřed svého lidu a zachraňuje. On je hoden veškeré chvály.

Učinil velké věci (Dt 10,21; Ž 126,2-3; 71,19), a ty jsou důvodem ke chvále. Ty veliké věci se týkají zejména událostí při exodu, ale pak všech dalších mocných činů. V Bibli jich je mnoho.

Svaté jméno (Iz 47,4; 57,15; Ez 36,22-23) nebo veliké jméno (Mal 1,11) „není žádnými hříchy zprzněno, alebrž vyvolené své posvěcuje“, říkají kraličtí. My o to stojíme, když se modlíme: Posvěť se jméno tvé.

V. 50

a jeho milosrdenství od pokolení do pokolení těm, kdo se ho bojí.

O pokoleních, jimž platí abrahamovská zaslíbení, se mluví v Gn 12-25 opakovaně.

V Desateru čteme:

Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh žárlivě milující. Stíhám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch, kteří mě milují a má přikázání zachovávají. (Ex 20,5-6)

Zvěstovat a dosvědčovat Boží milosrdenství, to je poslání Božího lidu.

O Hospodinově milosrdenství chci zpívat věčně,
svými ústy v známost uvádět tvou věrnost po všechna pokolení. (Ž 89,2)

Boží milosrdenství platí těm, kdo se ho bojí, to je podle kralických „pravým Božím ctitelům“. Bůh ustavuje vztah svým milosrdenstvím. Ten vztah by měl být oboustranný. Člověk odpovídá úctou (jako Abraham). Bázeň, respekt vůči Bohu, není děs před ochromujícím nadpřirozenem. Je to úcta k mocnému Bohu a důvěra, že je dobrý – milosrdný. To je vlastně podstata víry, jak se jí učíme od Abrahama. Žalmista to vyjadřuje takto:

Jak vysoko nad zemí je nebe,
tak mohutně se klene jeho milosrdenství nad těmi, kdo se ho bojí;

jak je vzdálen východ od západu,
tak od nás vzdaluje naše nevěrnosti.

Jako se nad syny slitovává otec,
slitovává se Hospodin nad těmi, kdo se ho bojí.

On ví, že jsme jen stvoření,
pamatuje, že jsme prach.

Člověk, jehož dny jsou jako tráva,
rozkvétá jak polní kvítí;

sotva ho ovane vítr, už tu není,
už se neobjeví na svém místě.

Avšak Hospodinovo milosrdenství je od věků na věky s těmi, kteří se ho bojí,
jeho spravedlnost i se syny synů. (Ž 103,11-17)

V. 51

Učinil mocné skutky svou paží, rozptýlil ty, kdo v srdcích smýšlejí pyšně,

Překládám volně Ἐποίησεν κράτος jako „Učinil mocné skutky“; ČEP má „Prokázal sílu“.
Velké věci a mocné skutky jsou události přicházející od Hospodina; události rozhodujícího významu. Něco už se stalo, něco nás teprve čeká, ale přijde to od Boha a přijde to jistě (aorist se používá pro vyjádření dokončeného děje, a to nejen v minulosti; je to záležitost eschatologie).

Hospodinova paže je obraz pro Boží moc (Ex 6,1; 15,16; Dt 3,24; 7,19; Ž 89,11; 44,4.6; 118,15; Iz 30,30; 51,5.9; 52,10; 53,1; J 12,38; Sk 13,17)

Zpívejte Hospodinu píseň novou, neboť učinil podivuhodné věci,
zvítězil svou pravici, svou svatou paží! (Ž 98,1)

Hospodinova pravice se vyvýšila,
Hospodinova pravice koná mocné činy! (Ž 118,16)

Hospodin rozptýlí, rozežene pyšné jako při pokusu o stavbu babylonské věže (Gn 11,8).

Hospodin ovšem také rozprášil mezi národy svůj lid, když byl pyšný (Jr 30,11).

Druhá půlka verše může být narážkou na Př 3,34, ovšem ve znění Septuaginty:

κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν

V hebrejském textu nejsou pyšní či arogantní, nýbrž posměvači:

Vysmívá se posměvačům, pokorným však dává milost. (Př 3,34)

Arogance a vysmívání souvisí, možná představovala pro překladatele z hebrejštiny do řečtiny pýcha větší ohrožení.

Na tom, jak Boží lid přemýšlí, záleží:

Poznali Boha, ale nevzdali mu čest jako Bohu ani mu nebyli vděční, nýbrž jejich myšlení je zavedlo do marnosti a jejich scestná mysl se ocitla ve tmě. (Ř 1,21)

V. 52

svrhl vladaře s trůnů a povýšil pokořené,

Je to všeobecné přesvědčení, že Hospodin se zastává znevýhodněných, utlačovaných. Není to jen chudoba, co pokořuje (Ž 88,15; 2S 22,28; Jb 5,11; Ž 147,6; Iz 10,33). Ten, který sám je velmi vyvýšený, sestupuje,

nuzného pozvedá z prachu, z kalu vytahuje ubožáka
a pak ho posadí vedle knížat, vedle knížat svého lidu.

Neplodnou usazuje v domě jako šťastnou matku synů. Haleluja. (Ž 113,7-9)

Vládne a má na to právo:

V ruce Hospodinově leží panství nad zemí. (Sir 10,14)

Sejmi turban a sundej korunu, nastává změna.

Co je nízké, ať je vyvýšeno, a vysoké ať je sníženo. (Ez 21,31)

The New Interpreter's Study Bible v poznámkách velmi přejně podotýká, že Bůh nestrhává vladaře s trůnů, aby je potrestal, nýbrž je umísťuje tam, kde se můžou setkat s milosrdenstvím.

V. 53

hladové nasýtil dobrými věcmi a bohaté poslal pryč prázdné.

Hladoví jsou podle kralických ti, kdo lační po spravedlnosti (Mt 5,6), ale jinde se jedná opravdu o fyzický hlad (Ž 107,9; 34,11; 146,7; 1S 2,5).

Bohatí jsou „sami u sebe spravedliví a své ničemnosti před Bohem neznající“. Takoví od Boha nic nedostanou, protože si to nevezmou. Nepatří jim abrahamovské dědictví.

Synům svých ženin, které měl, dal dary a ještě za svého života je poslal od svého syna Izáka pryč na východ, do země východní. (Gn 25,6)

V. 54

Ujal se svého služebníka Izraele, pamětliv milosrdenství,

Sloveso ἀντελάβετο překládám „ujal se“, ve shodě s ČEP, jinde je přeloženo jako „podpořil“, „pomohl“ nebo „podržel“.

Má duše přilnula k tobě, tvá pravice mě pevně drží. (Ž 63,9)

Kraličtí překládají „přijal“ a vysvětlují:

přivinul k sobě. t.podlé duše i těla bídnému, a již jako nad jámou zatracení stojícímu, na pomoc přispěl, jej uchopil, ruky mu podal, a v svou péči jako otec své dítě vlastní na klín vzal, a pěstoval.

Lukáš umístí zemřelého Lazara do klína Abrahamova, kraličtí umístí celé Abrahamovo potomstvo na klín Hospodinu.

Jistotu, že Boží láska a věrnost jeho lidu stále platí, vyjadřují proroci (Iz 30,18; 51,5).

Miloval jsem tě odvěkou láskou, proto jsem ti tak trpělivě prokazoval milosrdenství. (Jr 31,3)

Opakují se u nich klíčová slova: milosrdenství, spravedlnost, věrnost, spása.

V. 55

jak mluvil k našim otcům, k Abrahamovi a k jeho potomstvu navěky.

Semeno, σπέρμα, v přeneseném významu „potomstvo“, je v Bibli zmíněno často (322x), Abrahamovo potomstvo mnohokrát, zejména v souvislosti se zaslíbením (například Gn 12,7; 13,15; 15,18; 17,7; 22,17-18). Hospodinovo mluvení k otcům obsahuje právě to zaslíbení, proto je oprávněn volný překlad ČEP „slíbil“.

Biblická místa, která pravděpodobně nejvíce ovlivnila závěr Magnificat, jsou:

A ty, Izraeli, služebníku můj, Jákobe, tebe jsem vyvolil, potomku Abrahama, mého přítele, tebe jsem vychvátil z končin země, zavolal jsem tě z odlehlých míst, řekl jsem ti: Ty jsi můj služebník, tebe jsem vyvolil, nezavrhl jsem tě. Neboj se,

vždyť já jsem s tebou, nerozhlížeš se úzkostlivě, já jsem tvůj Bůh. Dodám ti odvahu, pomoci ti budu, budu tě podírat pravici své spravedlnosti. (Iz 41,8-10)

Hospodin dal poznat svoji spásu, zjevil před očima pronárodů svoji spravedlnost, na své milosrdenství se rozpomenul, na svou věrnost domu Izraele. (Ž 98,2-3)

Kdo je Bůh jako ty, který snímá nepravost, promíjí nevěrnost pozůstatku svého dědictví! Nesetrvává ve svém hněvu, neboť si oblíbil milosrdenství. Opět se nad námi slituje, rozšlape naše nepravosti. Do mořských hlubin vhodíš všechny jejich hříchy, prokážeš věrnost Jákobovi, milosrdenství Abrahamovi, jak jsi za dnů pradávných přísahal našim otcům. (Mi 7,18-20)

Ty tři texty propojují abrahamovská zaslíbení s Božím činem spásy pro jeho lid. Boží lid Izrael, Abrahamův potomek, má u proroka Izajáše eschatologickou roli: naplní zaslíbení daná Abrahamovi. ČEP překládá „tebe jsem vychvátil z končin země“ (Iz 41,9), ale v Septuagintě čteme οὐ ἀντελαβόμεν ἀπ’ ἄκρων τῆς γῆς, tedy totéž sloveso, které je ve verši 54 přeloženo „ujal se“. Žalmista přispívá do verše 54 tím, že Hospodin si vzpomněl na své milosrdenství: ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ (Ž 98,3). Podobné myšlenky (milosrdenství, věrnost zaslíbením) obsahuje text z Micheáše a ukazuje k eschatologické naději na vysvobození (z hříchů).

Obsáhle to vyjadřuje Lv 26,40-44.

Bůh podle kralických „chce potomkům Abrahamovým vždycky, a nejen na nějaký čas dobře činiti.“ Přitom „dobře činiti“ znamená tu spásu, kterou ztělesňuje Ježíš. Přináší ji Abrahamovi a „potomkům jeho, Izákovi, Jákobovi a Davidovi, jimž o Synu svém sliby mnohé činil.“

Proto může i David zpívat:

Velká vítězství dopřává svému králi, prokazuje milosrdenství svému pomazanému, Davidovi a jeho potomstvu, navěky. (2S 22,51)

Magnificat předjímá klíčové motivy, které se budou znovu a znovu opakovat v Lukášových spisech. Marie vnímá to, co se s ní stalo, jako velkolepý zvrát – přichází spása pro Boží lid, vlastně pro celé stvoření. Naplňují se zaslíbení daná Abrahamovi. Přichází ten, jenž je pravým dědicem.

Závěr

Abraham v Novém zákoně je praotec Ježíše Krista.

A tím křesťanů.

Abrahamův příběh vždycky oslovoval ty, kdo věřili v Hospodina (až dodnes). Zval k promýšlení a snad k následování: věřit abrahamovskou vírou, což znamená jednat podle ní.

Novozákonní spisy tento postoj přejímají a zdůrazňují, že abrahamovské dědictví náleží těm, kdo takto věří, bez ohledu na jejich původ. Právem se ho dovolávají nejen pokrevní potomci Abrahamova syna Izáka, nýbrž také ti, kdo skrze zaslíbeného Abrahamova potomka Ježíše Krista vstupují do vztahu s Bohem jako Boží lid, církev³⁵.

Pokud se zdá, že v novozákonní době představitelé různých škol a skupin použili postavu Abrahama pro své účely „a učinili mu, co se jim zlíbilo“ podobně jako Eliášovi (Mk 9,13), můžeme snad říci, že Abraham odolal. Některé motivy jeho příběhu bývaly prosazovány na úkor jiných, nicméně Abraham zůstává i pro církev vzorem víry, praotcem a také kýmisi, kdo čeká v budoucím království.

Boží lid s abrahamovskými motivy žije a je jimi utvářen.

Žehnejte; vždyť jste byli povoláni k tomu, abyste se stali dědici požehnání.
(1P 3,9)

Kde se mluví o Božích zaslíbeních, zejména o zaslíbené zemi, kde se mluví o požehnání národů, kde jde o vyjití z otrocké zajištěnosti do nezajištěnosti svobody, všude tam lze tušit původní vyprávění o Abrahamovi.

Abrahamův příběh může i církvi poskytnout podněty:

Abraham slyšel Boží hlas, a to nikoli jednou provždy. Slyšel ho opakovaně a byl připraven jednat podle něho – vždycky nově. Nejen na začátku, když uvěřil Božím povolání, a zaslíbení, a šel. Byl připraven nově poslechnout i tam, kde si mohl myslet, že už přece přesně ví, co po něm Bůh žádá.

I vztáhl Abraham ruku po obětním noži, aby svého syna zabil jako obětního beránka. Vtom na něho z nebe volá Hospodinův posel: „Abrahame, Abrahame!“
Ten odvětil: „Tu jsem.“ (Gn 22,10-11).

Abraham šel zachránit Lota, když ho odvěkli nepřátelé. Přimlouval se za Sodomu. Věděl ovšem, kdy má zmlknout. Snad to bylo proto, že měl k Bohu tak blízký vztah.

Abraham uvěřil Božím slibům a podle své víry jednal. Přitom se vlastně za svého života naplnění slibů nedočkal. Ze zaslíbené země mu patřila jeskyně, kterou koupil jako hrob pro Sárú. Z početného potomstva měl Izáka, a i na něj

³⁵ PRUDKÝ, Martin. Zvláštní lid Boží: křesťané a židé. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2000

čekal dlouhých pětadvacet let. Je náročné vydržet to napětí mezi slibem a naplněním. Je těžké odolat pokušení vzít věci do svých rukou. Abraham se musel naučit, že přes Hagar opravdu cesta (do Božího království) nevede.

Církvi jsou určena slova:

Nyní ovšem ještě nevidíme... (Žd 2,8)

Jenže:

Věřit Bohu znamená spolehnout se na to, v co doufáme, a být si jist tím, co nevidíme. (Žd 11,1)

Proto:

Neochabujte, ale vezměte si za vzor ty, kdo pro víru a trpělivost mají podíl na zaslíbení. Tak dal Bůh zaslíbení Abrahamovi. „Hojně ti požehnám a dám ti mnoho potomků.“ A protože byl Abraham trpělivý, dosáhl splnění Božího slibu. (Žd 6,12-15)

To splnění se týká Izáka. Zemi zaslíbenou Boží lid doposud nedostal.

Tím dávají najevo, že po pravé vlasti teprve touží. (Žd 11,14)

Církev se na Boží království těší. Tím víc, že odlesky toho království čas od času zachytí. To napětí mezi „už“ a „ještě ne úplně“ je způsob existence církve.

A to všechno se děje kvůli nám.

A ti všichni, ačkoliv osvědčili svou víru, nedočkali se splnění toho, co bylo zaslíbeno, neboť Bůh, který zamýšlel pro nás něco lepšího, nechtěl, aby dosáhli cíle bez nás. Proto i my, obklopeni takovým zástupem svědků, odhodme všecku přítěž i hřích, který se nás tak snadno přichytí, a vytrvejme v běhu, jak je nám uloženo, s pohledem upřeným na Ježíše, který vede naši víru od počátku až do cíle. (Žd 11,39-12,2)

Proto i my, obklopeni takovým zástupem svědků (v čele s Abrahamem), vytrvejme, s pohledem upřeným na Ježíše.

Seznam literatury

- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih, český ekumenický překlad. 6. přeprac. vyd., (4. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1995, 1007, 294 s. ISBN 80-85810-08-5.
- Bible kralická: šestidílná, kompletní vydání s původními poznámkami. 1. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2014, 2813 s. ISBN 978-80-87287-78-1.
- Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010, 2229 s., ISBN 978-80-7195-289-3.
- Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1967-1977, 1574 s. ISBN 978-3-438-05219-3.
- NESTLE-ALAND. Novum Testamentum Graece. 27., rev. Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2006, 94, 890 s. ISBN 978-3-438-05100-4.
- The New Interpreter's Study Bible: New Revised Standard Version with Apocrypha. Nashville, Tenn., Abingdon Press 2003. ISBN 0-687-27832-5
- ALSTON, Wallace M. The church of the living God: a reformed perspective. Louisville: Westminster John Knox Press, c2002, viii, 148 s. ISBN 0-664-22553-5.
- BARCLAY, William. The letter to the Hebrews. rev. ed. Louisville, Kentucky: John Knox, 1976, vi, 202 s. ISBN 0-664-24112-3.
- BARTH, Karl. Stručný výklad listu Římanům. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989, 173 s. ISBN 80-7017-000-x.
- BAUCKHAM, Richard. A cloud of witnesses: the theology of Hebrews in its ancient contexts [online]. London: T & T Clark, c2008, xiv, 238 p.
- BEALE, G a D CARSON. Commentary on the New Testament use of the Old Testament. 2nd print. Grand Rapids: Baker Academic, 2008, xxviii, 1239 s. ISBN 978-0-8010-2693-5.
- BENEDIKT. Církev jako společenství. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994, 113 s. ISBN 80-7113-102-4.
- BER, Viktor. „Mlčení jehňátek“ v knize Genesis: Strípky narativní analýzy na příkladech Gn 12,10 20 a Gn 20,1–18. Studie s texty Evangelické teologické fakulty. číslo 13 (2008/2), s. 3-30
- BRUCKNER, James K. Implied law in the Abraham narrative: a literary and theological analysis. London: Sheffield Academic Press, 2001, 260 s. ISBN 1-84127-241-8.
- ČAPEK, Filip. Philosophical discourse on Genesis 22 – Akedah reflected by Kant, Fichte and Shelling. *Communio viatorum*. 2010, roč. 52, č. 3, s. 217-227.

- DOHMEN, Christoph a Günter STEMBERGER. Hermeneutika židovské Bible a Starého zákona. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2007, 283 s. ISBN 978-80-7021-874-7.
- FIALA, Petr, Jiří HANUŠ a Jan VYBÍRAL. Autorita v abrahamských náboženstvích: náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 122 s. ISBN 80-7325-052-7.
- HANSEN, G. Abraham in Galatians: epistolary and rhetorical contexts. Sheffield: JSOT Press, c1989, 324 s. ISBN 1-85075-171-4.
- HANSON, Paul D. The people called: the growth of community in the Bible : with a new introduction. Louisville: Westminster John Knox Press, c2001, xviii, 564 s. ISBN 0-664-22445-8.
- HANUŠ, Jiří a Jan VYBÍRAL. Příběhy povolání a obrácení v biblických textech. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009, 135 s. ISBN 978-80-7325-177-2.
- HELLER, Jan a Martin PRUDKÝ. Obtížné oddíly knih Mojžíšových. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 182 s. ISBN 80-7195-128-5.
- CHALUPA, Petr a Gabriela Ivana VLKOVÁ. Svoboda ve vztahu k službě a poslušnosti: biblicko-teologická studie. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 178 s. ISBN 978-80-244-2921-2.
- KÄSEMANN, Ernst a Geoffrey William BROMILEY. Commentary on Romans. 1st paperback ed. Grand Rapids: William B. Eerdmans, 1994, xxix, 428 s. ISBN 0-8028-0860-3.
- KLAIBER, Walter. Justified before God: a contemporary theology. Nashville: Abingdon Press, c2006, 212 s. ISBN 0-687-06316-7.
- KLAUCK, Hans-Josef. Encyclopedia of the Bible and its reception. Berlin: Walter de Gruyter, 2009-, 9 sv. ISBN 978-3-11-018355-91.
- Knihy tajemství a moudrosti I: mimobiblické židovské spisy: pseudepigrafy. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 1998, 384 s. ISBN 80-7021-257-8.
- Knihy tajemství a moudrosti II: mimobiblické židovské spisy: pseudepigrafy. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1998, 363 s. ISBN 80-7021-244-6.
- Knihy tajemství a moudrosti III: mimobiblické židovské spisy: pseudepigrafy. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2013, 240 s. ISBN 978-80-7429-360-3.
- KÜNG, Hans a František MATULA. Co je církev?. 1. vyd. Brno: Cesta, 2000, 194 s. ISBN 80-85319-98-5.
- KUSCHEL, Karl-Josef. Spor o Abrahama: co židy, křesťany a muslimy rozděluje a co je spojuje. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1997, 311 s. ISBN 80-7021-197-0.
- LEVENSON, Jon Douglas. Abraham between Torah and Gospel [online]. Milwaukee WI: Marquette University Press, c2011, 80 p.
- LEVENSON, Jon Douglas. Inheriting Abraham: the legacy of the patriarch in Judaism, Christianity, and Islam. Princeton: Princeton University Press, c2012, xvi, 244 s. ISBN 978-0-691-15569-2.

- LINDARS, Barnabas. The theology of the letter to the Hebrews. 1st publ. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, xiv, 155 s.
- LONA, Horacio E. Abraham in Johannes 8: Ein Beitrag zur Methodenfrage. Bern: Herbert Lang, 1976, 459 s. ISBN 3-261-01926-3.
- LONGENECKER, Bruce W. The Triumph of Abraham's God. T&T Clark Ltd, Abingdon Press, 1998, ISBN-0-687-03537-6.
- MACDONALD, Nathan, Mark W ELLIOTT a Grant MACASKILL. Genesis and Christian theology. Grand Rapids: William B. Eerdmans, c2012, xxiii, 341 s. ISBN 978-0-8028-6725-4.
- MICHNOVÁ, Jaroslava. Tuto zemi dám tvému potomstvu (Gn 12,7): Dar země jako téma Starého zákona [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. 121 l. Vedoucí práce Petr Sláma.
- MRÁZEK, Jiří. Abraham v Pavlových epistolách a ostatních novozákonních spisech. Svatý Pavel, synagoga a církev. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1994, s. 15-27.
- MRÁZEK, Jiří. Bláznovství víry podle Jakuba: výklad Jakubovy epistolky. Vyd. 1. Jihlava: Mlýn, 2006, 123 s. ISBN 80-86498-17-4.
- MRÁZEK, Jiří. Evangelium podle Matouše. 1. vyd. Praha: Centrum biblických studií, 2011, 512 s. ISBN 978-80-87287-44-6.
- MRÁZEK, Jiří. Lukášovská podobenství. 1. vyd. Jihlava: Mlýn, 2007, v, 139 s. ISBN 80-86498-22-0.
- MRÁZEK, Jiří. Teologie opomíjených: přehlížené hlasy v Novém zákoně. Vyd. 1. Jihlava: Mlýn, 2013, ix, 183 s. ISBN 978-80-86498-52-2.
- Novozákonní apokryfy I, Neznámá evangelia. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2006, 461 s., ISBN 80-7021-839-8.
- Novozákonní apokryfy II, Příběhy apoštolů. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2007, 564 s., ISBN 978-80-7021-858-7.
- Novozákonní apokryfy III, Proroctví a apokalypsy. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2007, 563 s., ISBN 978-80-7021-814-3.
- PFITZNER, Victor C. Hebrews. Nashville, Tenn.: Abingdon Press, c 1997, 218 s. ISBN 0-687-05724-8.
- POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2013, 835 s. ISBN 978-80-7429-186-9.
- PORSCH, Felix. Evangelium sv. Jana, Nový zákon 4 . 1. vyd. v KN. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 215 s. ISBN 80-7192-262-5.
- PRUDKÝ, Martin. Jdi ze země své... do té země, kterou ti ukážu (Gn 12,1): kontinuita a kontrast jako znaky abrahámovské cesty života. Všechno je milost (sborník k počtě 80. narozenin Ludvíka Armbrustera). s. 218 – 231
- PRUDKÝ, Martin. Zvláštní lid Boží: křesťané a židé. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2000, 134 s. ISBN 80-85959-57-7.

- RÖMER, Thomas. Abraham's righteousness and sacrifice: how to understand (and translate) Genesis 15 and 22. *Communio viatorum*. 2012, roč. 54, č. 1, s. 3-15.
- ROSKOVEC, Jan. Evangelium podle Jana, Druhá část: Jan 5–8. Distanční kurz exegeze Nového zákona na výukovém portálu ETF Rukopisy z Nag Hammadí 1. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2008, 356 s., ISBN 978-80-7021-875-4.
- Rukopisy z Nag Hammadí 2. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2009, 200 s. ISBN 978-80-7429-017-6.
- RYŠKOVÁ, Mireia. Pavel z Tarsu a jeho svět. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 500 s. ISBN 978-80-246-2333-7.
- Spisy apoštolských otců. 3., rev. vyd. Praha: Kalich, 2004, 278 s. ISBN 80-7017-003-4.
- SLÁMA, Petr. Tanu rabanan: antologie rabínské literatury. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2010, 547 s. ISBN 978-80-7021-722-1.
- Starý zákon. Překlad s výkladem 1. Genesis. Praha: Kalich, 1968, 285 s.
- STEMBERGER, Günter. Talmud a midraš: úvod do rabínské literatury. 2. rozš. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, 490 s. ISBN 978-80-7429-065-7.
- STOTT, John R. Zápas mladé církve: poselství Skutků apoštolských. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1999, 414 s. ISBN 80-7255-009-8.
- THEOBALD, Michael. List Římanům. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 489 s. ISBN 80-7192-433-4.
- WILLIAMS, Sam K. Galatians. Nashville, Tenn.: Abingdon Press, c 1997, 176 s. ISBN 0-687-05707-8.
- WILSON, Marvin R. Náš otec Abraham: židovské kořeny křesťanské víry. 1. vyd. Praha: Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém – česká pobočka, 1996, 379 s.
- ŽÁK, Vladislav A. Na počátku: výklad knihy Genesis. 1. vyd. Praha: Evangelická církev metodistická v ČR, 1990, 330 s. ISBN 80-85013-10-x.
- ŽENATÝ, Filip. Pavel a Izrael podle epištoly Galatským [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. Vedoucí práce Jan Roskovec.

Přílohy

1. Seznam veršů o Abrahamovi – Nový zákon

Slovo Abraham se vyskytuje v Novém zákoně 73x, z toho 6x Mt, 1x Mk, 14x L, 9x J, 7x Sk, 9x Ř, 1x 2K, 9x G, 10x Žd, 2x Jk, 1x 1P.

V závorkách za citátem jsou uvedeny odkazy na paralely nebo na zdroje.
Pro orientaci v odkazech slouží rozřídění podle hlavních témat:

A	akeda, spoutání Izáka
B	Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův
D	děti Abrahamovy (synové, dcery, potomstvo, semeno)
E	vyjití z Cháran
M	setkání s Melchisedekem
O	Abraham je otec (úzce souvisí s D)
P	Abraham milovaný Hospodinem, přítel Hospodinův, spravedlivý
S	smlouva s Abrahamem (D, Z)
Z	zaslíbení země (úzce souvisí se S)
D	Mt 1,1-2; 1,17 Ježíšův rodokmen
D	3,9 Neste tedy ovoce, které ukazuje, že činíte pokání. Nemyslete si, že můžete říkat: „Náš otec je Abraham!“ Pravím vám, že Bůh může Abrahamovi stvořit děti z tohoto kamení. (par. L 3,8)
O	8,11 Když to Ježíš uslyšel, podivil se, a řekl těm, kdo ho následovali: „Amen, amen, pravím vám, tak velikou víru jsem v Izraeli nenalezl u nikoho. Pravím vám, že mnozí od východu i západu přijdou a budou stolovat s Abrahamem, Izákem a Jákobem v království nebeském; ale synové království budou vyvrženi ven do tmy; tam bude pláč a skřípění zubů.“ (4Mak 13,17) (par. L 13,28)
B	22,32 A pokud jde o vzkříšení mrtvých, nečetli jste, co vám Bůh pravil: „Já jsem Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův?“ On přece není Bohem mrtvých, nýbrž živých. (4Mak 7,19; 16,25) (par. Mk 12,26)

- B Mk 12,26 A pokud jde o mrtvé, že vstanou, nečetli jste v knize Mojžíšově, ve vyprávění o hořícím keři, jak Bůh Mojžíšovi řekl: „Já jsem Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův“? On přece není Bohem mrtvých, nýbrž Bohem živých. Velmi se mýlíte! (par. Mt 22,32)
- S L 1,55 Ujal se svého služebníka Izraele, pamětliv svého milosrdenství, jež slíbil našim otcům, Abrahamovi a jeho potomkům na věky. (Magnificat)
- S 1,73 Slitoval se nad našimi otcí a rozpomenul se na svou svatou smlouvu, na přísahu, kterou učinil našemu otcí Abrahamovi, že nám dá, abychom vysvobozeni z rukou nepřátel a prosti strachu jej zbožně a spravedlivě ctili po všechny dny svého života. (Benedictus)
- D 3,8 (par. Mt 3,9)
- D 3,34 rodokmen
- D 13,16 A tato žena, dcera Abrahamova, kterou držel satan spoutanou po osmnáct let, neměla být vysvobozena z těchto pout v den sobotní?
- O 13,28 Tam bude pláč a skřípění zubů, až spatříte Abrahama, Izáka a Jákoba i všechny proroky v Božím království, a vy budete vyvrženi ven. A přijdou od východu i západu, od severu i jihu, a budou stolovat v Božím království. Hle, jsou poslední, kteří budou první, a jsou první, kteří budou poslední. (par. Mt 8,11)
- O 16,22-31 Lazar a boháč (Abraham v zásvětí)
- 18,27 Nemožné u lidí je u Boha možné. (Gn 18,14)
- D 19,9 Dnes přišlo spasení do tohoto domu; vždyť je to také syn Abrahamův. Neboť Syn člověka přišel, aby hledal a spasil, co zahynulo. (Zacheus)
- B 20,37 A že mrtví vstanou, naznačil i Mojžíš ve vyprávění o hořícím keři, když nazývá Hospodina „Bohem Abrahamovým, Bohem Izákovým a Bohem Jákobovým“. On přece není Bohem mrtvých, nýbrž živých, neboť před ním jsou všichni živi. (par. Mt 22,32)
- D J 4,20 Naši předkové uctívali Boha na této hoře.
(totiž Abraham Jákob)
- 5,22 Otec nikoho nesoudí, ale všechen soud dal do rukou Synovi.
(pozoruhodné, protože soud je vyhrazen Bohu, Gn 18,25)

- 8,31-59 Odpověděli mu: „Náš otec je Abraham.“ Ježíš jim řekl: „Kdybyste byli děti Abrahamovy, jednali byste jako on.“
- 13,5 Nalil vodu do umyvadla a začal učedníkům umývat nohy. (známka pohostinnosti jako Gn 18,4)
- 15,14 Vy jste moji přátelé. (v SZ je Božím přítelem pouze Abraham a snad nepřímo Mojžíš, Ex 33,11)
- B Sk 3,13 Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův, Bůh našich otců oslavil svého služebníka Ježíše
- S 3,25 Vás se týkají zaslíbení proroků i smlouva, kterou Bůh uzavřel s vašimi otci, když řekl Abrahamovi: „V tvém potomstvu budou požehnány všechny národy na zemi.“
- E,S 7,2-17 A Štěpán začal mluvit...
- B 7,32 S údivem hleděl Mojžíš na to zjevení; šel blíž, aby se lépe podíval, a tu se ozval Hospodinův hlas: „Já jsem Bůh tvých otců, Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův.“
- D 13,26 Bratří z rodu Abrahamova i vy, kteří s nimi ctíte jediného Boha, nám bylo posláno toto slovo spásy.
- S,D Ř 4,1-25 Tak zůstane v platnosti zaslíbení dané veškerému potomstvu Abrahamovu – nejen těm, kdo stavějí na zákoně, ale i těm, kdo následují Abrahama vírou. On je otcem nás všech...
- D 9,7 Vždyť ne všichni, kteří jsou z Izraele, jsou Izrael, ani nejsou všichni dětmi Abrahamovými jen proto, že jsou jeho potomci. (Gn 21,12)
- D 11,1 Chci tím říci, že Bůh zavrhl svůj lid? Naprosto ne! Vždyť i já jsem Izraelec, z potomstva Abrahamova.
- S 15,8-9 Kristus se stal služebníkem židů, aby ukázal Boží věrnost a potvrdil sliby, dané otcům, a pohanské národy aby slavily Boha za jeho slitování...
- S,D Ga 3,6-29 Pochopte tedy, že syny Abrahamovými jsou lidé víry.
- S 4,22 Abraham měl dva syny, jednoho z otrokyně a druhého ze ženy svobodné.
- D Žd 2,16 Neužívá se přece andělů, ale „ujímá se potomků Abrahamových“. (Iz 41,8)
- S 6,13-15 Tak dal Bůh zaslíbení Abrahamovi. Poněvadž při nikom vyšším přísahat nemohl, přísahal při sobě samém: „Hojně ti požehnám a dám ti mnoho potomků.“ A protože byl Abraham trpělivý, dosáhl splnění Božího slibu.

- M 7,1-10 Melchisedech, král Sálemu a kněz nejvyššího Boha, vyšel
vstříc Abrahamovi. (Ž 109,4)
- E 11,8 Abraham věřil, a proto uposlechl, když byl povolán, aby
šel do země...
- A 11,17 Abraham věřil, a proto šel obětovat Izáka, když byl
podroben zkoušce.
- A Jk 2,21-23 Což nebyl náš otec Abraham ospravedlněn ze skutků...
- D 1P 3,6 Sára poslouchala Abrahama a „nazvala jej pánem“
(Gn 18,12)

2. Seznam veršů o Abrahamovi – Starý zákon

Slovo Abram se vyskytuje v Biblia Hebraica Stuttgartensia (BHS) 61x. Vedle Gn 11,26 – 17,5 je to v Neh 9,7 a 1Pa 1,27.

Abraham v BHS je zmíněn 175x; vedle Gn 17,5 – 50,25 je to 9x Ex, 1x Lv, 1x Nu, 7x Dt, 2x Jz, 1x 1Kr, 1x 2Kr, 6x 1Pa, 2x 2Pa, 4x Ž, 4x Iz, 1x Jr, 1x Ez, 1x Mi.

Pro orientaci v odkazech slouží roztrídění podle hlavních témat:

A	akeda, spoutání Izáka
B	Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův
D	děti Abrahamovy (synové, dcery, potomstvo, semeno)
E	vyjití z Cháran
M	setkání s Melchisedekem
O	Abraham je otec (úzce souvisí s D)
P	Abraham milovaný Hospodinem, přítel Hospodinův, spravedlivý
S	smlouva s Abrahamem (D, Z)
Z	zaslíbení země (úzce souvisí se S)

2.1. Gn 11,26-25,10 Abrahamův příběh s odkazy do Nového zákona

Vedle přímého odkazu na Abrahama je vhodné vzít v úvahu také některé ohlasy na jeho příběh, i když se v nich jméno Abraham nevyskytuje.

Rodokmen

11,31-32 Sk 7,2.4 (Štěpánova řeč)

Vyjítí z Cháranu

E	12,1	V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země. Sk 7,3; Žd 11,8
	12,3	Sk 3,25; Ga 3,8
		Zj 1, 7 Budou kvůli němu naříkat všechna pokolení země.
	12,4	Žd 11,8
	12,5	Sk 7,4
	12,7	Tuto zemi dám tvému potomstvu. (zaslíbení) Ga 3,16
	12,8	Žd 11,9 (Abram prošel slíbenou zemi a stavěl oltáře.)
	12,10-20	(cesta do Egypta a zpět – bez ohlasů v NZ)

Oddělení od Lota, jeho záchrana

	13,1-14,16	(oddělení od Lota, záchrana Lota – bez ohlasů v NZ)
	13,12n	Žd 11,9 Věřil, a proto žil v zemi zaslíbené jako cizinec.
Z	13,15	Rozhlédni se z místa, na němž jsi, pohlédni na sever i na jih, na východ i na západ, neboť celou tu zemi, kterou vidíš, dám

tobě a tvému potomstvu až navěky. A učiním, že tvého potomstva bude jako prachu země. Bude-li kdo moci sečíst prach země, pak bude i tvé potomstvo sečteno. Teď projdi křížem krázem tuto zemi, neboť ti ji dávám. Sk 7,5; Ga 3,16

Malkisedek

- M 14,17-20 Žd 7,1nn; Sk 7,48 Nejvyšší nepřebývá v chrámech
14,19.22 Zj 10,6 (přísaha při Bohu nejvyšším); L 18,12 (desátky)

Smlouva

- S 15,1 Mt 5,12 Radujte se a jásejte, protože máte hojnou odměnu v nebesích.
15,5 Vyvedl ho ven a pravil: „Pohleď na nebe a sečti hvězdy, dokážeš-li je spočítat.“ A dodal: „Tak tomu bude s tvým potomstvem.“
Ř 4,18; Žd 11,12
15,6 Abram Hospodinovi uvěřil a on mu to připočetl jako spravedlnost. Ř 4,3.9.22; Ga 3,6; Jk 2,23
15,7n Sk 7,2; Žd 11,8
15,8 L 1,18; Zachariáš řekl andělovi: „Podle čeho to poznám?“
15,12 Sk 10,10 (Petr upadl do vytržení mysli)
Zj 11,11 (hrůza padla na ty, kdo to viděli)
15,13 Sk 7,6
15,15 L 2,29 (Simeon: Nyní propouštíš v pokoji svého služebníka.)
15,16 1Te 2,16 (Tak jen dovršují míru svých hříchů.)
15,18 (uzavření smlouvy, slib země a potomstva jako hvězd)
Zj 9,14; Sk 7,5

Hagar a Izmael

- 16,1 Sk 7,5 (ještě neměl syna)
16,11 L 1,31 (počneš a porodíš syna a dáš mu jméno...
o Hagar a o Marii)
16,15 Ga 4,22 (Hagar – Izmael)

Obřízka

- S 17,5 (změna jména) Ř 4,17 (otec národů)
17,7 (smlouva) L 1,55.72 (slíbil našim otcům)
17,8 (zaslíbení země) Sk 7,5.45; Ga 3,16
17,10 (znamení obřízky) Ř 4,10; Sk 7,8
17,12 L 1,59 (obřezán Jan Křtitel) L 2,21 (obřezán Ježíš)
J 7,22 (obřízka je od praotců)
17,16 Ga 4,23 Ten z otrokyně se narodil jen z vůle člověka, ten ze svobodné podle zaslíbení.

- 17,17 Tu padl Abraham na tvář, usmál se a v duchu si řekl: „Což se může narodit syn stoletému? Cožpak bude Sára rodit v devadesáti?“
 L 1,18 (Zachariáš nevěřil)
 Ř 4,19 Neochabl ve víře, i když pomyslel na své již neplodné tělo – vždyť mu bylo asi sto let – i na to, že Sára již nemůže mít dítě.
- 17,19 Mt 1,21 (smlouva věčná, Ježíš) L 1,13; Žd 11,11 (Sára věřila)

Tři hosté

- 18,1-2 Žd 13,2 Bratrská láska ať trvá; s láskou přijímejte i ty, kdo přicházejí odjinud – tak někteří, aniž to tušili, měli za hosty anděly.
- 18,4 L 7,44 Vešel jsem do tvého domu, ale vodu na nohy jsi mi nepodal, ona však skropila mé nohy slzami a otřela je svými vlasy.
- 18,6 Mt 13,33 Království nebeské je jako kvas, který žena vmísí do tří měric mouky, až se všechno prokvasí.
- 18,10 Ř 9,9 V určený čas přijdu, a Sára bude mít syna.
- 18,11 L 1,7,18; Žd 11,11 (byli staří)
- 18,12 1P 3,6 (nazvala jej pánem)
- 18,14 Mt 19,26 U lidí je to nemožné, ale u Boha je možné všechno.
 Mk 10,27; L 1,37; Ř 9,9

Přímluvy za Sodomu

- 18,18 Sk 3,25 Vás se týkají zaslíbení proroků i smlouva, kterou Bůh uzavřel s vašimi otci, když řekl Abrahamovi...
 Ř 4,13 Zaslíbení, že dostane svět za dědictví, nebylo dáno Abrahamovi a jeho potomstvu na základě zákona, nýbrž na základě spravedlnosti z víry.
 Ga 3,8
- P 18,19 Mt 22,16 Mistře, víme, že jsi pravdivý.
- 18,20 Mt 10,15; L 17,28
 Zj 18,5 Neboť jeho hříchy se navršily až k nebi a Bůh nezapomněl na jeho viny.
- 18,25 Žd 12,23 Vy stojíte před horou Siónem a městem Boha živého, nebeským Jeruzalémem, před nesčítným zástupem andělů a slavnostním shromážděním církve prvorozených, jejichž jména jsou zapsána v nebi, a před Bohem, soudcem všech, a před zesnulými spravedlivými, kteří již dosáhli cíle, a před Ježíšem, prostředníkem nové smlouvy, a před jeho krví, která nás očišťuje, neboť volá naléhavěji než krev Ábelova.

Zničení Sodomy

19,29 2P 2,7 Vysvobodil však spravedlivého Lota.

Setkání s abímelekem

20,5 Mt 5,8 Blaže těm, kdo mají čisté srdce.

Narození Izáka, zapuzení Izmaele

21,2 Ga 4,22; Žd 11,11; L 3,34

21,4 Sk 7,8 (obřezání Izáka)

21,9 Ga 4,22.29

21,10 Ga 4,30

21,12 Ř 9,7 Nejsou všichni dětmi Abrahamovými jen proto, že jsou jeho potomci.

Žd 11,18

21,22-34 (smlouva s abímelekem – bez ohlasů v NZ)

Zkouška

- A 22,2 Žd 11,17 Abraham věřil, a proto šel obětovat Izáka, když byl podroben zkoušce.
Jk 2,21 Což nebyl náš otec Abraham ospravedlněn ze skutků, když položil na oltář svého syna...
Mt 3,17 A z nebe promluvil hlas: „Toto je můj milovaný Syn, jehož jsem si vyvolil.“ (par. Mk 1,11)
L3,22 Měl ještě jednoho: svého milovaného syna. Toho k nim poslal nakonec. (par. Mk 12,6)
- 22,9 Jk 2,21 Což nebyl náš otec Abraham ospravedlněn ze skutků, když položil na oltář svého syna Izáka?
- 22,16 Ř 8,32 On neušetřil svého vlastního Syna
Žd 6,13; L 1,73-74 (přísaha)
- 22,17 L 1,55; Žd 6,14; Žd 11,12; Ř 4,13
- 22,18 Mt 1,1; Sk 3,25 (požehnání potomstvu)
- 22,20-24 (synové Náchora a Milky)

Smrt Sároy, hrob

23,4 Žd 11,9.13 (host v zemi)

1P 2,11 Milovaní, v tomto světě jste cizinci.

Nevěsta pro Izáka

24,3 Mk 5,7 Co je ti po mně, Ježíši, synu Boha nejvyššího?

24,7 Ga 3,16; Sk 7,5 (přísaha, země, potomstvo)

24,37 Žd 11,13 Tak z jednoho muže, a to už starce, vzešlo tolik potomků, „jako bezpočtu je hvězd na nebi a jako je písku na

mořském břehu“. Ve víře zemřeli ti všichni, i když se splnění slibů nedožili, nýbrž jen zdálky je zahlédli a pozdravili, vyznávající, že jsou na zemi jen cizinci a přistěhovalci.

Abrahamova smrt

25,1-11 (Ketúra, zemřel, pohřben Izmaelem a Izákem – bez ohlasů v NZ)

2.2. Ohlasy Abrahamova příběhu ve Starém zákoně

D	Gn	25,11-12	rodopis Abrahamova syna Izmaela
D		25,19	rodopis Abrahamova syna Izáka
B		26,1-25	Já jsem Bůh tvého otce Abrahama. Neboj se, jsem s tebou. Požehnám ti a rozmnožím tvé potomstvo kvůli Abrahamovi, svému služebníku.
D		28,1-9	Izák požehnal Jákoba
B, Z		28,13	Já jsem Hospodin, Bůh tvého otce Abrahama a Bůh Izákův. Zemi, na níž ležíš, dám tobě a tvému potomstvu
B		31,42; 31,53; 32,10	
Z		35,12; 35,27	Zemi, kterou jsem dal Abrahamovi a Izákovi, tu dám tobě.
B		48,15	Požehnal Josefovi takto: Bůh, před nímž ustavičně chodívali moji otcové Abraham a Izák... (Žd 11,21 Jákob věřil, a když umíral, požehnal oběma Josefovým synům.)
Z		49,30-31	Tam pochovali Abrahama a jeho ženu Sáru.
Z		50,13	Pochovali ho (Jákoba) v jeskyni na poli v Makpele. (Sk 7,16)
Z		50,24	Vyvede vás odtud do země, kterou přísězně slíbil Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi. (Žd 11,22)
S	Ex	2,24	Bůh se rozpomněl na svou smlouvu s Abrahamem, Izákem a Jákobem
B		3,1-17	(Žd 11,16; Mt 22,32; Mk 12,26 Bohem živých)
B		4,5	Aby uvěřili, že se ti ukázal Hospodin, Bůh jejich otců, Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův. (Žd 11,16 Sám Bůh se nestydí nazývat se jejich Bohem.)
B		6,3	Ukázal jsem se Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi jako Bůh všemohoucí.
Z		6,8	Dovedu vás do země, kterou jsem přísězně slíbil dát Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi.

- S, P 32,13 Rozpomeň se na Abrahama, na Izáka a na Izraele, své služebníky. (Žd 11,16)
- Z 33,1 Hospodin promluvil k Mojžíšovi: „Vyjdi odtud, ty i lid, který jsi vyvedl ze země egyptské, do země, kterou jsem přísnežně slíbil Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi: Dám ji tvému potomstvu.“
- S Lv 26,42 Také si připomenu svou smlouvu s Abrahamem. (L 1,72)
- Z Nu 32,11 Neuvidí zemi, kterou jsem přísnežně zaslíbil Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi.
- Z Dt 1,8; 6,10; 9,5 Jděte obsadit zemi, o níž Hospodin přísahal vašim otcům.
- P 9,27 Rozpomeň se na své služebníky, na Abrahama, Izáka a Jákoba.
- S 29,12 Chce ti být Bohem... jak přísahal tvým otcům, Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi.
- Z 30,20 Abys mohl sídlit v zemi, o které přísahal Hospodin tvým otcům.
- Z 34,4 Toto je země, o které jsem přísahal Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi slovy: Dám ji tvému potomstvu. Dal jsem ti ji spatřit na vlastní oči, ale nepřejdeš tam.
- O Jz 24,2-3 Vzal jsem vašeho otce Abrahama odtamtud za řekou.
E, S
- B 1Kr 18,36 Prorok Eliáš přistoupil a řekl: „Hospodine, Bože Abrahamův, Izákův a Izraelův...“
- S 2Kr 13,23 Obracel se k nim pro svou smlouvu s Abrahamem, Izákem a Jákobem.
- D 1Pa 1,27-34 rodokmen
- S 16,15 Je to Hospodin, náš Bůh, kdo soudí celou zemi. Věčně pamatujte na jeho smlouvu, na slovo, jež přikázal tisícům pokolení. Uzavřel ji s Abrahamem...
- B 29,18 Hospodine, Bože Abrahama, Izáka a Izraele, našich otců...

Z, P 2Pa	20,7	Což jsi to nebyl ty, náš Bože, jenž jsi vyhnal obyvatele této země před Izraelem, svým lidem? Dal jsi ji navěky potomkům Abrahama, svého přítele. (Jk 2,23)
B	30,6	Izraelci, navraťte se k Hospodinu, Bohu Abrahama, Izáka a Izraele.
E, S Neh Z, P	9,7-8	Ty, Hospodine, jsi Bůh; ty jsi vyvolil Abrama a vyvedls jej z Ur-kasdímu a dals mu jméno Abraham. Shledal jsi, že jeho srdce je ti věrné, a uzavřel jsi s ním smlouvu, že zemi Kennanců, Chetejců, Emorejců a Perizejců, Jebúsejců a Girgašijců dáš jeho potomstvu.
B Ž S P	47,10 105,1-11 105,42	Jsou lidem Abrahamova Boha. Uzavřel ji s Abrahamem... (L 1,72-73; Sk 7,10nn) Pamatoval na své svaté slovo a na Abrahama, svého služebníka.
S Iz P	29,22 41,8	Praví toto Hospodin, který vykoupil Abrahama... A ty, Izraeli, služebníku můj, Jákobe, tebe jsem vyvolil, potomku Abrahama, mého přítele. (Jk 2,23; L 1,54)
S	51,2	Jeho jediného jsem povolal, požehnal jsem mu a rozmnožil jsem ho. (Žd 11,12)
S	63,16	Abraham nás nezná. (Mt 6,9; J 8,41 Máme jednoho Otce, Boha; Jk 3,9)
S Jr	33,26	Nezavrhnou potomstvo Jákoba a Davida, svého služebníka; z jeho potomstva budu brát vládce pro potomstvo Abrahamovo, Izákovo a Jákobovo, až změním jejich úděl a slituji se nad nimi.
Z Ez	33,24	Abraham byl samojediný a obdržel zemi.
S Mi	7,20	Prokážeš věrnost Jákobovi, milosrdenství Abrahamovi. (L 1,55; Ř 15,8)

3. Seznam veršů o Abrahamovi – další spisy

Pro orientaci v odkazech slouží rozřídění podle hlavních témat:

- A akeda, spoutání Izáka
 - B Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův
 - D děti Abrahamovy (synové, dcery, potomstvo, semeno)
 - E vyjití z Cháran
 - M setkání s Melchisedekem
 - O Abraham je otec (úzce souvisí s D)
 - P Abraham milovaný Hospodinem, přítel Hospodinův, spravedlivý
 - S smlouva s Abrahamem (D, Z)
 - Z zaslíbení země (úzce souvisí se S)
-
- B Ester 4,17f.y (Modlitba Mordokaje a pak Ester:) Hospodine, Bože Abrahamův... (bez Izáka a Jákoba)
 - A Júdit 8,26 (Říká představitelům města:) Děkujme Hospodinu, který nás podrobuje zkoušce jako naše otce. Připomeňte si, co učinil s Abrahamem, jak podrobil zkoušce Izáka a co se stalo Jákobovi.
 - O Tóbijáš 4,12 (Tóbit říká synovi:) Jsme synové proroků. Noe, Abraham, Izák, Jákob, to jsou naši otcové od věků.
 - Z Tóbijáš 14,7 Izraelští synové... budou v bezpečí bydlit navěky v zemi Abrahamově.
 - P Daniel 3,35 (Azarjášova modlitba:) Nevzdaluj své milosrdenství od nás pro Abrahama, kterého jsi miloval, pro Izáka, svého služebníka, a Izraele, svého svatého.
 - S, A Sírachovec 44,19-22 (shrnutí – proto)
Abraham je veliký otec mnoha pronárodů, nikdo mu nebyl rovný v slávě, zachovával zákon Nejvyššího, který s ním uzavřel společenství smlouvy. Na svém těle potvrdil smlouvu a ve zkoušce byl shledán věrným. Proto mu Bůh potvrdil přísahou, že v jeho potomstvu budou požehnány pronárody, že ho učiní početným, jako je prach země, a jako hvězdy že vyvýší jeho potomstvo a dá jim dědictví od moře k moři, od Řeky až do posledních končin země. Také Izákovi dal stejný příslib kvůli jako otci Abrahamovi.
 - Z Báruk 2,34 A já je navrátím do země, kterou jsem přísežně dal jejich otcům Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi.

- A 1Mak 2,52 Abraham byl přece skrze zkoušku shledán věrným a bylo mu to počteno za spravedlnost. (povzbuzení k hrdinství)
- D 1Mak 12,21 Sparťané a židé... jsou z rodu Abrahamova.
- S 2Mak 1,2 Ať se Bůh rozpomene na svou smlouvu s Abrahamem, Izákem a Jákobem, svými věrnými služebníky.
- D 3Mak³⁶ 6,3 (Eleazarova modlitba) Bože nejvyšší a všemohoucí, který s milosrdenstvím řídíš všechno tvorstvo, shlédni na potomky Abrahamovy, na děti Jákoba.
- D 4Mak 6,17.22 Synové Abrahamovi, umřete čestně pro svou víru.
- O 7,18-19 Jen ti, kdo se snaží o zbožnost z celého srdce, ti jediní mohou zvládnout vášně těla v důvěře, že pro Boha neumírají, ale že pro Boha žijí jako naši otcové Abraham, Izák a Jákob. (Mt 22,32 par)
- D 8,1-17,24 (zbožná matka a sedm statečných synů – mučedníci)
- D 9,21 Ačkoli soudržnost kostí byla rozrušena, hrdý mladík – Abrahamovec nezasténal.
- O 13,17 Jestliže takto zemřeme, potom Abraham, Izák a Jákob nás přijmou. (Mt 8,11)
- D 14,20 Matka oněch mladíků... podobná smýšlením Abrahamovi, nedala se láskou k dětem svést.
- D 15,28 Vzpomněla si na pevnost bohabojného Abrahama jako jeho dcera.
- A 16,20 Jste povinni snášet pro Boha jakékoli utrpení. Kvůli němu i náš otec Abraham byl ochoten obětovat Izáka.
- O 16,25 Kdo pro Boha umírají, v Bohu žijí, jako Abraham, Izák a Jákob i všichni otcové. (Mt 22,32 par)
- D 17,6 Tvá výchova synů je hodna dítěte Abrahamova.
- D 18,1 Ó Izraelci, potomci semene Abrahamova, buďte poslušní tohoto Zákona.
- D 18,20 Přivlekl na skřípec a ostatní mučidla sedm synů dcery Abrahamovy.
- D 18,23 Ale synové Abrahamovi se svou vítěznou matkou jsou přijati do shromáždění otců.
- D ŽŠal³⁷ 9,8-11 Nyní pak: Ty jsi Bůh a my jsme lid, který sis zamiloval. Pohleď a slituj se, Bože Izraele, neboť jsme tvoji, Neodnímej své milosrdenství od nás, aby na nás nepřitrhli. Protože ty jsi vyvolil potomstvo Abrahamovo

³⁶ Třetí a Čtvrtá Makabejská, Zjevení Abrahamovo a Závěť Abrahamova jsou přeloženy do češtiny: Knihy tajemství a moudrosti III

³⁷ Knihy tajemství a moudrosti I

mezi všemi národy,
vložil jsi na nás své jméno, Pane,
a už je neodejmeš navěky.
Smlouvou jsi se o nás zavázal našim otcům,
a my budeme doufat v tebe – k tobě se obrací naše duše.
Milosrdenství Páně nad domem izraelským
na věky a navždy.

18,3 Tvé soudy nad celou zemí jsou milosrdné a tvoje láska se rozprostírá nad potomstvem Abrahama, syny Izraele.

E Zjevení Abrahamovo (midrašová variace na Gn 15; Gn 12 – Abram proti modlářství otce)

P Závěť Abrahamova (Abraham zbožný, spravedlivý, přítel Boží, zejména proto, že přijímal hosty; odmítá umřít)

List Barnabášův

S 13,1 Vizme tedy, zda dědicem je tento lid, či ten první, a zda platí smlouva nám, či jim.³⁸

O 13,7 Co tedy praví Abrahamovi, když jediný uvěřil a bylo mu to položeno za spravedlnost? „Hle, ustavil jsem tě, Abrahame, za otce národů, kteří neobřezáni uvěřili Bohu.“³⁹

První list Klementův

10,1-7 Abraham, který byl nazván přítelem, byl shledán věrným, protože uposlechl Božích slov. Ten odešel poslušně ze své země a ze svého příbuzenstva a z domu svého otce, aby opustě nevelikou zemi a slabé příbuzenstvo a malý dům dosáhl dědičně Božích zaslíbení. Praví mu totiž: „Odejdi ze své země a ze svého příbuzenstva a z domu svého otce do země, kterou ti ukáži, a udělám z tebe veliký národ a požehnám ti a zvelebím tvé jméno a budeš požehnaný; a požehnám žehnajícím tobě a zlořečiti budu zlořečícím tobě a v tobě budou požehnány všechny národy země.“
A opět při rozchodu s Lotem řekl mu Bůh: „Pozdvihni své oči a pohleď z místa, na němž nyní jsi, k severu a k jihu, k východu a k moři; neboť všechnu tu zemi, kterou vidíš, dám tobě a tvému semeni až na věky. A učiním tvé símě jako písek na zemi; může-li někdo spočítat písek na zemi, i tvé símě bude sečteno.“ A jinde zase praví: „Vyvedl Bůh

³⁸ Spisy apoštolských otců, str. 45

³⁹ Spisy apoštolských otců, str. 46

- Abrahama ven a řekl mu: Vzhlédni k nebi a spočítej hvězdy, budeš-li je moci spočítati; tak hojně bude tvé símě. I uvěřil Abraham Bohu a bylo mu to počítáno za spravedlnost.“ Pro víru a pohostinnost byl mu dán v stáří syn a on jej přinesl poslušně Bohu za oběť na jednu z hor, které mu ukázal.⁴⁰
- P 17,2 Velkého osvědčení se dostalo Abrahamovi a byl nazván Božím přítelem a přece praví, hledě s pokorou na Boží slávu: „Já však jsem hlína a popel.“ (Gn 18,27)⁴¹
- S 31,2 Zač byl požehnán náš otec Abraham? Zdali ne proto, že pln víry činil, co je spravedlivé a pravdivé?⁴²
- P Skutky Pavlovy Vizte Abrahama, že mu pro jeho víru Bůh řekl: Můj příteli.⁴³ (Gn 15,6; 2Pa 20,7; Iz 41,8; Jk 2,21.23)
- P List o neděli Nevíte, že ve svatý den Páně jsem pobýval v domě Abrahamově díky jeho pohostinnosti, když obětoval tele, aby pohostil svatou Trojici?⁴⁴
- S Zjevení Ezdrášovo⁴⁵ a Zjevení Šadrakovo⁴⁶
(smlouvání s Bohem, dovolávání se slibu)
- P Zjevení Pavlovo Znovu mě uchopil, donesl na sever města a zavedl tam, kde byla řeka vína. Uviděl jsem tam Abrahama, Izáka, Jákoba, Lota, Jóba a jiné svaté; zdravili mě.⁴⁷

⁴⁰ Spisy apoštolských otců, str. 69

⁴¹ Spisy apoštolských otců, str. 73

⁴² Spisy apoštolských otců, str. 79

⁴³ Novozákonní apokryfy II, str. 235

⁴⁴ Novozákonní apokryfy II, str. 506

⁴⁵ Novozákonní apokryfy III, str. 165

⁴⁶ Novozákonní apokryfy III, str. 179

⁴⁷ Novozákonní apokryfy III, str. 290

4. Vybrané oddíly Starého zákona, pracovní překlad a poznámky

4.1. Gn 12,1-9

- ¹ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם
לֵךְ־לְךָ מֵאֶרֶץ
וּמְמֹלַדְתְּךָ
וּמִבֵּית אָבִיךָ
אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲרָאָה:
² וְאֵעֲשֶׂה לְךָ לְגוֹי גָּדוֹל
וְאֲבָרְכְךָ
וְאֲגַדְלֶה שְׁמֶךָ
וְהָיָה בְרָכָה:
³ וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ
וּמְקַלְלֶיךָ אָאָר
וְנִבְרְכוּ בְךָ
כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה
⁴ וַיֵּלֶךְ אַבְרָם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה
וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט
וְאַבְרָם בֶּן־חַמֶּשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים
שָׁנָה
בְּצֵאתוֹ מִחָרָן:
⁵ וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ
וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו
וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם
1. A řekl Hospodin Abramovi:
Jdi ty ze své země
a ze svého rodiště
a z domu svého otce
do té země,
kterou ti ukážu.
2. A učiním tě velkým národem
a požehnám ti
a velké učiním tvé jméno.
Buď požehnaním.
3. A požehnám žehnajícím tobě
a proklínající tebe prokleji.
A budou požehnány v tobě
všechny čeledi země.
4. A šel Abram,
jak mu řekl Hospodin.
A šel s ním Lot.
A bylo Abramovi pětasedmdesát
roků,
když vyšel z Cháranu.
5. A vzal Abram Sáráj, svou ženu,
a Lota, syna svého bratra,
a všechnen jejich majetek,

אֲשֶׁר רָכְשׁוּ
וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן
וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן
וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן:
וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ⁶
עַד מְקוֹם שְׁכֵם
עַד אֵלוֹן מוֹרָה
וְהַכְּנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ:
וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם⁷
וַיֹּאמֶר
לְזַרְעֲךָ אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת
וַיְבָנֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
הַנִּרְאָה אֵלָיו:
וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהָרָה⁸
מִמְּקֹדֶם לְבֵית־אֵל
וַיֵּט אָהֳלָה
בֵּית־אֵל מִיַּם
וְהָעִי מִקְדָּם
וַיְבָנֶן־שָׁם מִזְבֵּחַ
לַיהוָה
וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:
וַיִּסַּע אַבְרָם הַלְוָי⁹
וַיִּסְּוֶע הַנֶּגְבָה: פ

který shromáždili,
a duši,
kterou získali v Cháranu.
A vyšli, aby šli do země Kenaan,
a vešli do země Kenaan.
6. A prošel Abram tou zemí
až k místu Šekem
až ke stromu Móre.
Ale Kananejci tehdy v té zemi.
7. A ukázal se Hospodin Abramovi
a řekl:
Semeni tvému dám zemi tuto.
A vybudoval tam oltář
Hospodinu, jenž se mu zjevil.
8. A pohnul se odtud k hoře
východně od Bet-elu
a roztáhl svůj stan (tam, kde je)
Bet-el na západě
a Aj na východě.
A vybudoval tam oltář
Hospodinu
a vzýval jméno Hospodinovo.
9. A vyrazil Abram, aby šel,
a vyrazil směrem k Negebu.

Poznámky:

Hospodin promluvil k Abramovi, a to je jedinečná událost, zvláštní, pro jeho život rozhodující. Týká se budoucnosti. Je to Boží zjevení.

Hospodin přikazuje (imperativ): Vyjdi! A dále: Buď požehnáním. Zároveň se zavazuje (kohortativ): Požehnám ti. Toto schéma se uplatňuje i v dalších oddílech. Za rozkazem následuje zaslíbení.

Abram šel, jak mu Hospodin řekl.

Hospodin slibuje mnohé potomstvo a zemi, to je obsahem zaslíbení, jehož se Abraham potom drží, a po něm jeho potomci.

„Potomstvo“ je doslova „semeno“; často se používá v přeneseném významu.

Verš 3b „v tobě budou požehnány všechny čeledi země“ nebo: „tebou se budou žehnat všechny čeledi země“ má mnoho ohlasů v celé Bibli – všude, kde se mluví o tom, že k Bohu přicházejí národy.

Zaslíbení dané Božímu lidu není na úkor jiných, naopak jim má prospět.

Abram prochází zemi a staví oltáře Hospodinu, tj. vytyčuje území.

4.2. Gn 13,14-17

וַיְהִי־אָמַר אֶל־אַבְרָם¹⁴
אַחֲרֵי הַפָּרֶד־לוֹט מֵעַמּוֹ
שָׂא נָא עֵינֶיךָ
וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם
עֲפָנָה וְנֹגֵבָה
וּקְדָמָה וַיִּמָּה:
כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ¹⁵
אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֵה
לְךָ אֶתְנַנֶּה
וּלְזֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:
וַיִּשְׁמְעֵנִי אֶת־זֶרְעֶךָ¹⁶
כַּעֲפַר הָאָרֶץ
אֲשֶׁר / אִם־יִוְכַל אִישׁ
לִמְנוֹת אֶת־עַפְרַר הָאָרֶץ
גַּם־זֶרְעֶךָ
יִמְנָה:
קוּם¹⁷
הִתְהַלֵּךְ בְּאָרֶץ
לְאָרְצָהּ וּלְרַחֲבֶיהָ
כִּי לְךָ אֶתְנַנֶּה:

14. A Hospodin řekl Abramovi
po oddělení Lota od něho:
Pozvedni své oči!
Podívej se z toho místa,
co ty tam (kde jsi),
na sever a na jih
a na východ a na západ.
15. Ano, celou tu zemi,
kterou vidíš,
dávám tobě
a tvému semeni až navěky.
16. A udělám tvoje semeno
prach země.
Takže kdyby byl schopen někdo
spočítat prach země
také tvoje semeno
by bylo spočteno.
17. Vstaň.
Projdi tou zemí
po délce její a po šířce její.
Vždyť ti ji dávám.

Poznámky:

Abram má pozvednout oči na Hospodinův rozkaz a uvidět, co mu Hospodin ukazuje, na rozdíl od Lota, jenž pozvedá oči sám od sebe a vidí, co chce vidět.

Hospodin slibuje zemi a potomstva nespočet – jako prachu.

Znovu se opakuje: Rozkaz a zaslíbení. Ty udělej toto a já (pro tebe) udělám toto. Ještě přesněji: Hodlám udělat.

4.3. Gn 15,1-21

¹ אַחַר | הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־אַבְרָם
בְּמַחְזָה לֵאמֹר
אַל־תִּירָא אַבְרָם
אֲנִכִּי מִגֵּן לְךָ
שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד:

² וַיֹּאמֶר אַבְרָם
אֲדֹנָי יְהוִה
מִה־תִּתֶנְךָ לִּי
וְאֲנִכִּי הוֹלֵךְ עִרְרִי
וּבֶן־מִשְׁק בֵּיתִי
הוּא דְמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר:

³ וַיֹּאמֶר אַבְרָם
הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע
וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי
יֹרֵשׁ אֹתִי:

⁴ וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה
אֵלָיו לֵאמֹר
לֹא יִירָשְׁךָ זֶה
כִּי־אִם אִשְׁרֵי יֵצֵא מִמֶּנִּי
הוּא יִירָשְׁךָ:

⁵ וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה
וַיֹּאמֶר
הִבְטֵנָה שָׁמַיְמָה
וּסְפֹל הַכּוֹכָבִים

1. Po těch událostech
se stalo slovo Hospodinovo
k Abramovi ve vidění řkoucí
*Neboj se, Abrame,
já jsem tvůj štít,
tvá přehojná odměna.*

2. Abram řekl:
*Panovníku Hospodine,
co mi dáš?
A já chodím bezdětný.
Dědic mého majetku bude
damašský Eliezer.*

3. Abram řekl:
*Hle, nedals mi semeno.
Hle, můj správce domu
bude vlastnit můj dům.*

4. A hle, slovo Hospodinovo
k němu řkoucí
*Ten tvým dědicem nebude.
Ten, který vyjde z tvého lůna,
zdědí.*

5. Vyvedl ho ven
a řekl:
*Pohleď na nebe
a sečti hvězdy,*

אִם־תּוּכַל לְסַפֵּר אֶתֶם

jestli jsi schopný je spočítat.

וַיֹּאמֶר

A řekl:

לֹא כֹה יִהְיֶה זְרַעְךָ:

Tak se stane s tvým semenem.

⁶ וְהֵאֱמַן בִּיהוָה

6. A uvěřil v Hospodina

וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ

a připočetl ji jemu,

צְדָקָה:

spravedlnost.

⁷ וַיֹּאמֶר אֵלָיו

7. A řekl mu:

אֲנִי יְהוָה

Já jsem Hospodin,

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ

jenž jsem tě vyvedl

מֵאוּר כַּשְׁדִּים

z Kaldejského Uru,

לְתַת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת

abych ti dal tuto zemi

לְרִשְׁתָּהּ:

do vlastnictví.

⁸ וַיֹּאמֶר

8. A řekl:

אֲדַע יְהוָה

Panovníku Hospodine,

בַּמָּה אֲדַע

jak poznám,

כִּי אִירְשֶׁנָּה:

že ji obdržím?

⁹ וַיֹּאמֶר אֵלָיו

9. A řekl mu:

קַח־לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת

Vezmi pro mě tříletou krávu

וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת

a tříletou kozu

וְאַיִל מְשֻׁלֶּשׁ

a tříletého berana

וְחֵר וְגֹזֵל:

a hrdličku a holoubě.

¹⁰ וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה

10. A vzal pro něho to všechno,

וַיִּבְתֵּר אֹתָם בְּתוֹךְ

rozdělil to uprostřed

וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתֵרוֹ לְקַרְאֵת רֵעֵהוּ

a dal půlky proti sobě

וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בָתֵּר:

a ptáky nedělil.

11. וַיֵּרֶד הָעַיִט עַל־הַפְּגָרִים
וַיֵּשֶׁב אֹתָם אַבְרָם:
וַיְהִי¹²
- הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא
וַתִּרְדְּמָה נִפְלָה עַל־אַבְרָם
וְהָנָה
אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה
נִפְלְתָה עָלָיו:
וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם¹³
- יְדַע תְּדַע
כִּי־גַר / יִהְיֶה
זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ
לֹא לָהֶם
וַעֲבָדוּם
וְעָנּוּ אֹתָם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
וְגַם אֶת־הַגּוֹי¹⁴
אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ
דָן אֲנִי
וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ
בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל:
וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־אַבְתָּחַד¹⁵
בְּשָׁלוֹם
תִּקְבֹּר בְּשִׂיבָה טוֹבָה:
וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה¹⁶
כִּי לֹא־שָׁלַם עֲזֹן הָאֱמֹרִי עַד־הַנֶּה:
11. A snesli se dravci na ty mrtvoly
a odháněl je Abram.
12. A stalo se,
když slunce zapadalo,
mrákota padla na Abrama.
A hle,
hrůza, veliká temnota
padla na něj.
13. A řekl Abramovi:
Věz naprosto jistě,
že jako cizinci budou žít
tvoji potomci v zemi,
která nebude jejich
a budou jim otročit
a budou jimi pokořováni
po čtyři sta let.
14. Ale národ,
jemuž budou otročit,
já budu soudit.
A potom vyjdou
s velkým majetkem.
15. A ty vejdeš ke svým otcům
v pokoji,
budeš pohřben v dobrém stáří.
16. A čtvrté pokolení se vrátí sem,
neboť ještě není doplněna
Emorejцова nepravost.

- 17 וַיְהִי
הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה
וְעֲלְטָה הָיָה
וַהֲנֵה
תְּנוּרַת עֶשֶׂן
וְלֶפֶיד אֵשׁ
אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה:
18 בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה
אֶת־אַבְרָם בְּרֵית
לְאַמְר
לְזָרְעוֹ נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
מִנְהַר מִצְרַיִם
עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל
נְהַר־פָּרָת:
19 אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־הַקִּנְזִי
וְאֶת־הַקַּדְמוֹנִי:
20 וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־הַפְּרִזִּי
וְאֶת־הַרְפָּאִים:
21 וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי
וְאֶת־הַגְּרָשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי: ס
17. A stalo se,
slunce zapadlo
a temnota nastala
a hle,
kouřící pec
a ohnivá pochodeň,
která prošla mezi těmi kusy.
18. V ten den uzavřel Hospodin
s Abramem smlouvu
řka:
Tvému semeni dávám tuto zemi
od řeky Egyptské
až k řece veliké,
řece Eufratu,
19. *Kénijce a Kenazejce*
a Kadmónce
20. *a Chetejce a Perizejce*
a Refájce
21. *a Emorejce a Kenaance*
a Girgašejce a Jebúsejce.

Poznámky:

„Po těch událostech“ znamená po vojenském tažení, kdy Abram porazil koalici králů, osvobodil Lota a setkal se s Malkisedekem. Hospodin Abramovi znovu slibuje zemi a potomstvo, tentokrát jich bude jako hvězd.

Hospodin daruje Abramovi smlouvu: „Tvému potomstvu dávám tuto zemi.“

Abram Hospodinu uvěří, a on mu to započítá jako spravedlnost. Tento verš 15,6 je citován v Novém zákoně třikrát (Ř, Ga, Jk).

Septuaginta překládá pasivem: καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραμ τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

4.4. Gn 17,1-16

<p>¹ וַיְהִי אֲבְרָם בְּתַשְׁעִים שָׁנָה
וַתֵּשַׁע שָׁנָיִם
וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אֲבְרָם
וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֲנִי־אֵל שְׁדָי
הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי
וְהָיָה תָמִים:
וַאֲתַנְּנָה בְרִיתִי
בֵּינִי וּבֵינֶךָ
וְאֲרַבְּנָה אוֹתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד:
³ וַיִּפֹּל אֲבְרָם עַל־פָּנָיו
וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:
⁴ אֲנִי הִנֵּה
בְרִיתִי אִתְּךָ
וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם:
וְלֹא־יִקְרָא עוֹד
אֶת־שִׁמְךָ אֲבְרָם
וְהָיָה שִׁמְךָ אֲבְרָהָם
כִּי אֲבֹהֶמוֹן גּוֹיִם
נִתְּתִיךָ:
⁶ וְהִפְרַתִּי אִתְּךָ בְּמֵאֵד מְאֹד
וְנִתְּתִיךָ לְגוֹיִם
וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ:</p> | <p>1. A bylo Abramovi devadesát
devět roků,
a ukázal se Hospodin Abramovi
a řekl mu:
<i>Já (jsem) Bůh všemohoucí,
procházej se přede mnou
a buď bezúhonný.</i></p> <p>2. <i>Dávám svou smlouvu
mezi sebe a tebe
a rozmnožím tě velmi.</i></p> <p>3. A padl Abram na tvář
a mluvil k němu Bůh řka:</p> <p>4. <i>Já, hle,
moje smlouva s tebou:
A budeš otcem davu národů.</i></p> <p>5. <i>A nebude slouti už
tvé jméno Abram;
a bude tvé jméno Abraham,
protože za otce davu národů
dal jsem tě.</i></p> <p>6. <i>A rozplodím tě velmi
a učiním z tebe národy
a králové z tebe vyjdou.</i></p> |
|--|--|

7. *A ustavím svou smlouvu
mezi sebou a tebou
i tvým semenem po tobě
v jejich pokoleních,
smlouvou věčnou,
že budu Bohem tobě
i tvému semeni po tobě.*
8. *A dávám ti a tvému semeni
po tobě zemi tvého pobytu,
celou zemi Kanaan,
do věčného vlastnictví.
A budu jim Bohem.*
9. Bůh dále Abrahamovi řekl:
*Ty mou smlouvu
budeš zachovávat,
ty a tvoje potomstvo po tobě
ve svých pokoleních.*
10. *Toto (je) moje smlouva
kterou budete zachovávat,
mezi mnou a vámi
a semenem tvým po tobě:
Obřezat mezi vámi
všechny mužské.*
11. *Obřezete tělo svého penisu
a bude to znamením
smlouvy mezi mnou a vámi.*
- וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי 7
בֵּינִי וּבֵינֶךָ
וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ
לְדֹרֹתָם
לְבְרִית עוֹלָם
לְהִיזוֹת לְךָ לֵאלֹהִים
וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ:
וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ 8
אֶת־ / אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ
אֶת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן
לְאַחֲזַת עוֹלָם
וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם 9
וְאַתָּה אֶת־בְּרִיתִי
תִּשְׁמֹר
אֶתָּה וּזְרַעֲךָ אַחֲרָיִךְ
לְדֹרֹתָם:
זֹאת בְּרִיתִי 10
אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין
זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ
הַמּוֹל לָכֶם
כָּל־זָכָר:
וְנִמְלְתֶם אֶת בְּשָׂר עֶרְלַתְכֶם 11
וְהָיָה לְאֵוֹת
בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:

<p> וּבֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֵלִיד בֵּית וּמְקֻנָּת־כֶּסֶף מִכֹּל בֶּן־נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֵךָ הוּא: הַמּוֹל / יִמּוֹל יֵלִיד בֵּיתֶךָ וּמְקֻנָּת כֶּסֶף וְהִיתָה בְרִיתִי בְּבָשָׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם: וְעָרַל / זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־בָּשָׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּהָ אֶת־בְּרִיתִי הִפָּר: ס </p>	<p>12</p> <p>13</p> <p>14</p>	<p>12. A osm dní starý bude obřezán u vás každý mužský ve vašich pokoleních, narozený doma a koupený za stříbro od kteréhokoli cizince, který není z tvého semene.</p> <p>13. Jistě bude obřezán narozený ve tvém domě i koupený za stříbro. A bude má smlouva ve vašem těle smlouvou věčnou.</p> <p>14. A neobřezaný mužský, který nebyl obřezán na těle svého penisu bude odříznuta ta duše ze svého lidu; mou smlouvu porušil.</p>
---	-------------------------------	---

Poznámky:

Abramovi bylo 75 roků, když vyšel z Cháranu, 86 roků, když se mu narodil Izmael (a to nebyl syn zaslíbení) a 99 roků, když k Abramovi znovu promluvil Hospodin, změnil mu jméno, dal mu smlouvu a přikázal jako znamení smlouvy obřízku. Zajímavé je, že obřízka nehraje významnou roli v Ex, Lv, Nu a Dt. Mluví se o ní jen v Ex 12,44.48 a Lv 12,3.

Jozue na výzvu Hospodina obřezal lid, když přešli Jordán (Jz 5).

Dt 10,16; Dt 30,6; Jr 4,4; Jr 9,24 mluví o obřízce neobřezaných srdcí.

Obsahem smlouvy je znovu slib potomstva a země. „Já budu jejich Bohem.“

4.5. Gn 22,1-19

¹ וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אַבְרָהָם
וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אַבְרָהָם
וַיֹּאמֶר
הֲנִנִי:
וַיֹּאמֶר²
קַח־נָא אֶת־בְּנֶךָ
אֶת־יְחִידְךָ
אֲשֶׁר־אַהַבְתָּ
אֶת־יִצְחָק
וּלְדֹלֶךָ אֶל־אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה
וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה
עַל אֶחָד הַהָרִים
אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ:
וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר
וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרוֹ
וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ
וְאֵת יִצְחָק בְּנֵהוּ
וַיִּבְקַע עֵצִי עֹלָה
וַיִּקָּם
וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים:
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי⁴
וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו

1. A stalo se po těch záležitostech
a Bůh zkoušel Abrahama.
A řekl mu:
Abrahame.
A řekl:
Hle, já.
2. A řekl:
*Vezmi nyní svého syna,
svého jediného,
kterého miluješ,
Izáka,
a jdi do země Mórija
a obětuj ho tam v zápalné oběti
na jedné z hor,
kterou ti řeknu.*
3. A vstal Abraham ráno
a osedlal svého osla
a vzal dva své mládence s sebou
a Izáka, svého syna
a nasekal dříví zápalné oběti
a vstal
a šel na místo,
které mu řekl Bůh.
4. V den třetí
pozvedl Abraham své oči

וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק:
⁵ וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־נְעָרָיו
 שְׁבוּ־לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמוֹר
 וְאַנִּי וְהַנֶּעֶר נֵלְכָה עַד־כָּה
 וְנִשְׁתַּחֲוֶה

וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם:

⁶ וַיִּקַּח אַבְרָהָם

אֶת־עֵצֵי הָעֵלֶה

וַיִּשֶׂם עַל־יִצְחָק בְּנוֹ

וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת־הָאֵשׁ

וְאֶת־הַמֶּאֱבֶלֶת

וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:

⁷ וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם

אָבִיו

וַיֹּאמֶר

אָבִי

וַיֹּאמֶר

הֲנִנִּי בְנִי

וַיֹּאמֶר

הֲנִה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים

וְאֵיִה הַשֵּׁה

לְעֹלָה:

⁸ וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם

אֱלֹהִים יִרְאֶה־לּוֹ הַשֵּׁה

לְעֹלָה בְנִי

וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:

a uviděl to místo zdálky.

5. A řekl Abraham svým chlapcům:

Zůstaňte si zde s oslem

a já a chlapec půjdeme až tam

a pokloníme se

a vrátíme se k vám.

6. A vzal Abraham

dříví zápalné oběti

a položil na Izáka, svého syna,

a vzal do své ruky oheň

a nůž

a šli oni dva spolu.

7. A řekl Izák Abrahamovi,

svému otci,

a řekl:

Můj otče.

A řekl:

Hle já, můj synu.

A řekl:

Hle, oheň a dříví,

a kde (je) dobytče

k zápalné oběti?

8. A řekl Abraham:

Bůh uvidí pro sebe dobytče

k zápalné oběti, můj synu.

A šli oni dva spolu.

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם⁹
 אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים
 וַיִּבֶן שָׁם אַבְרָהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
 וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים
 וַיַּעֲבֹד אֶת־יִצְחָק בְּנֹו
 וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
 מִמַּעַל לָעֵצִים:
 וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת־יָדוֹ¹⁰
 וַיִּקַּח אֶת־הַמַּאֲכָלֹת
 לְשַׂחֹט אֶת־בְּנֹו:
 וַיִּקְרָא אֱלֹו מִלְּאֶךְ יְהוָה¹¹
 מִן־הַשָּׁמַיִם
 וַיֹּאמֶר
 אַבְרָהָם / אַבְרָהָם
 וַיֹּאמֶר
 הֲנִי:
 וַיֹּאמֶר¹²
 אַל־תִּשְׁלַח יָדְךָ
 אֶל־הַנְּעָר
 וְאַל־תַּעַשׂ לוֹ מְאוֹמָה
 כִּי / עַתָּה יָדַעְתִּי
 כִּי־יְרֵא אֱלֹהִים אֶתָּה
 וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךָ
 אֶת־יְחִידְךָ מִמֶּנִּי:
 וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו¹³
 וַיִּרְא

9. A přišli na místo,
 které mu řekl Bůh,
 a postavil tam Abraham oltář
 a narovnal dříví
 a svázal Izáka, svého syna,
 a položil ho na oltář
 shora na dříví.
 10. A vztáhl Abraham svou ruku
 a vzal nůž,
 aby zabil svého syna.
 11. A zavolal na něj posel
 Hospodinův z nebes
 a řekl:
Abrahame, Abrahame.
 A řekl:
Hle, já.
 12. A řekl:
*Ať nevztáhneš svou ruku
 na chlapce
 a ať neuděláš mu něco,
 protože nyní jsem poznal,
 že jsi bohobojný
 a neodepřels svého syna,
 svého jediného mně.*
 13. A zvedl Abraham své oči
 a uviděl

וְהִנֵּה-אֵיל אֲחֵר
נֶאֱחַז בְּסִבְבֵּי בְּקִרְנָיו
וַיִּלֶּךְ אֲבָרָהָם
וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל
וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה
תַּחַת בְּנוֹ:
וַיִּקְרָא אֲבָרָהָם¹⁴
שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא
יְהוָה / יְרָאָה
אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם
בְּהָר יְהוָה יְרָאָה:
וַיִּקְרָא מְלֶאכֶד יְהוָה אֶל-אֲבָרָהָם¹⁵
שְׁנֵית מִן-הַשָּׁמַיִם:
וַיֹּאמֶר¹⁶
כִּי נִשְׁבַּעְתִּי
נְאֻם-יְהוָה
כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ
אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה
וְלֹא חִשַּׁבְתָּ אֶת-בְּנֶךָ
אֶת-יְחִידְךָ:
כִּי-בָרֵךְ אֲבָרְכֶךָ¹⁷
וְהִרְבָּה אַרְבֵּה אֶת-זַרְעֲךָ
כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
וְכַחֹל
אֲשֶׁר עַל-שֵׁפֶת הַיָּם
וַיִּרְשׁ זַרְעֲךָ אֶת שַׁעַר אֵיבָיו:

a hle, beran uvízl vzadu
v houští za rohy.
A šel Abraham
a vzal berana
a obětoval k zápalné oběti
místo svého syna.
14. A nazval Abraham
jméno toho místa onoho:
Hospodin uvidí,
jak se říká dodnes:
Na hoře Hospodinově se uvidí.
15. A zavolal posel Hospodinův
Abrahama podruhé z nebes.
16. A řekl:
Při mně přísahám,
výrok Hospodinův,
že protože udělals
věc tuto
a neodepřels svého syna,
svého jediného,
17. jistě požehnám tobě
a jistě rozmnožím tvoje semeno
jako hvězdy nebes
a jako písek,
který (je)na břehu moře,
a zdědí tvoje semeno
bránu svých nepřátel,

וְהִתְבָּרְכוּ ¹⁸	18. a budou si žehnat
בְּזַרְעֶךָ	ve tvém semeni
כָּל גּוֹי הָאָרֶץ	všechny národy země,
עָקַב אֲשֶׁר שָׁמַעַתָּ בְּקוֹלִי:	neboť jsi poslechl můj hlas.
וַיָּשָׁב אַבְרָהָם ¹⁹	19. A vrátil se Abraham
אֶל-נַעֲרָיו	ke svým chlapcům
וַיִּקְמוּ	a vstali
וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל-בְּאֵר שֶׁבַע	a šli spolu do Ber-šeby
וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בְּבְאֵר שֶׁבַע: פ	a usadil se Abraham v Ber-šebě.

Poznámky:

„Po těch událostech“ znamená po návštěvě tří mužů, přímluvách za Sodomu, po záchraně Lota, po setkání a pak smlouvě s abímelelem, po narození Izáka a vyhnání Izmaela.

Hospodin Abrahama vyzkoušel. Řekl mu: „Vezmi syna, jdi a obětuj ho.“ On vzal, šel a téměř obětoval. Poslechl. Hospodin mu znovu potvrdil svoje zaslíbení potomstva, země a požehnání.

לְדָ-לְךָ řekl Hospodin Abramovi, když ho posílal pryč z Cháranu, a nyní, když ho posílá obětovat syna.

יְחִיד se překládá jako jediný, jedinečný, případně jednorozený. Septuaginta překládá na tomto místě milovaný, ἀγαπητός. Připomíná to J 3,16, „Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna“. Jenom tehdy to Bůh nezastavil.

Zaslíbení וַיִּבְרַךְ v Gn 12,3 je nifal, וְהִתְבָּרְכוּ v Gn 22,18 je hitpael.

Septuaginta v obou případech překládá pasivem ἐνευλογηθήσονται.

5. Vybrané oddíly Nového zákona, pracovní překlad a poznámky

5.1. Mt 3,8-9; L 3,8

8. ποιήσατε οὖν καρπὸν
ἀξιὸν τῆς μετανοίας	8. Čiňte tedy ovoce
hodné pokání
9. καὶ μὴ δόξητε
λέγειν ἐν ἑαυτοῖς·
πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ.
λέγω γὰρ ὑμῖν
ὅτι δύναται ὁ θεὸς
ἐκ τῶν λίθων τούτων
ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.	9. a nedomnívejte se,
že si můžete říkat:
„Otce máme Abrahama.“
Říkám vám,
že Bůh může
z těchto kamenů
vzbudit děti Abrahamovi.

Poznámky:
Paralela L 3,8 je téměř totožná.

Poznámky:

Matouš odvozuje Ježíšův rodokmen od Abrahama. Ježíš jakožto Abrahamův potomek bude žehnat všechny národy na zemi. Abraham dostal zaslíbení, jež přesahuje jeho vlastní dobu. Podobně Ježíš jakožto Mesiáš bude mít význam pro všechny generace a všechny národy.

Matouš zde ústy Jana Křtitele zpochybňuje, že by Abrahamovým dědicem byl automaticky každý pokrevní příbuzný, případně každý žid.

V Mt 16,18 Ježíš dává nové jméno Petrovi, že bude skálou, podobně jako Bůh v Gn 17,5 Abrahamovi. Podle Iz 51,1-2 je skálou Abraham. S tím by mohly souviset i kameny ve 3,9.

5.2. Mk 12,26-27; Mt 22,32; L 20,37-38

26. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν
ὅτι ἐγείρονται
οὐκ ἀνέγνωτε
ἐν τῇ βίβλῳ Μωϋσέως
ἐπὶ τοῦ βάρτου
πῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων·
ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ
καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ
καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ;
27. οὐκ ἔστιν θεὸς νεκρῶν
ἀλλὰ ζώντων·

26. O mrtvých,
že vstanou,
nečetli jste
v knize Mojžíšově
u keře,
jak řekl mu Bůh řka:
„Já (jsem) Bůh Abrahamův,
Bůh Izákův
a Bůh Jákobův“?
27. On není Bůh mrtvých,
nýbrž živých.

Poznámky:

Paralely jsou velmi podobné.

Já jsem Bůh Abrahamův... je citát Ex 3,6. Hospodin je Bůh praotců a je věrný smlouvě, nepřetržitě.

Ježíšův důkaz prý⁴⁸ postupuje takto: Hospodin se představuje Mojžíšovi jako Bůh praotců, tedy že je jejich Bůh nyní. Znamená to tedy, že v Mojžíšově době praotcové v nějaké formě žili. Toto tvrzení není pro mě přesvědčivé, zejména když vezmeme v úvahu, že v hebrejštině (Ex 3,6) ani zde v řečtině není sloveso – spona, a tedy ani gramatický čas. Za postačující považuji tvrzení, že Bůh je životodárný a nemůže být spojován s mrtvými.

Když člověk věří v životodárného Boha, věří rovněž, že ti, kdo mu také věřili, nějakým způsobem žijí. Není třeba vědět přesně, jak.

⁴⁸ BEALE, G a D CARSON. Commentary on the New Testament use of the Old Testament. 2nd print. Grand Rapids: Baker Academic, 2008

5.3. L 13,28-29; Mt 8,11-12

28. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,
ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ
καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ
καὶ πάντας τοὺς προφῆτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὕμᾱς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω.
29. καὶ ἦξουσιν
ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν
καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου
καὶ ἀνακλιθήσονται
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

28. Tam bude pláč
a skřípění zubů,
když uvidíte Abrahama,
Izáka a Jákoba
a všechny proroky
v království Božím,
vy vyvržení ven.
29. A přijdou
od východu i západu,
od severu i jihu,
a budou stolovat (ležet)
v Božím království.

Mt řadí obě výronědi opačně:

11. λέγω δὲ ὑμῖν
ὅτι πολλοὶ
ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν
ἦξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται
μετὰ Ἀβραὰμ
καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ
ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν,
12. οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας
ἐκβληθήσονται
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

11. Říkám vám,
že mnozí
od východu i západu
přijdou a budou stolovat (ležet)
s Abrahamem a Izákem
a Jákobem
v království
nebeském;
12. ale synové království
budou vyvržení
ven do temnoty;
tam bude pláč
a skřípění zubů.

Poznámky:

Nebeské království je popisováno jako hostina v dobré společnosti. Je k ní pozván kdekdo, ale někteří pozvání nepřijmou.

Abraham do Božího království nesporně patří. Synové království u Matouše a kdosi u Lukáše tam původně také měli patřit, ale nahradili je nově příchozí ze všech koutů světa.

I zde prosvítá otázka, kdo je oprávněn hlásit se k Abrahamovi.

5.4. J 8,31-59

31. ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς
πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ
Ἰουδαίους·
ἐὰν ὑμεῖς μείνητε
ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ,
ἀληθῶς μαθηταὶ μου ἔστε
32. καὶ γνῶσεσθε τὴν ἀλήθειαν,
καὶ ἡ ἀλήθεια
ἐλευθερώσει ὑμᾶς.
33. ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτόν·
σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν
καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν
πώποτε·
πῶς σὺ λέγεις
ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε;
34. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν
δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας.
35. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει
ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα,
ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
36. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς
ἐλευθερώσῃ,
ὅντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε.
37. Οἶδα ὅτι σπέρμα
Ἀβραάμ ἐστε·
ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι,
ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς
οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.
38. ἃ ἐγὼ ἐώρακα
παρὰ τῷ πατρὶ λαλῶ·
καὶ ὑμεῖς οὖν ἃ ἠκούσατε
παρὰ τοῦ πατρὸς ποιεῖτε.
39. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν αὐτῷ·
ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστιν.
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἐστε,
τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε.
31. Ježíš tedy řekl
Židům,
kteří v něj uvěřili:
„Zůstanete-li
v mém slovu,
jste vpravdě mými učedníky
32. a poznáte pravdu
a pravda
vás osvobodí.“
33. Odpověděli mu:
„Jsme potomstvo Abrahamovo
a nikomu jsme neotročili
nikdy.
Jak můžeš říkat:
stanete se svobodnými?“
34. Ježíš jim odpověděl:
„Amen, amen, pravím vám,
že každý, kdo činí hřích,
je otrokem hříchu.
35. Otroek nezůstává
v domě navěky;
syn zůstává navěky.
36. Jestliže vás tedy Syn
osvobodí,
budete skutečně svobodní.
37. Víím, že jste potomstvo
Abrahamovo;
ale snažíte se mě zabít,
neboť mé slovo
nenachází ve vás prostor.
38. Já říkám to,
co jsem viděl u Otce;
a vy podobně děláte,
co jste slyšeli od otce.“
39. Odpověděli a řekli mu:
„Náš otec je Abraham.“
Ježíš jim řekne:
„Kdybyste byli děti Abrahamovy,
činili byste skutky Abrahamovy.

40. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι
 ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν
 λελάληκα
 ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ·
 τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν.
41. ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα
 τοῦ πατρὸς ὑμῶν.
 εἶπαν οὖν αὐτῷ·
 ἡμεῖς ἐκ πορνείας
 οὐ γεγεννήμεθα,
 ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν.
42. εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
 εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν
 ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ,
 ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον
 καὶ ἦκω·
 οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα,
 ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν.
43. διὰ τί τὴν λαλίαν τὴν ἐμὴν
 οὐ γινώσκετε;
 ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν
 τὸν λόγον τὸν ἐμόν.
44. ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς
 τοῦ διαβόλου ἐστὲ
 καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς
 ὑμῶν θέλετε ποιεῖν.
 ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν
 ἀπ' ἀρχῆς
 καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν,
 ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ.
 ὅταν λαλή τὸ ψεῦδος,
 ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ,
 ὅτι ψεύστης ἐστὶν
 καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.
45. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω,
 οὐ πιστεύετε μοι.
46. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με
 περὶ ἁμαρτίας;
 εἰ ἀλήθειαν λέγω,
 διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι;
40. Teď však se snažíte mě zabít;
 člověka, který vám pravdu
 řekl,
 kterou jsem slyšel od Boha.
 To Abraham nedělal.
41. Vy činíte skutky
 svého otce.“
 Řekli mu tedy:
 „My jsme se nenarodili
 ze smilstva,
 máme jednoho Otce, Boha.“
42. Ježíš jim řekl:
 „Kdyby Bůh byl váš Otec,
 milovali byste mě,
 vždyť já jsem od Boha vyšel
 a přicházím;
 nepřišel jsem sám od sebe,
 nýbrž on mě poslal.
43. Jak to, že mé řeči
 nerozumíte?
 Proto, že nejste schopni snést
 mé slovo.
44. Vy jste z otce
 ďábla
 a choutky svého otce
 chcete činit.
 On byl vrah
 od počátku
 a nestál v pravdě,
 neboť v něm pravda není.
 Když říká lež,
 mluví ze svého vlastního,
 neboť je lhář,
 a otec lži.
45. Já však mluvím pravdu,
 a proto mi nevěříte.
46. Kdo z vás mě usvědčí
 z hříchu?
 Jestliže mluvím pravdu,
 proč mi nevěříte?

47. ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ
τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει·
διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε,
ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ.
48. Ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι
καὶ εἶπαν αὐτῷ·
οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς
ὅτι Σαμαρίτης εἶ σὺ
καὶ δαιμόνιον ἔχεις;
49. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς·
ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω,
ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου,
καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετε με.
50. ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου·
ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων.
51. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἐάν τις τὸν ἐμὸν λόγον τηρήσῃ,
θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ
εἰς τὸν αἰῶνα.
52. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι·
νῦν ἐγνώκαμεν
ὅτι δαιμόνιον ἔχεις.
Ἀβραὰμ ἀπέθανεν
καὶ οἱ προφηῆται,
καὶ σὺ λέγεις·
ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ,
οὐ μὴ γεύσῃται θανάτου
εἰς τὸν αἰῶνα.
53. μὴ σὺ μείζων εἶ
τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ,
ὅστις ἀπέθανεν;
καὶ οἱ προφηῆται ἀπέθανον.
τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;
54. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς·
ἐάν ἐγὼ δοξάσω ἑμαυτόν,
ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν·
ἔστιν ὁ πατήρ μου
ὁ δοξάζων με,
ὃν ὑμεῖς λέγετε
ὅτι θεὸς ἡμῶν ἐστιν,
47. Kdo je z Boha,
slyší Boží výroky.
Vy proto neslyšíte,
že z Boha nejste.“
48. Židé odpověděli
a řekli mu:
„Neříkáme správně,
že jsi Samařan
a máš démona?“
49. Ježíš odpověděl:
„Já nemám démona,
nýbrž ctím svého Otce,
ale vy mě znectíváte.
50. Já nehledám svou slávu.
Je někdo, kdo hledá a soudí.
51. Amen, amen, říkám vám,
jestliže kdo zachová mé slovo
neuzítí smrti
navěky.“
52. Židé mu řekli:
„Teď jsme poznali,
že máš démona!
Abraham zemřel,
i proroci,
a ty říkáš:
Kdo zachovává mé slovo,
neokusí smrti
navěky.
53. Snad nejsi větší,
než náš otec Abraham,
který umřel?
Také proroci umřeli.
Koho ze sebe děláš?“
54. Ježíš odpověděl:
„Kdybych oslavoval sám sebe,
má sláva by nebyla nic.
Ten, kdo mne oslavuje,
je můj Otec,
o němž říkáte,
že je to váš Bůh.

<p>55. καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν,
ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν.
κἂν εἶπω
ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν,
ἔσομαι ὅμοιος ὑμῖν ψεύστης·
ἀλλὰ οἶδα αὐτόν
καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.</p> <p>56. Ἀβραὰμ ὁ πατήρ ὑμῶν
ἠγαλλιάσατο
ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν,
καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη.</p> <p>57. εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι
πρὸς αὐτόν·
πεντήκοντα ἔτη οὐπω ἔχεις
καὶ Ἀβραὰμ ἐώρακας;</p> <p>58. εἶπεν αὐτοῖς Ἰησοῦς·
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμί.</p> <p>59. ἦραν οὖν λίθους
ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν.
Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη
καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.</p> | <p>55. Ale neznáte ho,
já ho však znám.
Kdybych řekl,
že ho neznám,
byl bych lhář jako vy.
Ale znám ho
a jeho slovo zachovávám.</p> <p>56. Váš otec Abraham
zajásal,
že by měl spatřit můj den;
a uviděl a zaradoval se.“</p> <p>57. Židé mu tedy
řekli:
„Ještě ti není padesát let
a viděl jsi Abrahama?“</p> <p>58. Ježíš jim řekl:
„Amen, amen, pravím vám,
dříve než byl Abraham, já jsem.“</p> <p>59. Vzali tedy kameny,
aby je na něj házeli,
Ježíš se však ukryl
a vyšel z chrámu.</p> |
|---|---|

Poznámky:

Konflikt Ježíše se zástupci Židů se táhne v kapitolách 5 až 12.

Jde o identitu křesťanů, tedy kde jsou doma, kde jsou zakotveni.

Je to zápas o pravost, pravdivost, pravdu.

Verš 56. je pro pochopení role Abrahama klíčový.⁴⁹ Když si dělali nárok na Abrahama židé, chápali ho jako záruku spásy a Ježíšovu nabídku svobody odmítli. Abraham je jejich pokrevný otec, a to ospravedlňuje jejich názor. Po Ježíšových slovech má Abraham jinou roli: Je svědek jeho vystoupení, který se dokonce už při naději na jeho vystoupení rozveselil. Abraham je jeden ze svědků evangelia, víry.

Vidění a víra jsou zde i v celém spise zaměnitelné pojmy. U Jana je víra vždy interpretující a konkrétní. Evangelium je pozvání k víře. Svědectví je podmínkou víry. Abraham se na svědectví podílí.

J 8,37-38 Tělesný původ nestačí, aby si člověk mohl dělat nárok na dědictví (už Jr 9,24-25).

⁴⁹ LONA, Horacio E. Abraham in Johannes 8: ein Beitrag zur Methodenfrage. Bern: Herbert Lang, 1976

J 8,39 Jaké skutky by činili? Co by asi dělali? Třeba by byli pohostinní jako v Gn 18 nebo poslušní jako Abraham v Gn 12; 15; 22.

Preexistence Ježíše v 8,58 je zmíněna vedle prologu i v 1,15; 12,41; 17,5.

„Já jsem“ připomíná Ex 3,6.

Ježíš oslovuje židy, kteří mu uvěřili. Během rozhovoru se jich ale zeptá: „Proč mi nevěříte?“ a obviní je, že ho chtějí zabít. Výklady se s tím vyrovnávají různě. Přijatelné vysvětlení podává Roskovec⁵⁰: Lidé v rozhovoru víru ztrácí.

Opět, Abraham jako otec víry, má co říci k tomu, co je víra. Není to jednou provždy daný stav. Je třeba v ní setrvat. Je třeba podle ní a z ní jednat.

⁵⁰ ROSKOVEC, Jan. Evangelium podle Jana, Druhá část: Jan 5–8
Distanční kurz exegeze Nového zákona na výukovém portálu ETF

5.5. Ř 4,1-25

1. Τί οὖν ἐροῦμεν
εὐρηκέναι Ἀβραάμ
τὸν προπάτορα ἡμῶν
κατὰ σάρκα;
2. εἰ γὰρ Ἀβραάμ
ἔξ ἔργων ἐδικαιώθη,
ἔχει καύχημα,
ἀλλ' οὐ πρὸς θεόν.
3. τί γὰρ ἡ γραφή λέγει;
ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραάμ τῷ θεῷ
καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ
εἰς δικαιοσύνην.
4. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς
οὐ λογίζεται κατὰ χάριν
ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα,
5. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ
πιστεύοντι δὲ
ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ
λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ
εἰς δικαιοσύνην·
6. καθάπερ καὶ Δαυὶδ λέγει
τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου
ὃ ὁ θεὸς λογίζεται
δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων·
7. μακάριοι ὧν ἀφέθησαν
αἱ ἀνομίαι
καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν
αἱ ἁμαρτίαι·
8. μακάριος ἀνὴρ
οὗ οὐ μὴ λογίσηται κύριος
ἁμαρτίαν.
9. Ὁ μακαρισμὸς οὖν
οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν
ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν;
λέγομεν γάρ·
ἐλογίσθη τῷ Ἀβραάμ
ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην.
1. Co tedy řekneme
že našel Abraham,
náš praotec
podle těla?
2. Pokud byl Abraham
ospravedlněn ze skutků,
má chloubu,
ale ne u Boha.
3. Co říká Písmo?
„Uvěřil Abraham Bohu,
a bylo mu to počítáno
za spravedlnost.“
4. Tomu, kdo pracuje, se mzda
nepřipočítává podle milosti,
nýbrž podle zásluhy.
5. Avšak tomu, kdo nepracuje,
nýbrž věří tomu,
který ospravedlňuje bezbožného,
se započítává jeho víra
za spravedlnost.
6. Vždyť i David vyslovuje
blahoslavenství člověka,
jemuž Bůh připočítává
spravedlnost bez skutků:
7. „Blahoslavení, jimž jsou
odpuštěny nepravosti
a jejich hříchy jsou
přikryty.“
8. Blahoslavený muž,
jehož hřích Pán
nepočítá.“
9. Je to blahoslavenství
jen pro obřezaného,
nebo také pro neobřezaného?
Říkáme přece:
„Abrahamovi byla víra
započítána za spravedlnost.“

10. πῶς οὖν ἐλογίσθη;
ἐν περιτομῇ ὄντι
ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ;
οὐκ ἐν περιτομῇ
ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ·
11. καὶ σημεῖον ἔλαβεν περιτομῆς
σφραγιδα τῆς δικαιοσύνης
τῆς πίστεως
τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ,
εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα
πάντων τῶν πιστευόντων
δι' ἀκροβυστίας,
εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς
τὴν δικαιοσύνην,
12. καὶ πατέρα περιτομῆς
τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον
ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσιν
τοῖς ἴχνεσιν
τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως
τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.
13. Οὐ γὰρ διὰ νόμου
ἢ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραάμ
ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ,
τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι
κόσμου,
ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως.
14. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου
κληρονόμοι,
κεκένωται ἡ πίστις
καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία·
15. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν
κατεργάζεται·
οὗ δὲ οὐκ ἔστιν νόμος
οὐδὲ παράβασις.
16. Διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως,
ἵνα κατὰ χάριν,
εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν
τὴν ἐπαγγελίαν
παντὶ τῷ σπέρματι,
οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον ἀλλὰ
καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ,
ὃς ἔστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν,

10. Jak mu byla započítána?
Když byl obřezán,
nebo když nebyl obřezán?
Nikoli když byl obřezán,
nýbrž když nebyl obřezán!
11. A obřízku obdržel jako znamení
pečeť spravedlnosti
víry,
v neobřezanosti.
To aby se stal otcem
všech, kteří věří
skrže neobřezanost,
aby i jim byla připočítána
spravedlnost,
12. i otcem obřezaných,
kteří nejsou jen z obřízky,
nýbrž také kráčejí
ve stopách
víry v neobřezanosti
našeho otce Abrahama.
13. Vždyť ne skrže zákon (bylo)
zaslíbení Abrahamovi
nebo jeho potomstvu
že bude dědicem
světa,
nýbrž pro spravedlnost víry.
14. Kdyby totiž dědici byli
ti ze zákona,
byla by víra vyprázdněna
a zaslíbení zrušeno.
15. Zákon totiž působí
hněv;
kde však není zákon,
není ani přestoupení.
16. Proto toto „z víry“,
aby kvůli milosti,
aby bylo stvrzeno
zaslíbení
všemu potomstvu,
ne jen tomu ze zákona, ale
i tomu z Abrahamovy víry,
jenž je otcem nás všech,

17. καθὼς γέγραπται ὅτι
πατέρα πολλῶν ἔθνῶν
τέθεικά σε,
κατέναντι οὗ ἐπίστευσεν
θεοῦ τοῦ ζῶσσοιοῦντος
τοὺς νεκροὺς
καὶ καλοῦντος
τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα.
18. Ὡς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι
ἐπίστευσεν
εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν
πατέρα πολλῶν ἔθνῶν
κατὰ τὸ εἰρημένον·
οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου,
19. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει
κατενόησεν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα
ἤδη νεκρωμένον,
ἑκατονταετῆς που ὑπάρχων,
καὶ τὴν νέκρωσιν
τῆς μήτρας Σάρρας·
20. εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ
οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ
ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει,
δοὺς δόξαν τῷ θεῷ
21. καὶ πληροφορηθεὶς
ὅτι ὁ ἐπήγγελται
δυνατός ἐστιν καὶ ποιῆσαι.
22. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ
εἰς δικαιοσύνην.
23. Οὐκ ἐγράφη δὲ
δι' αὐτὸν μόνον
ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ
24. ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς,
οἷς μέλλει λογιζέσθαι,
τοῖς πιστεύουσιν
ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν
τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν,
25. ὃς παρεδόθη
διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν
καὶ ἠγέρθη
διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.
17. jak je psáno:
„Otcem mnohých národů
jsem tě ustanovil“.
před tváří toho, v nějž uvěřil,
Boha oživujícího
mrtvé
a povolávajícího
(věci) nejsoucí za jsoucí.
18. On z naděje proti naději
uvěřil;
že se stane
„otcem mnohých národů“
podle toho, co bylo řečeno:
„Tak bude tvoje potomstvo“.
19. A neoslabený ve víře
uvědomoval si
své již zmrtnělé tělo
– bylo mu asi sto let –
i zmrtnělost
Sářiny dělohy.
20. O Božím zaslíbení
nezpochybňoval se nevírou,
nýbrž posiloval se vírou
vzdávaje slávu Bohu
21. a plně přesvědčen,
že ten, kdo zaslíbil,
je schopen to učinit.
22. Proto mu to „bylo započítáno
za spravedlnost“.
23. To nebylo napsáno
jen kvůli němu samému,
že mu to „bylo započítáno“,
24. nýbrž také kvůli nám,
jimž má být započítáno,
(nám) věřícím
v toho, který vzkřísil z mrtvých
Ježíše, našeho Pána,
25. jenž byl vydán
pro naše přestoupení
a vzkříšen
pro naše ospravedlnění.

Poznámky:

Pavel svou tezi o ospravedlnění z víry dokládá příkladem víry Abrahamovy.

Abraham byl ospravedlněn před tím, než byl vydán Zákon, a navíc ještě před ustanovením obřízky. Stal se tedy otcem všech, i neobřezaných, kteří jdou vírou v Abrahamových stopách.

Ve verši 13. Pavel rozšiřuje zaslíbení země na celý svět.

Důležitý pojem u Pavla je milost. Nechápe ji ovšem jen jako jiný výraz pro Boží dobrotu nebo ojedinělý nadpřirozený zásah do běhu pokaženého světa.

Pavel staví milost do protikladu k zákonu. Bůh promlouvá k člověku prostřednictvím zákona, nebo jedná s člověkem prostřednictvím milosti.

Jedna možnost je, že Bůh říká člověku, co má dělat. Člověk pak koná skutky.

Proti tomu stojí jiná dvojice: Milost a víra. Bůh jedná milostí a člověk odpovídá vírou. Toto schéma Pavel představuje v kap. 3 a rozvíjí v kap. 4.

Milost je způsobem Božího jednání, a to aktivnějšího jednání, než je zákon. Ten byl dán Mojžíšovi, jsou to pravidla: Bůh řekne, co má člověk dělat. Modus milosti je vlastní Boží jednání. Ospravedlnění pak není jen prohlášení na soudu, že by Bůh dal za pravdu, komu je třeba dát za pravdu. Bůh ospravedlňuje hříšníka. Působí změnu stavu. Je to aktivnější jednání. Käsemann vnímá milost jako moc. Není to jen Boží dobrota, jeho vlastnost, je to způsob Božího jednání. Tohle Pavel vykládá v kapitolách 1. – 8.

Už ve Starém zákoně má prioritu jednání prostřednictvím milosti, a to je možné ukázat právě na Abrahamovi.

To je postava, jíž je konstituován Izrael, Boží lid. Ve Starém zákoně najdeme v podstatě dvě možnosti: Boží lid vzniká tam, kde Bůh s ním uzavírá smlouvu, na Sinaji. Ale Pavel říká: Boží lid vzniká podstatně dřív, a to když Bůh povolá Abrahama; tomu jsou určena zaslíbení. Před Mojžíšem je Abraham. Abraham se stal konstitutivní postavou tím, že přijal slib.

Pavel dotáhne Abrahamovu neplodnost do zmrtvělosti a řekne: Jestliže se Abraham spolehl na Boha, který dá potomka v této situaci, tak to se spolehl na Boha, který křísí mrtvé. A čím se liší tato víra od naší víry v Boha, který vzkřísil Ježíše? Není to nějaká neurčitá víra, nýbrž víra v to, že Bůh mu dá potomstvo. To už od začátku bylo zplozeno vírou. Proto je Abraham praotcem všech, kdo věří touto vírou.

Pavel charakterizuje Boha jako toho, jenž

ospravedlňuje bezbožníka (v. 5),

obživuje mrtvé (v. 17),

vzkřísil Ježíše (v. 24).

To trojí vypovídá totéž:

Ospravedlnění bezbožného je čin stejné kvality jako vzkříšení mrtvého.⁵¹

⁵¹ Podle příspěvku Jana Roskovce při semináři RETK2021 v roce 2013/2014.

5.6. Ga 3,6-29

6. Καθὼς Ἀβραὰμ
ἐπίστευσεν τῷ θεῷ,
καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ
εἰς δικαιοσύνην·
7. γινώσκετε ἄρα
ὅτι οἱ ἐκ πίστεως,
οὗτοι υἱοὶ εἰσιν Ἀβραάμ.
8. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ
ὅτι ἐκ πίστεως
δικαιοὶ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς,
προεηγγελίσαστο
τῷ Ἀβραάμ
ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ
πάντα τὰ ἔθνη·
9. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται
σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.
10. Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου
εἰσίν,
ὕπὸ κατάραν εἰσίν·
γέγραπται γὰρ ὅτι
ἐπικατάρατος πᾶς
ὃς οὐκ ἐμμένει πᾶσιν
τοῖς γεγραμμένοις
ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου
τοῦ ποιῆσαι αὐτά.
11. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς
δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ
δῆλον, ὅτι
ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται·
12. ὁ δὲ νόμος
οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως,
ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτά
ζήσεται ἐν αὐτοῖς.
13. Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν
ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου
γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα,
ὅτι γέγραπται·
ἐπικατάρατος πᾶς
ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου,
6. Jako Abraham
„uvěřil Bohu,
a bylo mu to započítáno
za spravedlnost,“
7. pochopte tedy,
že ti „z víry“
jsou synové Abrahamovi.
8. Písmo, jež předvídalo,
že z víry
Bůh ospravedlní národy,
předem zvěstovalo evangelium
Abrahamovi:
„V tobě dojdou požehnání
všechny národy.“
9. A tak ti z víry jsou požehnání
spolu s věřícím Abrahamem.
10. Mnozí totiž jsou
ze skutků zákona,
jsou pod kletbou,
neboť je psáno:
„Prokletý každý,
kdo nezůstává ve všem,
co je psáno
v knize zákona,
aby to činil.“
11. Protože však nikdo skrze zákon
není ospravedlněn před Bohem
je jasné, že
„Spravedlivý z víry bude žít.“
12. Zákon ale
není z víry,
nýbrž: „Kdo tyto věci učiní,
bude žít skrze ně.“
13. Kristus nás vykoupil
z kletby zákona tím,
že se stal kletbou za nás,
neboť je psáno:
„Proklet je každý,
kdo visí na dřevě“,

14. ἵνα εἰς τὰ ἔθνη
ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ
γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν
τοῦ πνεύματος
λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.
15. Ἀδελφοί,
κατὰ ἄνθρωπον λέγω·
ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην
διαθήκην
οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται.
16. τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐρρήθησαν
αἱ ἐπαγγελίαι
καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ.
οὐ λέγει· καὶ τοῖς σπέρμασιν,
ὡς ἐπὶ πολλῶν
ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός·
καὶ τῷ σπέρματί σου,
ὅς ἐστιν Χριστός.
17. τοῦτο δὲ λέγω·
διαθήκην προκεκυρωμένην
ὑπὸ τοῦ θεοῦ
ὁ μετὰ τετρακόσια
καὶ τριάκοντα ἔτη
γεγονώς νόμος
οὐκ ἄκυροῖ
εἰς τὸ καταργῆσαι
τὴν ἐπαγγελίαν.
18. εἰ γὰρ ἐκ νόμου
ἡ κληρονομία,
οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας·
τῷ δὲ Ἀβραάμ δι' ἐπαγγελίας
κεχάρισται ὁ θεός.
19. Τί οὖν ὁ νόμος;
τῶν παραβάσεων χάριν
προσετέθη,
ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα
ὃ ἐπήγγελται,
διαταγεὶς δι' ἀγγέλων
ἐν χειρὶ μεσίτου.
14. aby národy
požehnání Abrahama
dostaly skrze Krista Ježíše,
abychom zaslíbení
Ducha
přijali skrze víru.
15. Bratři,
mluvím podle člověka,
ani potvrzenou závěť
člověka
nikdo neruší a nedoplňuje.
16. Abrahamovi byla dána
zaslíbení
a „jeho potomku“;
neříká „potomkům“
jako o mnohých,
nýbrž jako o jednom:
„a potomku tvému“,
jenž je Kristus.
17. Toto říkám:
Smlouvu potvrzenou
Bohem
po čtyřech stech
třiceti letech
vydaný zákon
nezneplatní,
aby tak zrušil
zaslíbení.
18. Jestliže dědictví (je)
ze zákona,
ne(ní) ze zaslíbení.
Abrahamovi však skrze zaslíbení
daroval (je) Bůh.
19. Co tedy zákon?
Byl přidán kvůli
přestupkům,
dokud nepřijde potomek,
jemuž to bylo zaslíbeno;
vyhlášen anděly
rukou prostředníka.

20. ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστιν,
ὁ δὲ θεὸς εἷς ἔστιν.
21. ὁ οὖν νόμος
κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ;
μὴ γένοιτο.
εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος
ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι,
ὄντως ἐκ νόμου ἂν ἦν
ἡ δικαιοσύνη.
22. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφή
τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν,
ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως
Ἰησοῦ Χριστοῦ
δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν.
23. Πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν
ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα
συγκλειόμενοι
εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν
ἀποκαλυφθῆναι,
24. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν
γέγονεν
εἰς Χριστόν,
ἵνα ἐκ πίστεως
δικαιωθῶμεν.
25. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως
οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν.
26. Πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε
διὰ τῆς πίστεως
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
27. ὅσοι γὰρ εἰς Χριστόν
ἐβαπτίσθητε,
Χριστὸν ἐνεδύσασθε.
28. οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληνας,
οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος,
οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ.
πάντες γὰρ ὑμεῖς
εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
29. εἰ δὲ ὑμεῖς Χριστοῦ,
ἄρα τοῦ Ἀβραάμ σπέρμα ἐστέ,
κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.
20. Prostředník není jednoho,
ale Bůh je jeden.
21. Je tedy zákon
proti Božím zaslíbením?
Naprosto ne!
Kdyby byl dán zákon,
který má moc oživit,
skutečně by ze zákona byla
spravedlnost.
22. Ale Písmo uzavřelo
všechno pod hříchy,
aby zaslíbení z víry
v Ježíše Krista
bylo dáno věřícím.
23. Před příchodem víry
pod zákonem jsme byli střeženi,
zajatí,
až do doby, kdy víra měla být
zjevena.
24. Takže zákon se stal
naším opatrovníkem
ke Kristu,
abychom z víry
byli ospravedlněni.
25. Když však přišla víra,
nejsme již pod opatrovníkem.
26. Všichni jste tedy syny Božími
skrze víru
v Krista Ježíše.
27. Neboť mnozí, kdo jste
byli pokřtěni v Krista,
Krista jste oblékli.
28. Není žid ani Řek,
není otrok ani svobodný,
není muž ani žena.
29. Vy všichni totiž
jste jedno v Kristu Ježíši.
Jste-li Kristovi,
pak jste potomstvo Abrahamovo,
dědicové podle zaslíbení.

Poznámky:

V úvodu Pavel zdůrazňuje svou autoritu apoštola a zmiňuje svou minulost včetně rozepře s Petrem ohledně společného stolování. Jedná se v podstatě o to, jestli je Mojžíšův zákon závazný pro křesťany z pohanů. Pavel od třetí kapitoly dokazuje, že nikoli. Mojžíšův zákon působí od doby zjevení na Sinaji po příchod Krista.

Motiv svobody je rozvinut v Ga 4,21-31, kde jde o potomky Sary, tj. děti zaslíbení, ve srovnání s Hagar.

Tím Abrahamovým potomkem, jemuž platí Boží zaslíbení, je právě Ježíš. Pak teprve ti, kdo jsou v Kristu, a jen tak, že jsou v Kristu.

Správně rozumí Písmu ten, koho utváří Bůh, jenž svým mocným Duchem proměňuje člověka, aby byl podobný Božímu obrazu.⁵²

⁵² LONGENECKER, Bruce W. The Triumph of Abraham's God. T&T Clark Ltd, Abingdon Press, 1998

5.7. Žd 11,8-17.39-40

8. Πίστει καλούμενος Ἀβραάμ
ὕπήκουσεν ἐξελθεῖν
εἰς τόπον
ὃν ἤμελλεν λαμβάνειν
εἰς κληρονομίαν,
καὶ ἐξῆλθεν μὴ ἐπιστάμενος
ποῦ ἔρχεται.
9. Πίστει παρώκησεν εἰς γῆν
τῆς ἐπαγγελίας
ὡς ἄλλοτρίαν ἐν σκηναῖς
κατοικήσας
μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ
τῶν συγκληρονόμων
τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς·
10. ἐξεδέχετο γὰρ
ἦν τοὺς θεμελίους
ἔχουσαν πόλιν
ἧς τεχνίτης
καὶ δημιουργὸς ὁ θεός.
11. Πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα στεῖρα
δύναμιν εἰς καταβολὴν
σπέρματος ἔλαβεν
καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας,
ἐπεὶ πιστὸν ἠγήσατο
τὸν ἐπαγγειλάμενον.
12. διὸ καὶ ἀφ' ἐνὸς ἐγεννήθησαν,
καὶ ταῦτα νενεκρωμένου,
καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ
τῷ πλήθει
καὶ ὡς ἡ ἄμμος
ἢ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης
ἢ ἀναρίθμητος.
13. Κατὰ πίστιν ἀπέθανον
οὗτοι πάντες,
μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας
ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες
καὶ ἀσπασάμενοι
καὶ ὁμολογήσαντες
ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν
8. Vírou povolán Abraham
poslechl a vyšel
do místa,
které měl dostat
za dědictví;
a vyšel nevěda,
kam jde.
9. Vírou žil jako cizinec v zemi
zaslíbení,
jako cizinec ve stanech
bydlil
s Izákem a Jákobem,
spoludědici
téhož zaslíbení.
10. Očekával totiž
město
mající základy,
jehož stavitelem
a tvůrcem je Bůh.
11. Vírou také neplodná Sára,
moc k početí
potomka přijala,
ačkoliv už překročila věk;
když za věrného považovala
toho, kdo slíbil.
12. Tak z jednoho bylo počato,
a to umrtveného,
jako hvězd nebeských
množství
a jako písku
na břehu moře
nespočet.
13. Ve víře zemřeli
ti všichni,
i když nedostali ta zaslíbení,
nýbrž zdálky je viděli
a pozdravili,
vyznávající,
že cizinci a přistěhovalci jsou

- ἐπὶ τῆς γῆς.
14. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες
ἐμφανίζουσιν
ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσιν.
15. καὶ εἰ μὲν ἐκεῖνης ἐμνημόνευον
ἀφ' ἧς ἐξέβησαν,
εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι.
16. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται,
τοῦτ' ἔστιν ἐπουρανίου.
διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται
αὐτοὺς ὁ θεὸς
θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν.
ἠτοιμάσεν γὰρ αὐτοῖς πόλιν.
17. Πίστει προσενήνοχεν Ἀβραάμ
τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος
καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν,
ὁ τὰς ἐπαγγελίας
ἀναδεξάμενος,
18. πρὸς ὃν ἐλαλήθη
ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται
σοι σπέρμα,
19. λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν
ἐγείρειν δυνατὸς ὁ θεός,
ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ
ἐκομίσατο.
39. Καὶ οὗτοι πάντες
μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως
οὐκ ἐκομίσαντο
τὴν ἐπαγγελίαν,
40. τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν
τι προβλεψαμένου,
ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.
- na zemi.
14. To takto mluvící
ukazují
že vlast hledají.
15. Jistě, kdyby mysleli na tu,
z níž vyšli,
měli příležitost se vrátit.
16. Ale oni toužili po lepší,
ta je nebeská.
Proto se nestydí
sám Bůh
nazývat se jejich Bohem.
Vždyť jim připravil město.
17. Vírou obětoval Abraham
Izáka, testován.
Jediného syna obětoval,
on, jenž zaslíbení
přijal,
18. jemuž bylo řečeno:
„Z Izáka bude vyvoláno
tvé potomstvo.“
19. Počítal s tím, že Bůh je mocen
vzkřísit i mrtvé.
Proto ho dostal (zpět)
jako předobraz.
39. A ti všichni,
osvědčení skrze víru,
nedostali
zaslíbení.
40. Bůh, který pro nás zamýšlel
něco lepšího, nechtěl,
aby dosáhli cíle bez nás.

Poznámky:

Ve verši 11. se někdy považuje výpověď o Sáře za vsuvku a předpokládá se, že podmětem je Abraham stejně jako v okolních verších. New International Version překládá:

By faith Abraham, even though he was past age – and Sarah herself was barren – was enabled to become a father because he considered him faithful who had made the promise.⁵³

Tomuto řešení dává přednost Pfitzner⁵⁴. Na úloze Abrahama v dopise Židům tento překlad nic nemění.

K verši 17. upozorňuje Lindars⁵⁵, že v Novém Zákoně pouze dopis Židům se výslovně zabývá obětováním Izáka. Zajímavé je, že autor dopisu Židům se nijak nezajímá o to, že by obětování Izáka mohlo připomínat oběť Ježíše. Podává ten příběh jako příklad Abrahamovy poslušné víry, jež byla odměněna, a dokládá jím jeho důvěru; Abraham počítal se vzkříšením.

Autoři, kteří zkoumají teologii dopisu Židům, se soustředí na pojetí Krista jako velekněze podle vyššího řádu, Melchisedekova⁵⁶.

Dopis Židům je kázání, ve kterém se střídají poučné a nabádající oddíly. Vykládá řadu textů ze Starého zákona, cituje Septuagintu. Byl napsán mezi rokem 64 a 96, souvisí s apoštolem Pavlem, je ovšem psán do jiné situace, kdy křesťané jsou ohroženi únavou a odpadnutím od víry. Abraham slouží jako příklad pro povzbuzení vytrvalosti.

Abraham je nositel Božích zaslíbení, vzor víry a poslušnosti (6,13; 7,1-10; 11,8-10.17-19). Všichni, kdo se dovolávají Božích zaslíbení, jsou Abrahamovi potomci a Bůh se jich ujímá, jak je psáno v Iz 41,8 a citováno v Žd 2,16.

Verše 6,11-15 povzbuzují adresáty, aby neochabovali a vzali si za vzor Abrahamovu trpělivost. Spolehl se na zaslíbení, které Bůh stvrdil přísahou. Podobně adresáti se můžou a mají držet toho, co Bůh slíbil.

Verš 6,15 říká, že trpělivý Abraham obdržel zaslíbení. Ovšem Abraham teprve na konci svého života měl z celé slíbené země kousek – hrob pro Sáru, a co se týká mnohého potomstva, byl to jen Izák, jehož dostal po obětování zpět jako předobraz (11,19).

Kapitola 11. obsahuje seznam příkladů vytrvalé víry. Je působivá řečnickým uměním, když chce motivovat adresáty, aby následovali hrdiny víry. Jsou seřazeni chronologicky: Ábel, Henoch, Noé, Abraham, Izák, Jákob, Josef, Mojžíš.

Abraham dostal zaslíbení země a potomstva několikrát, ale dlouho trvalo, než se splnilo, a to jen částečně. Abraham tedy musel snést nejistotu. Žil ve stanech a těšil se na město s pevnými základy, jehož stavitelem a tvůrcem je sám Bůh. To napětí mezi slibem a oddalovaným splněním se týkalo i zaslíbení potomstva. Bůh je ovšem věrný a Abraham se jeho slibů držel.

⁵³ Vírou Abraham, i když překročil čas – a Sára sama byla neplodná – byl uschopněn stát se otcem, protože považoval za věrného toho, kdo dal zaslíbení.

⁵⁴ PFITZNER, Victor C. Hebrews. Nashville, Tenn.: Abingdon Press, c 1997

⁵⁵ LINDARS, Barnabas. The theology of the letter to the Hebrews. Cambridge: Cambridge University Press, 1991

⁵⁶ BAUCKHAM, Richard. A cloud of witnesses: the theology of Hebrews in its ancient contexts [online]. London: T & T Clark, c2008.

5.8. Jk 2,20-24

20. Θέλεις δὲ γινῶναι,
ὡς ἄνθρωπε κενέ,
ὅτι ἡ πίστις
χωρὶς τῶν ἔργων
ἀργή ἐστίν;
21. Ἀβραὰμ ὁ πατήρ ἡμῶν
οὐκ ἐξ ἔργων
ἐδικαιώθη
ἀνενέγκας
Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ
ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον;
22. βλέπεις
ὅτι ἡ πίστις συνήργει
τοῖς ἔργοις αὐτοῦ
καὶ ἐκ τῶν ἔργων
ἡ πίστις ἐτελειώθη,
23. καὶ ἐπληρώθη
ἡ γραφή ἡ λέγουσα·
ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ
τῷ θεῷ,
καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ
εἰς δικαιοσύνην
καὶ φίλος θεοῦ
ἐκλήθη.
24. ὁρᾶτε
ὅτι ἐξ ἔργων
δικαιοῦται ἄνθρωπος
καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον. | 20. Chceš vědět,
člověče prázdný,
že víra
bez skutků
je neužitečná?
21. Abraham, náš otec
nebyl ze skutků
ospravedlněn,
když položil
Izáka, svého syna
na oltář?
22. Vidíš,
že víra pracovala
spolu s jeho skutky
a ze skutků
víra došla naplnění?
23. A naplnilo se
Písmo řkoucí:
„Uvěřil Abraham
Bohu,
a bylo mu to počítáno
za spravedlnost“
a přítelem Božím
byl nazván.
24. Vidíte,
že ze skutků
je ospravedlněn člověk,
a ne z víry pouze! |
|--|---|

Poznámky:

Dopis je určen všem křesťanským obcím. Jakub u svých adresátů postrádá etické důsledky víry. Nezabývá se „skutky zákona“, tj. dodržováním kultických předpisů, jako Pavel. Pro Jakuba víra úzce souvisí se skutky, které z ní plynou. Jedno bez druhého nemá smysl. Abraham uvěřil zaslíbení v Gn 15 a zachoval se podle toho v Gn 22. Víra se mu osvědčila.⁵⁷

⁵⁷ MRÁZEK, Jiří. Bláznovství víry podle Jakuba: výklad Jakubovy epištoly. Vyd. 1. Jihlava: Mlýn, 2006